
3 1761 06187420 2

ILTAPUHTEEKSI

KOKOELMA

PIENIÄ KERTOMUKSIA

KIRJOITTI

SANTERI INGMAN

PORVOOSSA,
VERNER SÖDERSTRÖM

KUOPIOSSA,
KUOPION UUDESSA KIRJAPAINOSSA,
1891.

Sisältö.

PUOLUKASSA

— Taasko nuo lapset ovat olleet aholla luvatta laukkomassa. Ei niille näy olevan apua, jos ei joskus vitsaa heilauta. Siellä rämpivät päiväkaudet, liottavat vähätkin kenkäpahasensa, repivät vaatteensa ja saavat siellä kylmässä syksysateessa yskät ja muut taudit.

— Mutta mehän olimme marjassa, äiti.

— Marjassa te . . Sinäkin Mikko marjassa, tuommoinen nassakan tappi, joka tuskin yllät marjaa varresta ottamaan! Mutta sitä pitää juoksennella toisten isompainsa jälissä, vaikk'ei matkassa pysyisikään.

— Pysynpähän. Noin ison ropposellisen olen poiminut.

— Näytä, — no kaikkia! Eikö lie rikkoja ja raakasia astian täydeltä. Jos nyt joskus kävisittekin, ja toisitte oikeita marjoja, mutta mitäs noista puolukan pahasista on, vaikka niitä kapottain kantaisitte. — Niin, nyt värisette vilusta raukat!

Lapset seisoivat lieden luona ja lämmittelivät kontettuneita käsiään. Siinä tungeskeli pikku Mikkokin pyylevänä ja teerevänä toisten joukossa, ja taputteli kiukaan laitaan luonnottoman suuria saappaitaan, joissa vesi sisällä lotisi. Mutta ilo loisti silmästä ja tyytyväisenä piteli hän kädessään tuohista, jonka hän ihan yksin oli poiminut kukkurilleen puolukoita. Eikä hänen järjentynkänsä riittänyt mitenkään käsittämään, ettei hänellä siinä olisi todistus koko miehen työstä. Toiset vanhemmat, joilla oli paljo suuremmat astiat, mittailivat niitä, ja kinailivat, että kenellä enin.

Äiti oli olevinaan suutuksissaan, toruili ja tuskaili, mutta näki sen sentään, ettei hän kovinkaan tosistaan ollut vihaisena. Hän vain tahtoi ylläpitää perheessään tarpeellista kuria ja järjestystä, ja esiintyi senvuoksi ulkonaisesti ankarana ja taipumattomana, niinkuin tulee kelvollisen kasvattajan. Hyppiessään tuvassa edestakasin moninaisissa toimissaan, nuhteli hän lapsukaisia ja opetti:

— Ja kelle te luulette olevan hyötyä noista puolukoistanne? Kuka niitä syöpi muut kun te itse ja porsaat? Jos te johonkin kykeneisitte ,niin tarvittaisiin teidän apua tässä talossa todempaankin kuin juoksentelemaan pitkin soita ja kankaita.

Mutta vaari, joka istui ikkunan pielessä ja

paikkaili nuotan perää, hän otti puolustaakseen pienokaisia.

— Antaa lasten juosta, sanoi hän, kunhan jotain ovat tekevinään, parempi se on kuin jos joutilaina kylällä vetelehtäsivät ja oppisivat laiskuuteen ja kaikkinaiseen ilkeyteen. Eihän noista vielä pahaisista ole nuotallekaan eikä muuhunkaan vakavampaan, marjassa ovat aivan omiaan.

— Marjassa jos olivat eli eivät, ykskaikki. Jo se on tuo vaarikin leikkisä: mitä se luulee merkittävän noilla raakaisilla puolukoilla, joita kantelevat kakarat.

— Vaikk'ei merkittäisikään, kunhan ovat toimessa ja tottuvat jotain tekemään. Vielä se koituu heillekin vakavamman työn aika, ja silloin on hyvä, että omasta halusta ovat lapsuudesta saakka harjauneet matkassa olemaan. — Kerätkää vain lapset marjoja, kerätkää paljo. Kauppamiehessä jo kuulutaan ostettavan puolukoitakin, maksetaan parikymmentä penniä kapalta, hyvä se on sekin lapsen ansioksi.

— Maksettaneeko mitään tuommoisista raakain sekaisista, en usko.

— Miks'ei kun perkataan, erotetaan rikat pois ja raakaset.

— Ja silloin ei taida jäädä paljoa jälelle. Ei vaari kulta, ei taida sekään lyödä leiville.

Vaari ei vastannut mitään, solmitsi vain äänetönnä nuotan silmukoita. Hänellä nyt oli kerta oma ajatuksensa asiasta, eikä hän viitsinyt siitä ruveta sen enempää kinaamaan. Kestää sitä kinata akkain kanssa, jotka pieksävät suuta saadakseen olla äänessä! Kotvasen kuluttua virkkoi hän kumminkin puoliääneen:

— On sitä aikoinaan oltu marjahaluisia itsekukin, sinäkin ja muutkin.

— On oltu, vaan kun syyskylmässä rämmitään muka puolukassa päiväkaudet pitkin kankaita, niin se on jo toista.

Koettamalla oli äiti koettanut saada mieltään ja ääntään pidetyksi vihaisena. Sehän kävisi hänen hallitsija-arvolleen, jos hän kesken heltyisi. Mutta heltynyt hän kumminkin jo oli. Sangen viatonta huviahan tuo nyt sentään oli lapsille ollut, marjassahan nuo raukat olivat olleet olevinaan. Sentähden hän puheensa lopettajaisiksi ja leppyneellä äänellä varoitteli, että vasta pysyisivät kiltteinä ja kuuliaisina, eivätkä enää lähtisi juoksentelemaan syysmärkään.

— Mutta kun siellä on lysti, äiti, marjassa, selitti pikku Mikko, kun näki että hänkin tässä jo uskaltaa ruveta äännähtelemään.

— Vai lystikin vielä, — no lapsen mieli ja lampaan pää! Äiti silitti jo aivan leppyneenä nuo-

rimpansa pyöreätä liinapäätä. — Saattehan te vastakin puolukkaan mennä, kun lupa annetaan ja sää on kaunis . . .

RAJOILLA

Kun hän iltapäivällä istuskeli kahdenkesken äitinsä kanssa, näperrellen jotain mutkikasta koruompeletta, suuttui hän aina kun alettiin puhua hänen tulevaisuudestaan.

— Mitä siitä nyt huolehtii, enhän minä nyt missään tapauksessa nälkään kuole . . . Eikähän nyt kaikkien ihmisten tarvitse mennä naimisiin . . . äiti elää vielä siinä vanhanaikaisessa uskossa . . . Usch! . . . Ei suinkaan sitä nyt tarvitse peljätä, että minusta kerjäläinen tulee . . .

Mutta itse hän kumminkin aina tietämättään johti puheen sille tolalle, joutui siihen, jos mistä olisi puhuttu.

— Kerjäläinen, — Jumala varjelkoon! Onhan sinulla Anna siksi varakkaita sukulaisia . . . eikähän nyt vielä ole syytä noin ajatella. Mietin vain miten sinä, lapsi parka, järjestäisit elämäsi, jos minä esimerkiksi nyt heti laskisin vanhan pääni lepoon.

— Äiti puhuu aina niin traagillisesti. Mitävarten kuvitella turhia, mehän olemme molemmat vielä terveitä . . . niin, niin eihän sinun sairaloisuutesi toki hengenvaarallista ole, täällä elämme onnellisina hiljaisessa kodissamme . . . Ja pojistakin tulee virkamiehiä, onhan Edvin jo hyvällä alulla ja Oskarkin . . .

— Oskar raukka, mikä hänestäkin vielä tullee! Ja Edvin, veloissa kiireesen asti, ja vielä kihlasi tuon köyhän . . .

— No mutta, luuleeko äiti, että minä olen riippuvainen velimiesteni armopaloista . . .

— Ei, enhän minä, vaan kun sinä mainitsit . . .

— Ja miksen voisi omin nokkinikin tulla toimeen, voinhan kirjoittaa . . . ja osaanhan kieliä . . .

— Niin, osaathan kylläkin . . .

Äiti ojensihe lähemmäs lamppua selittelemään solmun paikkaa kutimessaan. Siihen hän katkasi sanottavansa, sillä hän ei tahtonut sanoa sitä, mitä ajatteli. Ei tahtonut repiä esille sitä vanhaa arkaa paikkaa. Kuinka nöyryyttävää se olisikaan hyvän ja ennen rikkaana pidetyn perheen tyttärelle, jos piti kulkea talosta toiseen ja päivällisestä antaa kielitunti jonkun kaukaisen sukulaisen lapsille . . . eli sillä nimellä saada se päivällinen armosta. Kirjoitustyötä hän tiesi Annan jo salaa ottaneen, ja iltamyöhillä sitä harjoittelevan — arvonsa ja

säätynsä mukaisiin vaatteisiin oli tyttöparan vaikea saada rahoja — mutta kirjoitteli vielä yksinäisyydessään, ettei sitä kukaan hänen tuttavistaan huomaisi . . .

Äiti katsahti kerran toisensa perästä tyttärensä puoleen, joka siinä rauhatonna ja tyytymättömän näköisenä ompeli ompelettaan. Olihan se vielä viehättävän näköinen, hieno hipiä ja pulskan korkeat olkapäät, näppärä käytös ja hyvästä perheestä kotoisin . . . Eikähän se nyt vielä niin vanhakaan ole, vasta seitsemänkolmatta, eihän se nykyaikaan ole ikä eikä mikään . . . Hm. . . . on se jo rajoilla. Mistä se nyt tulee kosija, kun ei ole ennen tullut . . . Ja tarkemmin kun katselee, niin onhan niissä jo jotain väsynyttä noissa hienon kalpeissa kasvoissa, silmätkin sen jo ovat ikäänkuin sammumaan ja mietonemaan päin, ja muodoissa näkyy jo selvään tuota kankeutta ja kulmikkuutta, joka aina tulee esille, kun tuorein ja mehevin nuoruus on ohi . . . On se jo rajoilla . . . sen hän tietää itsekin, yhä selvemmin joka päivä . . .

— Enkähän minä mikään ikäloppu ole, siitä ei vielä tarvitse huolehtia, alkoi Anna taas hetken kuluttua ja viskausi hermostuneesti tuolilla.

— Ethän suinkaan, päinvastoin . . .

— Ja vaikka olisinkin, niin mikä sitten. Eihän naiminen ole mikään ainoa korkein onnen määrä.

— Ei olekaan.

— No mitä siitä sitten myötään jankuttaa . . .

Eläpäs nyt onnikin, kun mieheläan meno, koetti hän lohduttaa itseään, huolia vain ja kärsimyksiä ja orjuutta . . . Mutta hän ei saanut karkoitetuksi mielestään sitä kuvaa, joka niin kauvan ja niin usein oli vallinnut hänen mielessään, ja muodostanut hänen tulevaisuutensa unelmat; tyttönä ensin viehättävänä heijastuksena tuntemattomasta rakkauden onnesta, ja sittemmin yhä selvempänä ja todellisuuden mukaisempana elämän maalina. — Se palasi tuo mielikuva omasta, rauhaisesta ja rakkaasta kodista uudelleen ja yhä uudelleen hänen mieleensä. Ennen tytön unelmissa se koti oli ollut piirteiltään epäselvä, mutta komea ja suuri ja täynnänsä kaikkea maallista ja taivaallista yltäkylläisyyttä . . . Se oli sekin aikaa! Sittemmin siitä oli vuosi vuodelta joutunut poistingittäväksi yksi haavekerros mukavuutta ja autuutta toisensa perään, se tulevaisuuden kodin kuva oli hämärästä korkeudestaan laskeunut askeleen toisensa jälkeen alaspäin maaperää kohden, kunnes se vihdoin oli joutunut ihan todellisuuden kylmänkovalle kalliolle. Silloin siinä ei ollut enää jälellä muuta kun pieni, sangen pieni ja vaatimaton koti, rajoitettu määrä maallista onnea ja hyvin epäilyksenalaista taivaallista . . . Mutta sekin olisi nyt

ollut sen entisen uhkean ja yltäkylläisen arvoinen, jos se olisi ollut tuossa todellisena edessä . . . Vaan tuokin vähä, mitä oli jälellä, tuntui joka hetki ikäänkuin murenevan käsiin ja mielivän jättäytyä jälelle . . . Jokohan tuo menisi toteutumattomana sinne, mistä oli tullutkin, unelmana ja haavekuvana kadotettujen joukkoon . . . Siinä se oli rajoilla . . . Todellako vanhaksi piiaksi? Ei!

— Ei, tuo on tuskallista, kun minä rupesinkin sille Akselille tätä mattoa ompelemaan, suuritöinen kuin hyväkin, ihan silmät menee ja saapiko siitä sitten suurta kiitostakaan.

Hän viskasi ompelun syrjälle ja oikoi hermostuneesti kokoonkyyristynyttä vartaloaan.

— Niin, miksi ryhdyitkin, lapseni, noin vaikeaan ja aikaa vievään työhön, olisihan joululahjaksi pienempikin kelvannut . . Ja pelkään vain, ettei serkkusi sen arvoa ymmärrä, ja hän on muutenkin käynyt niin harvinaiseksi viime aikoina ja epäkohteliaaksi sinua kohtaan.

— Samahan se minulle on, miksi hän on käynyt . . . Vai luuletko, äiti, että minä millään tarkoituksella tätä ompelen . . . hyi, se on halpamaista!

— No mutta mitä sinä ajattelet, kuinka sinä noin Anna päästät pahan tuulesi ilmoille!

— Voi, älä suutu äiti, en tahtonut loukata . . . minä olen tänään vähän hermostunut ja ärtynyt

. . . Ja suututtaa, kun kaikki ihmiset aina viittaavat, että minä muka olisin joka miespuolisen vaivainen, jonka kanssa joudun tekemisiin. — Hän rupesi taas jatkamaan ompelustaan. Ja mikä se Akselikin sitten nyt on olevinaan . . . Kelpasi tuolle ennen minunkin seura . . .

— Muut isommat tuttavuudet, ei välitä enää köyhistä sukulaisista . . .

Akselikin, kaikkea nyt! kiukuttelihe Anna itsekseen, vetäessään hienoa kultalankaa edestakasin kankaan läpi ja tähystellessään mutkikkaasen kuosikaavaan. — Kaikkea! Hänetkin olisin ennen voinut vaikka keriä kerälle, jos olisin tahtonut, mokoman paksupäämoukan, ja nyt tämäkin jo alkaa karttelemaan »vanhaa serkkuaan» . . . juuri kun hänkin luulisi saavansa nuoren ja kauniin . . . Hänelle nyt en menisikään, ennen olen omillani . . . ja mikä on ollakseni . . .

Mutta se oli omituista, että aina kun hän rupesi ajattelemaan sitä omillaan olemista ja elämistä, niin kuvastui tulevaisuus hänen eteensä valottomana, karuna taipaleena, jonka toisesta päästä ei ollut tietoa, ja jossa virstanvälit näyttivät autioilta, ikävän pitkiltä ja yksitoikkoisilta. Yhtä ijankaikkista näpertelemistä ja nuhertamista, yhtä turhaa keikottelemista ja hassuttelemista vuosi vuodelta pysyäkseen nuorena ja viehättävänä, — ja sään-

nöllistä vanhenemista ja tylsistymistä. Yhtä väritöntä ja sisällyksetöntä päiväin viettämistä, jommoista jo oli alkanut olemaan tämä viimeinen aika. Ja minkälaisissa oloissa? Sata markkaa vuotuista korkoa isänperinnöstä, kaksi eläkettä, neljäs kirjoituksista ja viides kielitaidosta, — elä sillä ja pysy nuorena ja kauniina! — Ja sitten vanhemmuuttaan sitä rupeaisi uskovaiseksi, kävisi puettuna vanhanaikaisessa puvussa, jota sukulaisten lapset pelkäisivät. Ja nuoret rouvat panisivat toimeen arpajaiset »köyhiä säätyläisiä» varten ja toisivat aina hänellekin kymmenmarkkasen eli kaksi...

— Prrr . . Siellä soitti joku etehisen kelloa. Anna hypähti kiireisesti ylös, heitti neulan syrjälle, oikasi vaatteensa ja vetäsi liiviä useampia kertoja alaspäin, jotta se rinnoilta olisi täyteläämmän ja pyöreämmän näköinen. Hänellä oli solakka vartalo, leveät lanteet ja kaareva selkä. Ohimennessään viivähti hän hetkisen kuvastimen edessä, tasoitteli otsalta ja ohimoilta hienosti käheröivää tukkaa ja painahutti kämmenellä poskia, jotta niihin tulisi vähäisenkään väriä. Sen teki kaikki silmänräpäyksessä.

Sitten meni ja avasi.

— Hyvää iltaa, onko Oskari kotona?

— En tiedä varmaan, käykää sisälle, minä katson. Ei, ei hän nyt näy olevan huoneessaan,

mihin lie mennyt, mutta varmaankin hän kohta tulee.

— Tuleekohan?

— Niin luulen varmasti. Käykää tänne sisälle istumaan niinkauaksi, me olimme juuri aikeessa ruveta teetä juomaan. Istukaa, olkaa hyvä.

— Kiitos . . .

Se oli vanha tuttu taloon sekin, Oskarin ikäisiä tovereita. Tämän tulo muutti Annan yhtäkkiä kuin taikasauvalla. Synkkämielisestä, elämäänsä väsyneestä naisesta tuli iloinen, sukkelakielinen, keikaileva tyttölapsi. Silmät saivat entisen veitikkamaisen kiiltonsa, kangistuneet piirteet suun ympäriltä tuntuivat sulautuneen hymyyn ja sirotekoinen jalkaterä pistihe viekkaasti esiin hameen alta ja takoi kepeästi laattiata vasten vallatonta tahtiaan. Anna oli tyttönä ollut kaunis ja oli vieläkin, milloin vain pääsi entiselle tyttötuulelleen. Ja hän asettui sille tuulelle — tuo oli jo tullut hänen tavakseen — aina kuin joutui vierasten, varsinkin nuorten miesten seuraan.

Nämä katselivat häntä, nauroivat hänen kanssaan, viihtyvät hyvin ja vähältä jo lämpesivät, vaan jäähtyivät taas. Hän ei voinut hetkeä kauemmaksi heitä kiinnittää, hän ei voinut jättää syvempää vaikutusta heidän mieliin. Tämänkin nuoren

miehen oli hän jo monasti valloittanut, vaan aina kadottanut.

— Minä ompelen tässä joululahjaa serkulleni, Akselille. Säikähdin oikein äsken, kun te tulitte, että jospa se onkin hän.

— Onko hän sitten niin peljättävä?

— Onhan tuo vähä karhumainen, kömpelö ja juro, mutt'ei sentään juuri pelottava. Tämän työni vuoksi vain pelkäsin . .

— Saapipas hän komean keinutuolimaton.

— Pitäähän hänelläkin olla jotain komeata. On sitten jotakin edes kodikasta hänen vanhanpojan pesässään.

— Kodikasta kyllä — ja kenties muutakin.

— Mitä muuta?

— Niin, kenties tuo ei olekaan pelkkä joululahja, eikä pelkkä serkunlahja.

— Mitä vielä . . . te erehdytte perinpohjin. Ei, katsokaas hänestä tulee vanhapoika ja minusta vanhapiika, se on tähdissä niin päätetty. Ja se onkin parasta, minä puolestani olen siihen ajatukseen jo aikoja piintynyt ja mieltynyt. Ihminen on niin riippumaton, niin vapaa ja itsenäinen, kun kulkee omaa tietään . . .

Hän vilkutti viekkaasti silmiään kulmain alta, keikutti päätään ja naureskeli. Hän oli oikein hurmaava, kaikkea muuta hän näytti olevan kuin

vanhanpiian ehdokas. Ja se nuori mies lämpeni taaskin hetkeksi.

— Lyönpä vetoa, ett'ette ajattele mitä puhutte.

— Lyökääpä! Minähän olenkin jo sitäpaitse aikoja kulkenut yli rajan. —

Oskaria ei kuulunut ja vieras lähti. Äiti oli jo uupunut ja käynyt levolle, Anna korjasi ompeleensa pois, söi seisaaltaan voileivän, sammutti tulet ja meni hänkin makuuhuoneesen.

— Yli rajan, — niin, oikeastaanhan hän jo oli ylikin rajan, tuumaili hän itsekseen riisuessaan. Sehän näkyi tänäkin iltana, näkyy selvemmin joka päivä. — Hän haukotteli, katseli väsyneesti ja tylsästi eteensä; avasi sitten valokuva-albuminsa, ja silmäili siitä tuttavia entisiltä ajoilta. Oli niitä ollut ihailijoita jos ihailtujakin! Olivat menneet. — Siinä oli hänen omakin kuvansa kymmentä vuotta sitten: terveet, iloiset kasvot, paksu palmikko niskassa . . . Silloin sitä olisi pitänyt iskeä, jos olisi ymmärtänyt . . — Huu! oikeinpa vilusti, piti viskata huivi hartioille yönutun päälle.

Anna kiersi paperiliuskoja hiuksiinsa, kähertääkseen huomiseksi kiharoita otsalle ja ohimoille. Välinpitämättömästi hän sitä teki, melkein vastenmielisesti. Tuota kähertämistä hän nyt oli jatkanut joka ilta monta herran vuotta . . . ja mitä varten? —

Lukitusta pöytälaatikosta otti hän esille kirjoitustyönsä, levitti arkit pöydälle ja alkoi kopioimaan. Kirjoitti puolen sivua ja heitti kynän pois, nojautui selkäkenoon tuolia vastaan. Siinä oli suuri kuvastin hänen kupeellaan seinällä, silmät osuivat sattumalta sinne. Hän säpsähti, vetäysi taappäin. Tuossa kuvastimessa oli hän aivan näkevinään vastaisen kuvansa: laihat, kalpeat kasvot, väsyneet ja jäykistyneet piirteet, himmeät silmät. Kummallisina kuvioina hämärtivät tuossa laimeassa valaistuksessa tukan omituiset lisäkkeet, ja tuo huivi hartioilla, sepä vasta oli kuvaava . . .

Kylmyys ja kyllästyminen tuntui koko ruumiissa. Tuossa se siis oli hänen tulevaisuutensa! Noin hän siis istuisi yksin yönutussa pöytänsä ääressä kirjoitellen iltamyöhällä kokoon yhtä markkaa, jolla sitten ostasi kahvinaulan, tai ehkä kultalankaa serkun keinutuolimattoon . . Ei enää vailla muuta kuin olisi yömyssy ja paksusankaiset silmälasit!

. . . Niin, hän oli jo varmaankin käynyt yli rajan, oli varmaankin . .

Huih! kun vilusti ja värisytti. Yö olikin niin kamalan kolkko ja kylmä . .

KOULUTYTTÖ

Aino oli vielä koulutyttö, vaikka olikin jo naiskoulun ylimmällä luokalla, sillä luokalla, jolla hameen helmat jo lasketaan polvia alemmas, ja jolla toverielämä, yhteishenki ja pienet naiselliset salaisuudet »siskojen kesken» puhkeavat kauniimpaan kukkaseensa. Vielä koulutyttö, vaikka jo tyttöyden sillä asteella, jolla elämän todellisuuden, sen ihanuuden ja surullisuuden ensi esimaku maistetaan, haaveksitaan rakkautta ja tuumitaan tulevaisuutta, käydään senttimenttaalisina istumassa »vapaamuurarin haudalla», ja teetetään toverimerkiksi hopeainen kysymysmerkki, jotta siihenpä elämä vastatkoon . . . Niin, niin, siitä alkaa jo lapsen leikki olla poissa, vaikka ei elämällä vielä olekaan sitä varmaa suuntaa eikä periaatetta, jota se hakee ja luulee löytävänsä.

Niissä vuosissa oli Aino. Hän käherteli salaa tukkaansa kiharoita otsalle ja ohimoille, että ne

tekisivät runollisen vaikutuksen, käveli kadulla vakavana ja arvokkaana, jott'ei häntä suinkaan luultaisi koulutytöksi ja illoilla istui hän myöhään yönutussa ylhäällä ja luki ajattelevaisena Heinen runoja, viivasi sieltä täältä jonkun säkeen, jossa hänestä oli sattuvasti kuvattu elämän suurta kysymystä, ja mietti syväaatteisempaa ongelmaa kauvan, — kunnes nukahti.

Hän oli näet rakastunut, — tietysti. Rakkaus kuului välttämättä hänen luontoonsa, hänen sukuunsa ja ikäänsä, — olihan hän yhtaikaa nainen ja lapsi.

Mutta hänessä lapsi vielä voitti naisen. Hän ei voinut rakkauttaan kylliksi salata, eikä osannut vielä niitä oikkuja ja temppuja, joita nainen tietää käyttää tunteensa viehättävinä apulaisina. Hän oli vielä luonnostaan naiivi.

Hän oli rakastunut. Hänen sielunsa ihanne oli pitkänsolakka, harteikas, mustaviiksinen mies, kolmannella kymmenellä oleva, lempeäsilmäinen, sukkelakielinen. Akseli oli hän nimeltään, ja hän kävi usein Ainon kodissa, sangen usein, ja oli aina kohtelias ja ystävällinen, puhutteli Ainoa neidiksi, ja puristi kättä lämpöisesti, — niin ainakin Ainosta tuntui.

Joka kerta kun Akseli tuli heille, kävi Aino iloiseksi ja puheliaaksi, nauroi ja ilvehti, ja kertoi

pitkät jutut koulustaan ja muista kokemuksistaan, ja toiset kuuntelivat ja nauroivat. Akselikin nauroi, nauroi niin miehekkäästi, mutta samalla lempeästi.

Mutta eräänä iltana jäivät he kahden saliin istumaan ja silloin ei ollut Ainolla mitään puhuttavaa eikä kerrottavaa, Akseli sai yksin olla äänessä. Mutta hän puhuikin kauniisti ja sujuvasti, ja katseli niin lämpimästi, ja kun hän sitten kohta lähti, tuntui erityinen hellyys olevan hänen äänessään hyvästellessään ja erityinen kuumuus hänen kämmenessään . . . Vai olisiko se ollut Ainon omassa kämmenessä?

Sinä iltana istui Aino kauvan ylhäällä ja luki Heineä. Vaan kesken sitä lukuaan repesi hän itkemään. Itki kiihkeästi, itki kauvan, tietämättään mille hän itki, vaan kun vihdoin herkesi, tajusi hän sen, että hän olikin rakastunut, tajusi sen selvästi ja tunsi . . .

Hiljaa hiipi hän toiseen huoneesen, jossa hänen vanhempi ystävättärensä juuri levolle asettausi, hiipi tämän vuoteelle, ja puhkesi taaskin itkemään.

— Mitä itket lapseni, miks'et asetu levolle, miksi itket?

Nyyhkytysten keskeltä soperteli Aino:

— Mi-minä olen ra-kastunut.

— Sinäkö Aino, ja kehen ja milloin?

— Tänä iltana, Akseli oli täällä, me jäimme kahden . . .

— Ja sinä rakastuit. Puhuiko Akseli sulle mitään?

— Puhui, paljo, vaikk'en tiedä mitä. Luuletko, Anna, luuletko että . . . että hän voi minusta . . . pitää . . tämmöisestä.

— Lapsi raukka, mistä minä tiedän. Kaiketi hän sinusta pitää, pidämmehän me kaikki, mutta hän on mies, ja sinä vasta koulutyttö.

— Niin, koulutyttö . . . niin, hän ei voi minua rakastaa, minä tiedän sen, hän ei voi. Voi minua hullua . . . mutta minkä sille teen, minä tunnen sen, minä olen häneen rakastunut . . .

— No, se menee yli, sinä pieni hupakko, rauhoitu vain ja mene nukkumaan kyyneleet silmistäsi. Sinä haaveksit, ystäväni.

— En. Minä en ole enää mikään lapsi. Minä olen rakastunut, minä sanon sen sulle, enkä kenellekään muulle, ja minä vien sen rakkauteni salattuna muassani hautaan. Hän ei voi minua rakastaa — no, ei pidä hänen myöskään saamaan tietää, mitä minä hänen tähtensä kärsin.

— Kärsit, ystäväni! Vaan kenties hän sinua rakastaakin . . .

— Ei, ei . . .

Murretulla sydämellä, tuska mielessään poistui Aino vuoteelleen, itki siinä vielä hetken ja nukkui nyyhkytyksiinsä.

Kun Akseli senjälkeen heille tuli, ei Aino näyttäynytkään, tai jos näyttäysi, käveli hän vakavana, surullisena ohi, vastasi jäykkänä tervehdykseen, eikä puheisiin koskaan puuttunut niinkuin ennen. Hän tunsi saaneensa maistaa elämän todellisuuden ensi karvaan palan, vaan hän tahtoi niellä sen alas arvokkaasti ja kestävästi. Hän tahtoi kärsiä yksin, ja kärsiä perinpohjin, sillä siinä kärsimyksessähän se hänen elämänsä sulouskin oli. Toverit koulussa ihmettelivät hänen muuttumistaan, kuiskailivat yhtä ja toista, huomasivat sitten mitä tautia hän poti, ja koettivat ystävyydellä ja säälillä saada häntä tunnustuksille. Kauvan hän vastusteli, vaan vihdoin se lohkesi, tuska tunki pakostakin esiin, ja hän kertoi vihdoin salaisuutensa parille paraalle ystävälleen, kertoi kaikki, koko kaihonsa ja pettymyksensä, ja yhdessä sitä sitten itkettiin tämän elämän viheliäisyyttä ja kurjuutta, kurjuutta . . . Tytön jaloja, syviä, hehkuvia tunteita ei tuo karkea mies voinut käsittää, hän ei ollut niiden arvoinen, hän oli halveksittava raakalainen, mutta kumminkin häntä täytyi rakastaa, täytyi . . .

Akseli oli salakihloissa Annan, Ainon van-

himman ystävättären ja asuntokumppalin kanssa, vaikk'ei siitä kukaan tiennyt. Tämä kertoi sulholleen Ainon yöllisen tunnustuksen. Yhdessä he nauroivat sille jutulle.

— Koulutytön haaveita.

— Lapsen houreita.

Ja kun Akseli sitten leikillään rupesi Ainoa hyvittelemään, välähti tässä sammunut toivo uudestaan. Hän tahtoi tutkia, oliko siinä toivossa perää, ja samalla tahtoi hän itse näyttäytyä niin hyvässä valossa kuin suinkin. Ja hän rupesi taas iloiseksi, reippaaksi tyttölapseksi.

— En minä ole koketti, puhui hän kerran, kun taas salissa kahden istuivat, vaikka ehkä siltä näytän.

— Kuka sitä on sanonut. Te olette naiivi.

— Tytöt sanovat koulussa, että minä hivutan kämmenselällä poskiani päästäkseni punakaksi, vaan siinä ei ole perää.

— Ei ole, sanokaa te tytöille niin, että semmoisiin metkuihin te olette vielä liian lapsi. —

Kaikki toivo oli lopussa, Akseli kohteli häntä niinkuin koulutyttöä, niinkuin lasta! Se uusi havainto olisi Ainon kerrassaan murtanut, ellei se olisi häntä niin perinpohjin suututtanut, ettei hän kiukulta tuskaansa muistanutkaan. Hänkö lapsi, joka jo oli niin paljon kokenut ja kärsinyt sieluntuskia,

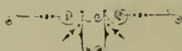
ja kenen tähden kärsinyt? Oi sinuas, sinä kiittämätön sukukunta! . . .

Ystävätär, asuntotoveri, matkusti pois, ja kohta sai Aino kihlakortin, hänen ja Akselin. Hän sulkeusi huoneesensa, ei lähtenyt iltasellekaan, istui vain siellä yksin pimeässä nurkassa mustissa tunteissaan. Hänen rakkauttaan oli törkeästi pilkattu, häväisty . . . hänen toiveensa olivat kaatuneet, ja ystävätärkin oli ollut niitä kaatamassa! — Aino istuutui kirjettä kirjoittamaan, ystävättärelle kirjoitti. Kirjoitti onnittelevansa heitä, toivotti ikuista onnea ja autuutta sille yhteydelle, joka teki hänen, Ainon elämän autioksi korveksi. Mutta hänpä olikin kovin vähäpätöinen, mitätön henkilö tässä maailmassa, häntä ei ainoastaan saanut pettää ja loukata, hänen pyhimpiä tunteita sai kuka tahansa törkeästi pilkata ja ivata . . . Hänhän oli ainoastaan koulutyttö . . .

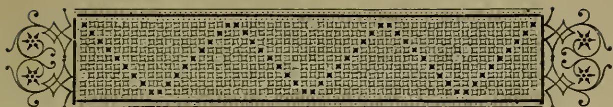
Hän kirjoitti pitkälti, kolme arkkia täyteen ja vielä reunat ristiin, kirjoitti itku silmässä niin että kyyneleet, jotka esille tunkivat, monesta kohden lioittivat paperin . . . Vaan sen paremminpahan näkevät, mitä hän kärsii, lie tuostakin lysti heille. Ja kun hän vihdoin oli lopettanut, olivat kyyneleetkin lopussa, ajettuneilla silmillä sulki hän kirjeen ja viskausi vuoteelle . . . Elämä oli kurjuutta! . . .

Aamulla, kouluun mennessään, otti hän kirjeen mukaan postiin viedäkseen. Vaan portaita laskeutuessaan alkoi häntä epäilyttämään, ulko-ovella hän jo pyörähti takaisin, juoksi kamariinsa, viskasi kirjeen tuleen ja katsoi kuinka se siinä hiiltyi.

— Hiiltyköön, mitäpä hän turhia rupeaa lörpöttelemään, vielä nauravat . . . Ja mitäpä hän joutavia rupeaa suremaan, onhan sitä ajattelemista paljo muutakin, lukemista paljo, joululuvat tulossa iloineen, mitäpä maksaisi pitkiä suruja kantaa, hänhän on vain — koulutyttö.

VANHA JUTTU

Hauskaa perheiltamaa oli juuri vietetty sulhasen kodissa, jossa hänen ja morsiamen lähimmät sukulaiset olivat olleet koolla. Iltanen oli syöty ja useimmat vieraat olivat menneet. Naisista olivat toiset jo käyneet levolle ja toiset korjailivat ruokahuoneesta ruokia pois ja sammuttelivat tulia. Vaan poikien huoneessa istui vielä miehisiä vieraita muutamia jutellen kahvikuppien ja punssilasien ääressä; sulhasen ja morsiamen velimiehiä ne olivat, ja niitten joukossa parassa miessä Oskar-eno, vanhapoika.

Hänelle oli ilta ollut kuivanlainen. Hän oli näet, tuo juro, naisarka, elähtänyt poikamies aina vähän pahalla tuulella noissa pitkäpiimäisissä perheiltamissa, joissa tupakatkin piti varkain polttaa, piti istua salissa tyttöjen naurunkappaleena, juoda teetä, syödä makeisia ja joissa sattumalta vain totitilkan sai. Mutta annas kun naiset oli saatettu

nukkumaan, kun iltamyöhällä istuttiin lasien ääressä noinikään miesten kesken — silloin oli hänkin taas poikaa. Nuorten miesten parissa hän parhaiten viihtyi, sillä silloin oli hänellä, vanhimmalla, aina etuoikeus olla äänessä, ja hän oli hyvin mielellään äänessä. Hän kertoi juttuja toisen toisensa perään, nauratti toisia ja nauroi itse, niin että vesi valui harmaista silmistä.

Mutta toisinaan kun Oskar-eno tarttui suustaan kiini puheen päähän, niin ei siitä toista päätä näyttänyt tulevankaan. Siinä alkoivat jutut ja sukkeluudet tulla kahteen kertaan esille, ja silloin oli hän vaarallinen mies. Hänestä oli silloin ihan pääsemättömissä. Istua piti ja kuunnella — ja hän pani hyvin pahakseen, jos haukotteli! Eikä häntä taas kukaan tahtonut suututtaa suurin surmin, tietysti ei, rikasta, rakasta enoa.

Nytkin näytti hän merkeistä päättäen olevan vaarallisella puhepäällä. Hän oli koko illan näyttänyt ikäänkuin surumielisenä hautovan jotain vanhaa muistoa ja varmana saattoi olla, että siitä sitä lähti tulemaan. Tuumailtiin vain, että lähteeköhän sieltä nyt uutta vai vanhaa ja minkäverran. Punssiakaan ei ollut kuin pullo puolillaan, kovin uhkasi käydä surulliseksi, jos juttua hyvin kauvan kestäisi.

Vastoin tavallisuutta istuskeli ukko kauvan aikaa äänetönnä maistellen silloin tällöin lusikalla

kahvia. Oli toisillakin kerran puhevalta. Ja siinä jo ajateltiin, että kenties hän hyvinkin noinikään heittänee puhumisensa.

Mutta äkkiä käännähti eno, katsoi Anttia, sulhasmiestä tarkoin, ja kysäsi:

— Milloin sinä Antti oikeastaan päätit kosasta tuota tyttöäsi?

— Milloinka? Sitäpä on vaikea sanoa, sillä monta monituista kertaa sen ajattelin tehdä.

— Niin mutta . . . älä kiertele. Milloin se sinussa noin oikein varmaksi kypsyi, jotta nyt kosin.

— Kypsynytkö lie tässä mennä kesänä, kun minun heinäkuussa piti lähteä reserviin keskeltä kesän hauskimpia huviretkiä ja pois tyttöni lähitienoilta. Silloin tuo ainakin tuntui pakolliselta. Kun yksin lähdin laivalla ajamaan ikävään kasarmiin ja siinä istuskelin kannella katsellen, kuinka tuttu ranta häipyi niemien taakse, sillä hetkellä päätin varmasti kysästä tyttöäni, — jos eno haluaa niin perin tarkkaa ajanmääräystä.

— Ja silloinko kirjoitit?

— Kirjoitin sitten vähän myöhemmin.

Ukko särviskeli taas hetkisen lusikallaan kahvia ja oli ääneti. Hän oli harvinaisen vakavalla tuulella, melkein juhlallisella, näytti aivan siltä kuin hän olisi mielessään märehtinyt joitakin vanhoja surumielisiä muistoja. Sitä katselivat nuo-

remmat kummissaan: jos eno nyt vielä rupeaa haaveilemaan, niin silloin vie hiiteen kerrassaan!

— Jos se multakin kerta olisi tullut kirjoitetuksi, niin yhtäkaikki ei istuisikaan Oskar-eno kuivana vanhana poikana nyt teidän parissa lörpöttelemässä joutavia yön kuluksi. — Noin puheli ukko miltei ujolla äänellä, kohottamatta silmiään kahvikupista, jota hän lusikalla hämmenteli.

Tuossa siis oli se, jota hän oli miettinyt ja jota nyt aikoi kertoa. Mutta siitähän lupasi tulla hauska juttu. Eno kun kertoisi omista lemmenseikoistaan ja kosinta-aikeistaan, sehän olisi jotain harvinaista, jotain uutta!

— Ajattelitteko tekin kirjoittaa tytölle ja kosia?

— Kertokaapa siitä eno!

— Ajattelinhan minäkin kerran . . . Mutta mitäpä noista vanhoista jutuista jaarittelemaan, myöhäinenkinhän nyt jo on . . .

Oli se nyt kerran ihmeeksi enollekin myöhäinen. Tavallisesti hän istui ja pärisi sivu puolen yön eikä tahtonut mitenkään malttaa heittää, vaan puhui vielä ulos mennessään, jotta kadulta kuului loppusukkeluuksia hänen kulkeissaan. Ja nyt hän ei viitsinyt jaaritella!

Vaan näki sen sentään, että hänellä itselläänkin teki mieli kertomaan, eikä hän olisi sitä nyt kertomatta heittänyt millään ilveellä, vaikka oli

hiukan arastelevinaan. Hieman vain kehoiteltiin ja kyseltiin, niin jo alkoi:

*

Vai niinkö te luulette, etten minä olisikaan koskaan ollut rakastuneena, puhui hän heittäytyessään keinutuoliin takanojaan. Hohoi! Olin kerran jo puolikihloissakin ja hamaan kolmanteen kymmenenteen vuoteeni saakka olin sitäpaitse rakastuneena säännöllisesti kaksi kertaa vuodessa, syksystä ja keväästä, vaikk'en niistä viitsinyt puhua kellenkään.

Mutta tämä kirjeen kirjoittaminen oli sentään eri juttu.

Tietysti minä olin nuori ja ylioppilas. Silloin noita ei vielä ylioppilaita ollutkaan joka kuusen juurella, niin että minä olin herra, enkä ainoastaan omasta mielestäni, vaikka olinkin ijältäni vasta parissa kymmenissä. Ja kesä oli luonnollisesti kauniimmillaan, kentät kukoisti ja puut vihannoi ja linnut lauloi — niinkuin te sen kaiken hyvin tiedätte rakkauskertomuksista. Olin viettänyt alkukesän Karjalassa ja matkustin sieltä kesäsydännä kotiini Pohjanmaalle. Laivalla olin tullut Kuopioon, mutta en jatkanut sieltä suoraan Iisalmelle vaan pyöräytin Tuovilanlahdesta mutkan Pielaveden kirkolle, sinne pappilaan ativoihin. Siellä oli

häät tulossa, ja suoraan tunnustaakseni olinkin sovittanut matkani niin, että minun sopi pistäytyä matkan varrella sukulaistalossa ilopäiviä viettämässä.

En ole näet elämäni pitkään viettänyt sen huolettomampia enkä vähemmin rasittavia päiviä kun vieraillessani nuorena ylioppilaana kerran kesässä viikon päivät isossa sukulaispappilassa. Siellä eletään herroiksi, mutta ei rasittavan herroiksi. Levätään pitkään ja levätään hyväksi höllyvillä höyhenpatjoilla, syödään rasvaista, maalaista ja makeata; kupit ovat kookkat ja vehnäviipaleet ovat paksuiksi leikatut. Sillä välin käydään ongella, uimassa ja ajelemassa, istutaan varjossa puutarhan pehmeällä, nuorella nurmikolla ja poltetaan tupakkaa pitkävartisista letkapiipuista . . .

Vaan tällä kertaa oli häät tulossa taloon. Siellä touhua ja juoksua, siellä meteliä ja hämminkiä, leivottiin, paistettiin, leikeltiin, keitettiin. Ihmistä kiehui kuin kattilassa pitkin portaita, pihoja ja puutarhoja. Mutta mitäs me nuoret siitä. Me vietettiin omia ilojamme missä milloinkin miellytti, venehissä vetten päällä, koivikossa niemen kärellä ja kalmistossa kirkkomäellä. Siellä oli nuorisoa kappale — etäisiä sukulaisia oltiin toisilleen melkein kaikki, — iloista, tervettä, reipasta nuorisoa, joka ei muuta ajatellut kuin sen kuluvan hetken

huvia. Oli tultu kokoon ilopäiviä viettämään ja nautittiin nyt elämästä kuin kepeät kesälinnut, laulettiin, naurettiin, kisailtiin ja karkeloitiin. Isännät ja emännät antoivat meidän vapaasti iloita, hyvä kun emme olleet jaloissa vastuksina. Ja me ahmimme nuoruuden elämäntäyteistä iloa, ahmimme joka huokasulla, joka liikkeellä. Hiki juoksi päästä uutukaisten valkolakkien alta ja puna hehkuili koreina kukkasina tyttöjen terveillä, mehevillä poskilla.

Se oli aikaa satumaista.

Siellä oli tyttöjä monenkinlaisia, oli hienohipiäisiä, hoikkasia kaupungin neitejä, oli maalaistyttöjä pullevia ja tukevia. Soudeltaissa, käveltäissä ja leikittäissä järjestyttiin aina tietysti parittain, ja kukin valitsi toverikseen oman mielittynsä, jota hän enemmän kuin muita piteli hellänä.

Minun osalleni lankesi nuori ja näppärä maalaistyttö, tuores kun keväinen tuulahdus. Teoltaan hän tosin ei vielä ollut saanut viimeistä silitystä, muodot olivat kyllä pyöreät vaan näyttivät toisinaan — vika saattoi olla kotitekoisessa puvussakin — hiukan tasaantumattomilta ja kömpelöiltä; kasvot olivat ehkä liiankin punakat, kun ei tyttö vielä ollut saanut tottuneeksi myötään käyttämään päivänvarjoa; kädet ja jalat olivat tarpeettoman suuret ja luisevat. Mutta silmät, ne olivat kirkkaat kun kauriilla, huulet kun mansikat päivän

puolella ahoa ja se paksu lettitynkä, joka selälle roikkuili, oli väriltään ja muodoltaan väärentämätöntä, turmelematonta, luonnon omaa tekoa. Sen palmikon kanssa minä en koskaan malttanut olla leikkimättä, joko sitten istuttiin vierekkäin soutoteljolla taikka iltaviileällä levähdettiin päivän vaivoista puutarhan seinänviereisellä kiikkulaudalla. Mutta hän ei tuosta suuttunut: sitä myöten oli leikki sallittua. Hän vain nauroi, nauroi niin puhtaasta ilosta, että kyynel kimalteli silmän nurkassa, hampaat välähtivät valkeina punaisten mehupeitteiden alta ja koko vartalo hytkähteli notkeasti, viattomasti, luonnollisesti.

Hän oli minun naurava sulottareni. Ja minä nauroin tietysti myöskin, riemuitsin oikein sydämmeni pohjasta.

Hänen nimensä oli Iida. Siitä ajasta on minussa omituinen myötätuntoisuus kaikkia Iidoja kohtaan. Minusta siinä nimessä jo kajahtaa jotain hempeää ja naisellista. Asettelin mielessäni rinnakkain nimiä Iida ja Oskar: olihan toinen niin naisellisen pehmeä ja toinen niin miehevä ja luja.

Ensi päivänä olimme kohteliaita toisillemme, toisena sinuttelimme toisiamme ja riitelimme, ja kolmantena jo hieman ujostelimme toisiamme, kun katseet osuivat vastakkain. Siihen aikaan oltiin vielä herkkiä punastumaan.

Neljäntenä päivänä oli häät. Jo tuli kokoon oman kylän vieraita, outoja meille matkustajille, jotka jo olimme kuin yhden perheen jäseniä. Siitä me ikäänkuin vetäysimme lähekkäämmäs, tutustuimme, veljistyimme. Kuiskailimme salavihkaisesti, heitimme katseita, pidätimme naurua, ymmärsimme toisemme. Mieliala kävi vihkimätilaisuuden lähestyessä juhlalliseksi. Tytöt olivat pukeneet hienot hääpukunsa päälleen ja näyttivätpä niissä nyt ihan moitteettoman siroilta. Iidallakin oli valkoinen puku, ihan vasiten tehty muotien mukaiseksi. Se taipui sulavana hartioille ja uumeille, solui pehmoisena ja sivelevänä ruumiin mukaan, tehden äsken kömpelön näköisen vartalon solakaksi ja säännölliseksi. Oliko siihen nyt apuna käytetty kureliiviäkin, sitä en tullut ajatelleeksi. Vaan sen puvun vaikutuksesta näyttivät hänen liian punakkaat kasvotkin nyt hienommilta: käsissä oli hansikkaat, jaloissa vaatekengät ja tukkaan oli sidottu sinervä nauha.

Me seisottiin vastakkain morsiusparia vihittäissä. Hän oli heti huomannut, että hänen uusi puku vaikutti minuun voittavasti. Sen kaupunkilaispukunsa mukana näytti hän saaneen kaupunkilaisnaisen terävyyttä ja tarkkuutta ja naisellista viekkautta ja juonta, joka hurmaa yhdenverran kuin maalaistytön viattomuus ja viehkeys.

Minä pikeysin yhä enemmän. Hääpäivän iltana

oli koko hääjoukko kävelemässä; käytiin näköalaa ihailemassa läheiseltä vuorelta. Katseltiin, kuinka päivä laski ja ilta vähitellen vaihtui yöksi. Kastekin laski ruohikkoon ja ilma kävi viileäksi. Iida taitteli kanervan oksia, taittoi yhden mullekin ja pisti takkini napinläveen, ja katsoi sitä tehdessään veitikkamaisesti silmiini. Ja me riitelimme siitä, oliko kanerva onnen kukka; hän sanoi että oli, minä että ei. Siitä riitelimme vielä, kun toiset laskeusivat alas kukkulalta ja maantieltä huutelivat meitä. Me lähdimme vitkastellen laskeutumaan jälestä, kävelimme vierekkäin hiljalleen yösumun laskeutuessa järvelle ja niityille . . .

Sinä yönä minä valvoin ja kirjotin runoa, varkain kirjotin makuullani vintillä, veljesvuoteella, toisten nukkuessa. Mitä Iida teki toisessa ullakkokamarissa, tyttöjen sisarvuoteella, sitä en tiedä. Arvatenkin hän nukkui. Silloin olin vakuutettu, että hänkin valvoi ja ajatteli minua niinkuin minä häntä, ja se varma luulo teki minut autuaaksi. Kirjotin pitkän runon muistikirjaani. Aamulla minun piti antaa se Iidalle sopivassa tilaisuudessa ennen lähtöäni.

Niin — ennen lähtöäni. Aamulla näet minun täytyi lähteä. Laivakulut, matkatoverit, mitkä lie pakottaneet, vaan minun täytyi lähteä. Täytyi erota noin lämpimimmiltään, jättää toiset nuoret

vielä moniksi päiviksi iloista elämää jatkamaan, heittää Iida . . .

Kun aamulla tulin puutarhaan olivat tytöt jo siellä mulle kukkaiskimppua sitomassa. Näin selvästi, kun Iida kävi hakemassa lemmenkukkia ja pisti ne sinne kätköön toiseen laitaan; — ne ovat mulla, samoin kun kanervan oksa vieläkin oli tallella. Minusta oli tyttö melkein itkeneen näköinen, — vai olisiko se ollut uni joka aamuvarhaalla vielä oli silmässä. Ei puheltu muusta kuin niistä iloista, joita yhdessä vielä pidettäisiin, jos minä jäisin. Ja minun täytyi lähteä, hevosta pantiin jo valjaisiin! Olisin itkenyt, jos olisin miehuudeltani ilennyt. Vaan koska olin mies, koetin nauraa tuska sydämmessä. Mutta Iida ei enää nauranut. Hän sitoi kukkaisvihkoa, katseli alas ja oli ääneti.

Se hetki oli surun hetki. Se oli heräämisen hetki ihanoista unelmista kylmään ja pakolliseen todellisuuteen.

Ei — runoani en voinut antaa, se liian kylmästi, liian huonosti tulkitsi sen, mitä tunsin ja mitä tahdoin sanoa. Minulla oli sanottavaa niin äärettömän paljo, sydän kukkuraa myöten täysi. Minun piti kirjoittaa kirje Tuovilanlahdesta, kirjoittaa kaikki, selittää kaikki . . . Jo annoin siitä Iidalle viittauksen. Hän katsoi kummastuneen näköisenä

— oli näet muita läsnä — mutta näin selvästi, että hän ymmärsi — ja hyväksyi.

Vanhemmat ihmiset hymyilevät hiukan, kun hyvästellessä ei meidän — Iidan ja minun — kättelystä näyttänyt loppua tulevankaan, vaan hymyilivät suosiollisesti niinkuin viattomasti leikkiville lapsille. Hän heilutti vielä liinaa veräjän pielessä kun kärryt tienkäänteessä vierivät näkymättömiin. Ja minä vilautin valkoista lakkia. —

Se oli tukalata matkaa. Päivä poltti tulena niskaa, maantie pölisi yhtenä pilvenä, kyytimies nukkui ja hevonenkin laiskistui helteessä juoksemasta. Ja minut kuletti kova kohtaloni virstan virstansa perään poikemmas siitä paikasta, jossa kerran ihmeeksi olin saanut nauttia täysin siemauksin nuoruutta ja onnea, ja jossa minua ikävöitsi kirkassilmäinen, hellämielinen tyttö, jonka parista säälimätön pakko oli minut kesken ilojen maailmalle kiskaissut. Mieleni oli apea, minua suututti ja kirveli, vaan ei auttanut muu, kun ajele pois yksinäisyyteesi ja ikävääsi, josta nyt olit neljäksi päiväksi saanut silmäillä onnellisten asuntoihin.

Olin yksin, yksin tunteeni vallassa. Kirjoittaa aijoin tytölleni, mietin jo alun ja lopun ja keskelle mehevät paikat. Siitä olisi tullut lämmin, kaunis, liikuttava rakkauden kirje. Mutta siitä ei tullut mitään.

Kievarinkynät olivat kelvottomat, paperia ei ollut kunnollista, väsytti ja suututti. Mutta se ei olisi estänyt. Jo muutamalaisen kirjeen heti kirjoitin, vaan repäsin sen huonona ja aloin toista. Ja silloin rupesi järki vähäinen pelaamaan. Rupesi tutkimaan. Mikä mulla oli muka mielessä tehdä? Kihlatako tyttö? Kihlatako outo letukka nelipäiväisen tuttavuuden jälkeen tuntematta vanhempia, sukulaisia, tuntematta itseäänkään. Ja saattoiko luottaa tuollaiseen hetken tulistumiseen? Eikö olisi vääryys tyttöäkin kohtaan, jos kirjoittaisin, kihlaisin ja se unelma sitten kumminkin tulisi rikotuksi. Olinhan pelkkä keltanokka . . .

Semmoista se järki opetti lukemattomissa vaihdoksissa, kun kerran pääsi ääneen. Koettihan tunneraukka pitää puoliaan, ja monasti se jo oli voitolla, kun joku satunnainen muisto taas elävästi kuvasi Iidan lempeän muodon eteeni. Silloin taas kirjoitin ja revin. Ja vaikka sen ottelun aikana rakkauteni yhä vahvistui ja vankistui, niin siihen määrään olin saamaton, että kirje jäi lähettämättä. Saatanhan sen vastakin lähettää, ajattelin, kunhan mietin. Ja odotustunti kului.

Laiva tuli, kyytimies palasi, minä laskin kohta laivalla täyttä vauhtia Tuovilanlahdesta pohjoiseen päin. Ja siihen loppui minun unelmani. Tosin sen olen uneksinut uudelleen ja uudelleen vuosien ku-

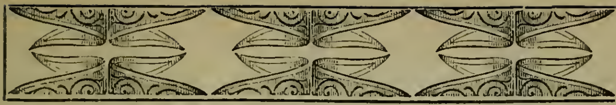
Pohjanmaalla se oli ensiksi syntynyt tuo aate ja sieltä mahtavana virtana vierinyt yli kaiken Suomen niemen.

Nimittäin ruiskahvi-aate.

Se oli vaikuttanut kaikkiin kansanluokkiin, voittanut alaa »syvissä riveissä» ja läpitunkenut nekin kerrokset, jotka pinnemmalla kelluvat. Luonnollisesti. Sillä uusilla aatteilla on aina vastustamaton, mukaansa tempaava voima.

Ja nyt se oli päivän polttavana kysymyksenä puheessa ja käytännössä Ahmaistenkin kirkolla.

Siellä oli tuota aatetta ensiksi ruvennut käytäntöön panemaan kansakoulun-opettajan rouva, sitten sitä oli — koetteeksi vain — yritetty lukkarissa ja siltavoudissa, ja sen jälkeen oli siihen ryhdytty muutamissa isommissa taloissa, joissa jo oltiin toisista siksi edellä, että niissä saattoi huoletta käydä uusiin rientoihin käsiksi, — välipä tästä, jos muut pienemmät vähän veistelivätkin.

Pohjanmaalla se oli ensiksi syntynyt tuo aate ja sieltä mahtavana virtana vierinyt yli kaiken Suomen niemen.

Nimittäin ruiskahvi-aate.

Se oli vaikuttanut kaikkiin kansanluokkiin, voittanut alaa »syvissä riveissä» ja läpitunkenut nekin kerrokset, jotka pinnemmalla kelluvat. Luonnollisesti. Sillä uusilla aatteilla on aina vastustamaton, mukaansa tempaava voima.

Ja nyt se oli päivän polttavana kysymyksenä puheessa ja käytännössä Ahmaistenkin kirkolla.

Siellä oli tuota aatetta ensiksi ruvennut käytäntöön panemaan kansakoulun-opettajan rouva, sitten sitä oli — koetteeksi vain — yritetty lukkarissa ja siltavoudissa, ja sen jälkeen oli siihen ryhdytty muutamissa isommissa taloissa, joissa jo oltiin toisista siksi edellä, että niissä saattoi huoletta käydä uusiin rientoihin käsiksi, — välipä tästä, jos muut pienemmät vähän veistelivätkin.

Mutta vasta vauhtinsa sai Ahmaisissa ruiskahviliike, kun sitä tunnetulla innollaan ja taidollaan rupesi ajamaan valtiopäivämies, esitellen tämän liikkeen syvempää, jalompaa, suorastaan isänmaallista tarkoitusta, jonka eteen kyllä ansaitsee panna sekä voimia että uhrauksia. Väsymätön oli hän kehottamaan ja kertomaan — hän oli aina väsymätön puhuessaan köyhän kansansa eduksi — ja hänen menestyksensä olikin suuri, kun häntä vielä kansakoulun-opettaja kannatti kaikilla niillä apuneuvoilla, joita tieto antaa. — Kohta keitettiin niinhyvin nimismiehessä ja henkikirjurissa, kuin melkein kaikissa kirkonkylän pikkutaloissa ja mökeissä pelkkää ruista.

Julkisesti tuota liikettä ei kukaan uskaltanut vastustaa. Mutta äänetön vastustus löytyi kumminkin, salakähmäinen, ja sehän se olikin kurjinta. Tämän vastauksen laajuutta, sen voimaa ja kestävyyttä punnittiin tarkoin Antinpäivänä lukkarissa.

Sinne oli kylän rahvasta lukuisasti saapunut, ja kaikki tahallaan edeltäpuolisen, koska tiesivät, että nyt ensi kertaa suuremmassa, yleisessä kestissä tarjotaan ruiskahvia. Eipä siis kumma, että keskustelu enimmäkseen pysyttelikin tämän nuoren, suositun kysymyksen seutuvilla. Kaikenlaiset muut kylänjuorut ja torat unhottuivat. Valtiopäivämies — hän oli myös kunnan esimies —,

joka ei ollut seurustellut lukkarissa, sitten kun tämä viime keväänä oli uskaltanut vastustella häntä kuntakokouksessa, saapui ystävällinen hymy huulillaan, ja nimismiehen ja henkikirjurin rouvat unhottaen täsmälleen vuoden vanhan kinansa tervehtivät toisiansa lämpimästi. Kauniiseen sopusointuun yhdisti kaikkia sama innostus, pienenmoiset kylmyydet ja katkeruudet lääkitsi se pois sydämistä, sillä nyt kun ryypättiin ruiskahvia vehnäsen kera, niin tunnettiin selvästi, ett'ei siinä ollut kysymyksessä paljas nautinto, mutta myöskin aate.

— Todentoella, sanoi kansakoulun-opettajan rouvalle valtiopäivämiehen emäntä — häntä ei rouvaksi sanottu — tämä maistuu verrattomasti paremmalta kuin mitkään ostokahvit. Onhan tämä vain puhdasta . . . ? Hän kääntyi kanttorin rouvan puoleen.

— Ihan selvää kotipellon ruista, vakuutti tämä. Ottakaa vehnästä . . . no enemmän.

— Kiitoksia, riittää jo. — Ja kun ei ennen ole hoksannut kukaan . . .

— Sanokaas muuta, puuttui puheeseen kansakoulun-opettaja, jonka rouva oli Ahmaisissa aatetta alkanut, olisipa luullut jonkun jo ennen ymmärtävän . . .

— Vaikka muistan minä ennen lapsuudestani, että naurettiin, kun muutamin paikoin polttivat

ruista kahvinsa jatkoksi, vaikka ei ne sitä toki humalavedessä liottaneet.

— Niin, siinäpä se onkin erotus.

Siltavouti laski kuppinsa pöydälle ja kumarsi. — Suuri kiitos. Ja tuskin ne sitä nytkään edes kaikin paikoin hoksaavat, ja miks'ei ne hoksaa, mutta eivät tahdo. Tuollakaan Leskelässä ei kuuluta uhallakaan pantavan pannuun murustakaan ruista.

— Entä Kelalassa!

— Kuuluvat vain sanovan, että on sitä heillä toki siksi vielä varaa, että suovat kupillisen puhdasta kahvia itselleen ja palkollisilleen.

— Niin, onhan sitä varaa velkaisella. — He, he! sille naurettiin ja toinen kuppi tarjottiin ja juotiin.

— Entäpäs nämä Tyynelän vanhat mamsellit, ei suinkaan nekään . . ?

— Niistä nyt ei puhettakaan, vanhat piiat, ikuiset kahvin särpijät!

— Eihän siitä semmoiselle apua. Mutta kun monet mökkiläisetkään eivät voi pysyä muuta kun paljaissa ostokahveissa.

— Ne on juuri meidän kauppamiehet, jotka heitä pilaavat, selitti lukkari. Koettavat aina kahdenkesken tehdä pilkan-alaiseksi koko puuhaa, ja sen puoltajia.

— Mutta tiedetäänpä se, mistä syystä he sen tekevät, virkkoi siihen valtiopäivämies, eikä ne syyt juuri kauniita ole. Sinne uhkaavat jäädä makasiineihin happanemaan ja rottain ruo'iksi koko heidän syksyllä tuottamansa runsas kahvivarasto, käsistä on luikahtaa sekä pääoma että voitto, eikäpä siis kummakaan, että he koettavat kaikilla epätoivon yrityksillä taistella tätä nuorta liikettä vastaan, ja tappaa se jo kehtoonsa. Mutta turhaan potkivat tutkainta vastaan.

— Turhaan, todisti kauppias Tuppurainen, jolta lukkari, henkikirjuri ja nimismies ostivat tavaransa. Hän oli jo ajoissa myönyt kaiken kahvivarastonsa polkuhinnasta naapuripitäjän kauppamiehelle — siellä ei ollut liike vielä aivan laajalle levinnyt — ja pannut puotinsa ikkunaan ilmoituksen, että valmiiksi paahdettua ruiskahvia on myötävänä 10 pennillä naulalta.» — Turhaan, sillä kuka hullu nyt enää ostaisi ulkomaan sotkuja, kun parempaa kahvia kasvaa oma pelto, kotipelto.

— Syrjäkyläläiset sitä vain taitavat enimmäkseen ostaa, tiesi nimismies.

— Ja oletteko kuulleet hullumpia! jatkoi hänen rouvansa, sanovat muka Jumalan viljan tärväämiseksi, jos kotipellon ruista kahviksi paahdetaan.

— Sitä taikuutta! — Lukkarin rouva löi käsiään yhteen. — Mutta eikö maistu rouvalle vielä . . . no ottakaa, kotikahvia!

— Kiitoksia, enpä jaksaisi, vaan koska se on niin hyvää . . . Hän otti kolmannen kupin.

— Niin, pimeys on vielä suuri kansassamme, puhui valtiopäivämies. Ei ymmärrä se omaa etuaan. Sitä täytyy vähitellen valistaa: ei merta pisaroitta soudeta. Ja meidän on velvollisuus sitä neuvoa esimerkeillä ja sanoilla, ja senhän teemmekin mielellämme, kun siten voimme hyödyttää kansaamme ja isänmaatamme.

Ja henkikirjurinkin rouva otti kolmannen kupin hyvällä omallatunnolla. Siitä ei ollut paljasta nautintoa, siinä oli aate.

— Ka, rovastihan sieltä ajaa röökynöineen, ilmoitti muudan, ja kaikki kiiruhtivat ikkunoihin. Oli se ilmoitus vähän omiaan innostusta laimentamaan. Kaikki näet tiesivät, että pappilassa rehotti vielä vanha, tuhlaavainen ulkomaan kahvin juonti, ja siinä se juuri oli suurin syy, miks'ei syrjäkyläläiset yhtyneet uuteen aatteeseen, koska siihen vastoin pappilan esimerkkiä eivät täysin voineet luottaa ne, jotka eivät kyenneet asioita itsenäisesti arvostelemaan. Ja valtiopäivämies tiesi kyllä, kuinka kiihkeästi papisto aina vastustaa kaikkea uutta, olkoon hyvää tai huonoa, niin että

sieltä päin siis ei ollut odotettavanakaan kannatusta tuolle nuorelle liikkeelle.

Sentähden menikin rovastin tultua mieliala vähän jäykäksi. Täytyi ruveta puhumaan muista asioista, mutta se ei oikein luistanut. Juopa tuntui olevan toisinaan välissä. Ja kun kohta erottiin, niin monikin nyt vasta ymmärsi valtiopäivämiehen sanat: ei merta pisaroitta soudeta.

Mutta pappilankin nuorista neitosista oli jo kauvan tuntunut raskaalta tuo muista kyläläisistä eroava asema kahvikysymyksessä. Neiti Augusta joka paljo seurusteli nimismiehessä, oli siellä sekä atteellisesti että käytännöllisesti imenyt itseensä ruiskahvin jalon tarkoituksen, ja jo viikkokausia oli hän mielessään hautonut päätöstä heittää kotonaan pois koko kahvin juonti. Ainoastaan äidin huomautukset, että moisesta mielen-osoituksesta toisinaan isä suuttuisi, olivat pidättäneet häntä päätöstään toimeenpanemasta. Ruustinnan itsensä tosin tiettiin salaisesti kallistuvan samaan suuntaan, mutta julkisesti ei hän koskaan tehnyt mitään vastoin herransa ja miehensä tahtoa. Ja rovasti itse oli pysyttäynyt kamalan äänettömänä koko asiasta; jos siitä puhumaan ruvettiin, käänsi hän vakaana ja vaiti ollen selkänsä.

Vaan kun hän eräänä iltapäivänä astui ruokasaliin päivälliskahville, huomasi koko kokoontunut

perhe, että jo on jotain tekeillä. Eikä kukaan sanaakaan virkkanut, ennenkuin rovasti vetäistyään piipustaan pari sakeata savua rykäsi ja lausui:

— Minä olen jo vanha mies, eikä ole minun asiani siis enää sekautua niihin uusiin tuumiin, joita tässä maailmassa milloin miltäkin kolkalta esiintyy.

Neiti Augusta huokasi: niinkö siis!

— Mutta kumminkin olen kykenevä omistamaan uusistakin sitä, mikä on todella järkevää ja hyvää, ja minä tunnen velvollisuutenikin sen esimerkin tähden, jota olen muille osottamaan asetettu.

Rovasti vetäisi taas arvokkaasti pari henkisavua, ja jatkoi hetkisen syvän äänettömyyden jälkeen: ja minä toivon, ett'ei tästä hetkestä meidän talossa käytetä kahviksi muuta kuin ruista, pelkkää kotipellon ruista. Minä toivon sen ja tiedän, että tahtoni täytetään.

Rovasti loi tuiman ja päättävän katseen ympärilleen, nousi, kuppiin koskematta, ja astui vakavin askelin ulos huoneesta. Hän tiesi, että hän oli uhrannut jotakin isänmaan alttarille.

— Oi kun hän on hyvä, tuo isä. Lähden heti häntä suutelemaan. Neiti Augusta ihan riemusta hypähteli.

— Niin lähdetään, minä myös, puheli nuorempi syleillen sisartaan.

— Älkää menkö, neuvoi äiti, ei isä pidä semmoisesta. Menkää mieluummin paahtamaan hiukan ruista, niin saamme hänellekin piankin kupin...

— Sen teemme. Neiti Augusta löi käsiään yhteen. — Eikä enää ostokahvia ajatellakaan. Ja nyt seuraa meidän jälkeen koko kylä ja koko pitäjä

— Ja koko maailma, lisäsi nuorempi, ja tanssien riensivät he ulos.

Mutta pappilan nuori maisteri, joka vasta oli Helsingistä kotiin saapunut, hymähteli salavihkaa viiksiään väännellen ajatellessaan tuota maalaisten lapsellista ja pienenmoista innostusta ja heidän rientojaan. — Ruiskahvia! Olisipa se sentään hullua, jos esimerkiksi Kempissä tilaisi ruista avec'in kanssa. — Hyvin häntä nauratti tuota ajatellessaan.

Tieto pappilan päätöksestä levisi kuin vihuri yli kylän, ja täytti rinnat riemulla. Ja sanomalehtiin kirjoitettiin Ahmaisista, että siellä tuskin enää tapaa muuta kuin ruiskahvia. Seurattava esimerkki.

Ja niin se elettiin Ahmaisissa talvi kevätpuoleen asti, ja ruiskahvia juotiin. Mutta semmoista se on maailman meno: into laimeni. Tuli väliin muitakin harrastuksia, kaikenlaisia, eri mielipiteitä syntyi kohta tapahtuvasta kappalaisen vaalista, he-

räsi arpajais-intoja ja torvisoittokunta-intoja, ja puolueet Ahmaisissa jakautuivat piankin ihan uusien periaatteiden mukaan. Ja niinhän tuo tuntuikin vähän lapselliselta ja naurettavalta elää riidassa kyläläistensä kanssa kahvikupista, olipa tuossa nyt mitä tahansa, eihän sen tähden kannattanut olla naapureinsa kanssa seurustelematta.

Niin ainakin tuntui lukkarin rouvasta ja kun Kelalasta kerta kevätpuolella heille tultiin, niin ostokahvissa ne sovinnot juotiin, vaikka valtopäivämiehestäkin satuttiin käymässä olemaan. Lukkari ja valtiopäivämies taas heittivät koko kysymyksen naisten asiaksi, keittäköönpä akkaväki ja juokoon mitä tahansa, ykskaikki, on sitä toki miehisillä miehillä vähän tärkeämpiä ajattelemisia. Mutta pikkuista pilaa eivät he voineet olla Tuppuraisesta laskematta hekään, ja toisilla kauppamiehillä oli naurua koko kevääksi.

Kun nimismiehessä eräänä kevätpäivänä oli koolla pelkkiä herrasnaisia, muistui mieleen entinen ruiskahvihomma.

— Kyllä minä sen heti älysin, ett'ei se voi olla edes terveellistäkään tuo musta, sakea velli' mutta join kumminkin mieliksi sitäkin, kun tarjottiin. Eihän sitä tahtonut riitautua niin joutavista asioista, selitti henkikirjurin rouva.

— Hyvin vastenmielisesti minäkin sitä join,

sanoi nimismiehen rouva, — kupin korkeintaan, ja kotonani pidin oikeata kahvia ainakin puoleksi ja enemmänkin.

— Samoin minä. Silloin se karvaus toki ei niin tuntunut.

— Nyt en ole tilkkaakaan pitänyt ruista pitkiin aikoihin. Gustavkaan ei sitä suvaitse, vaikka emme sitä heti tahtoneet ilmoittaa ja loukata kyläläisiä.

— Niin, ne olivatkin kovin kiihkoisia talonpoikaiset, valtiopäivämies esimerkiksi.

Ruustinna selitti, että hänestä se aina oli tuntunut niin hieman lapsilliselta puuhalta, kun Augusta oli siitä puhunut, vaan kun miehensä oli esimerkin vuoksi taipunut siihen suostumaan, niin oli heillä ruiskahvia pidetty, varsinkin palvelusväelle, mutta aina oli toistakin ollut.

— Jaa, ja kyllä se hyvä saattoi ollakin tuo tuuma köyhille syrjäkyläläisille, joilla pennit ovat niin lujassa.

— Niille se kyllä on hyvinkin terveellinen ja maistuneekin — suolattuna.

Ja pappilan nuorilla neitosilla oli niin paljon puuhaa arpajaisista, niin äärettömän kiire, ett'eivät he joutaneetkaan ajattelemaan niin maallisia asioita kuin kahvia.

Vaan kun vihdoin kaikki arpajaisia varten oli

valmisna ja kansakoulun-opettaja juhlatilaisuudessa piti puhetta, niin lopetti hän sen seuraavilla sanoilla: »ja isänmaata palvellessamme emme saa eksyä pienenmoisiin harrastuksiin, syrjäpoluille, vaan meidän täytyy omistaa koko sielumme, kaikki työmme kansallemme ja isänmaallemme».

Monikin ymmärsi, että hän syrjäpolulla tarkoitti ruiskahviliikettä.

HÄNNÄTÖN VASIKKA

P:n pikkukaupunki ei ollut enää ihan viimeisiä meidän maassa, ei hetikään. Sillä oli jo sanomalehti oma, ja oma kirjapaino, ja niitä on kaupunkeja, joissa ei ole kumpastakaan.

Niin — oli kirjapainokin, ihan uusi ja uutta muotia, ulkomaan tekoa. Mutta yksi siinä oli vika: ei ollut mitä painaa. Sanomalehteenhän sitä nyt meni kaksi iltaa ja kaksi aamua viikossa, mutta sillä välin seisoi kone laiskana ja happani öljyynsä, ja kirjapainopojat vetelehtivät joutilaina nauttien palkkaa käyttämättömästä taidostaan, vetelehtivät ja juopottelivat muitten harmiksi ja herättivät yleistä pahennusta.

Oliko se nyt laitaa?

Kirjapaino-osakeyhtiö oli jo pitänyt parikin kokousta siitä, että mitähän sitä painettaisiin. Oli puhuttu sinne ja tänne, oli tiedusteltu sieltä ja täältä, oli tehty esityksiä ja tutkittu tarjouksia,

moitittu esityksiä ja hyljätty tarjouksia, eikä oltu päästy päätökseen. Paino jörötti joutilaana neljä viikon päivää.

Taaskin oli kokous, mutta siinä yritti käymään niinkuin edellisessäkin. Painettavaa ei tavattu semmoista, joka olisi ollut kaikille mieliksi, sillä ainahan siihen jollakulla oli joku mutka moitteeksi nakata, ja asia raukesi. — Vihdoin Niiranen, nahkuri, jolla myöskin oli osake, mutta joka ei tähän asti ollut pitänyt itseään kypsyneenä ottamaan osaa kirjallisiin arvosteluihin, hän nyt nousi ja lausui:

— Käskee se olla kirjapaino, joka joutilaana töröttää, ja saapi se olla kirjapaino-yhtiökin, joka kahesti kuukauteensa kokoontuu, mutta ei saa tuon luotuista toimeen. Enkä minä älyä, mikä niissä lie vika kaikissa painettavissa, kun ei ne passaa. Mutta minä esitän semmoisen, jossa ei pitäisi olla vikaa mitään, minä ehdotan, että me työn kaunistukseksi alamme alusta ja painatamme Aapisen.

Aapisen. — Se oli jotakin uutta. Ja se saavutti heti suosiota.

— Minä pyydän lämpimästi kannattaa tätä tehtyä esitystä, sanoi postimestari, joka muuten varsinkin oli ollut kärkäs moittimaan ja hylkäämään esityksiä. Tämä kelpasi. — Ehdotan vaan lisäksi, että siihen tilataan kuvat Saksasta.

— Minä suostun myöskin, vakuutti Rihkanen, kauppias. Tämä on yritys, josta ei missään tapauksessa voi tappiota tulla, vaan joka voipi ajan pitkään hyvinkin lyödä leiville. Painokustannukset eivät pääse kovin suuriksi jospa vaikka kuvatkin tilattanee, eikäpä tarvis tekijälle paljo palkkiota maksaa, mutta menekki on yhtä taattu kun lehtitupakan.

Kansakoulun-opettaja Posio, joka yleensä katseli kaikkia asioita vähän korkeammalta, vähän ihanteellisemmalta kannalta kuin kaikki muut, puolusti sitä myöskin:

— Minun mielestäni meidän kaikkien pitäisi olla kiitolliset ehdotuksen tekijälle tästä sopivasta keksinnöstä, ja pitäisi innolla ryhtyä yritykseen. Sillä alkavaisia kun olemme tässä työssämme levittäessämme kansalle valoa, sopii meidän myöskin alkaa vaatimattomasta alusta. Ja kumminkaan se ei ole mikään mitätön yritys. Päinvastoin se on yritys, joka . . .

Hän piti pitemmän ylistyspuheen. Ja vielä puolustivat asiata viskaali ja rehtori, eikä tohtorikaan pannut vastaan, vaikka vähän partaansa myhäili.

Puheenjohtaja, kaupungin ainoa kauppaneuvos, kuunteli pitkiä keskusteluja tyynellä kärsivällisyydellä, ja maisteri kirjoitti uutterasti pöytäkirjaa.

Vihdoin, kun keskustelu hetkeksi herkesi, nousi puheenjohtaja:

— Tässä on meille tehty hyvin huomioon otettava ehdotus, joka on saavuttanut runsasta kannatusta ja suosiota, eikä sitä ole tietääkseni kukaan vastustanut. Saan siis ensiksi kysyä herroilta: aletaanko, niinkuin tässä on ehdotettu, alusta?

— Aletaan.

— Tehdäänkö aapinen, kuva-aapinen?

— Tehdään.

— Ja kuvat tilataan Saksasta?

— Saksasta.

Puheenjohtaja iski kurikan pöytään ja pyyhkäsi nenäliinallaan hien paljaaksi kuluneelta päälaeltaan. — Vihoviimeinkin oli siis tehty päätös, ja tuntuipa se oikein kepeältä, kun tuo vaikea alku oli saatu meneilleen. Pirteä, sovinnollinen mieliala pääsi valloilleen, ja tieto siitä, että johonkin sentään kyettiin, ja sen tiedon tuottama rohkea luottamus tulevaisuuteen valtasi mielet. Sentähden, sitten kun oli valittu toimikunta — viisi jäsentä ja kaksi varajäsentä — päätettiinkin yksimielisesti lähteä seurahuoneen puolelle juomaan yhteinen malja uuden yrityksen menestymiseksi. —

Kului kuukausi, toista. Tekstit kirjoitettiin, — pistettiin vanhan sekaan uuttakin; kuvat tilattiin Saksasta ja saapuivat. Ja taas kuulutettiin osake-

yhtiö kokoon, kuulemaan toimikunnan ehdotusta ja tekemään lopullista päätöstä.

Kymmenkunta aapiskuvan valmista vormua — sanoivat klisseiksi — oli vasta tullut, jotta älä muuta kuin paina. Niitä kuviahan siinä kokouksen aluksi ensiksi katseltiin ja ihmeteltiin. Oli siinä muudankin kuva, Jooseppi paimenessa.

— Siinäpä on sarvipäätä, lammasta jos lehmääkin.

— On. Ja vasikka, totta vieköön, täydessä laukassa, häntä pystössä.

Niin todella, häntä pystössä ja vähän käppyrässä.

— On se vähän tarpeetonta, että on kuvattu vasikka tuolleen, häntä siivottomasti pystöön. Se nyt ei juuri kuvaa kaunista. — Niin tuumasi heti postimestari, jotakin moittiakseen.

— Hyvin tarpeetonta pilaa vakavassa asiassa, lisäsi rehtori.

— Se ei ole ainoastaan tarpeetonta, se on minusta suorastaan sopimatonta, se ei loukkaa ainoastaan kauneuden tunteita, vaan vieläpä kainoudenkin tunteita. — Niin Posiosta.

— Johan tämä nyt loukkaakin, vasikan häntä, olipa tuo miten päin tahansa, arveli Niiranen, nahkuri, ja ojensi paperin rehtorille. — Kuva on minusta hyvä, häntä myöskin.

— Minä olen ihan vastakkaista mielipidettä, enkä ymmärrä, miten ne ovat lastenkirjaa varten voineet lähettää tuommoisen hävittömän kuvan. — Rehtori laski pahantuulisena kuvan pöydälle ja naputteli sormellaan sitä puhuessaan siinä juuri vasikan hännän kohdalle. — Tuommoista me emme voi aapiseemme painattaa, ja minä ehdotan sen vuoksi, että koko kuva heitetään pois.

— Se ei käy laatuun, selitti Rihkanen, kauppias. Me olemme tilanneet kuvia Saksasta saakka, maksaneet rahat, ja sitäkö varten että ne hukkaan heitettäisiin. — Johan tässä nyt joutavoimaan! Kun ne kerta on ostettu niin tottapa ne pitää myödäkin. Ja mitä vasikan häntään tulee, niin ei paineta koko kapinetta, jos se on niin ilkeä kappale. Lykätään pois koko häntä, — se on hyvin sievään tehty.

— Sitten siihen tulisi hännätön vasikka, huomautti maisteri, kohottamatta päätään kirjoituksistaan.

— Niin tulisi, ja mikä sitten. Vähemmin loukkaisi.

Tehtäisiinkö hännätön vasikka? Puheenjohtaja oli vähän epävarmana missä muodossa hän sen ehdottaisi äänestettäväksi. — Silloin nousi tohtori.

— Tämähän on selvää hassutusta. Onhan se ihan luonnollista, että häntä on kuvattu pystyyn

vasikalle, kun se nyt kerta on semmoinen suruton mullikka, joka hyppien ja potkien karjassa hilpeyttään karkaa, tömistelee vallatonna ja laukkaa vouhkona pitkin tantereita, jotta häntä suorana perässä. Luonnotonta olisi jos se olisi mitenkään muuten kuvattu — iloinen vasikka. Tuo juuri osottaa taiteilijan tarkkuutta ja hienoa havaintokykyä, ja se olisi mielettömintä hupsutusta, jos me sen takia heittäisimme kuvan pois, ja vielä mielettömämpää ja naurettavampaa, jos häntä lyhennettäisiin. Kuvaus on semmoisenaan sievä ja luonnollinen.

— Luonnollinen, tietysti se on luonnollinen, puhui rehtori, joka jo alkoi kiivastumaan, mutta onko se sopivata luonnollisuutta? Onhan se luonnollista, että koirakin kynsii kylkiään, ja että sika ryömii rapakossa, mutta onko se taidetta, ja onko se semmoista taidetta että sitä sopii tarjota lapsille, kansan lapsille? Minä vain kysyn.

— No, no, puuttui puheeseen postimestari, joka oli koko vasikanhäntäkysymyksen eleille herättäjä, mutta joka ei ollut ajatellut tätä kysymystä aivan noin ankarassa muodossa ja sitä paitse oli hyvin muuttelevainen mielipiteiltään. — Eihän sitä nyt tarvitse noin rumalta kannalta katsoa, eikähän ne lapsetkaan sitä niin katso. Ja jos oikeen asiata ajattelee niin näkeehän ne lapset joka kesäpäivä

vasikkain noinikään pelihtivän kujassa ja tanhualla, eikähän ne kuvassakaan sen vaarallisempia saata olla.

— Vai ei, huudahti Posio, ja pani painon kummallekin sanalle. — Me olemme mielestäni käsittäneet tehtävämme aivan väärin, ja olisi paljoa parempi jos emme ensinkään olisi ryhtyneet koko aapisen painattamiseen emmekä yleensä kirjain tekemiseen, jos meidän todella on tarkoitus levittää tuommoista siivottomuutta. Ja minne me sitä levitämme? Kansan vielä turmeltumattomiin, syviin riveihin, sinnekö aijomme levittää vihelijäisintä ryönää ja törkyä. Tämän kansan lapsiltako todella aijomme turmella heidän onnellisen, puhtaan lapsellisuutensa, ja sen kautta koko kansamme tulevaisuuden, ja sen siveellisen voiman.

— Onhan se irstas ja rietas tapa, että vasikka noinikään nostelee häntäänsä. — Sen myönsi jo nahkuri Niiranenkin mielellään. — Mutta minusta tuo ei ole niin vaarallista juuri sen vuoksi, että se on vasikka, parinviikkoinen piimäturpa, jolta nyt ei voi vaatia suurta elämän kokemusta. Toista se olisi, jos olisi raavas sonni, taikka vanha lehmä, mutta vasikaksi nähden voisimme antaa sille anteeksi.

— Oho, puhkesi viskaali Spets puhumaan. — Onko tämä järjestystä, onko tämä enää siivoa: vasikatkin tässä alkavat häntä pystössä pröystäile-

mään, mitä sitten muut. Ja semmoisia kun jo lapsille näytetään, niin minkälaiseksi muuttuu sitten heidän oma käsityksensä järjestyksestä ja siivosta!

— Minä sanoin jo äsken, että tämä on hassutusta, selitti tohtori. Tuommoisesta asiasta, vasikan hännästä, jauhetaan tuntikausia, ja siihen sotketaan siveellisyydet ja järjestykset, — vaikka olisi muita tärkeitä ja kiireellisiäkin asioita ratkaistavana. Heitetään jo lemmessä tuo vasikka.

— Tässäpä ei olekkaan kysymyksessä enää yksi ainoa vasikan häntä, tässä on kysymyksessä koko se periaate, jolle tämä meidän osake-yhtiö on rakennettu, ja jonka mukaan sen tulee toimia levittäessään tietoa ja sivistystä. — Rehtori tulistui yhä enemmän. — Tässä on kysymyksessä vielä paljon suuremmat periaatteet, ne samat, joiden välinen taistelu jo valitettavasti on Suomenkin niemellä alkanut, taistelu toiselta puolen jalojen ihanteiden ja valon palveluksen, toiselta sen mädännäisyyden välillä, joka luonnollisuuden ja todellisuuden viattomain nimien suojassa on näkynyt tunkeutuvan jo tähän meidänkin rauhalliseen, syrjäiseen yhtiöömme. Minä pyytäisin varottaa yhtiötä päästämästä tätä myrkkyä turmelemaan meidän kaunista työtämme.

Tohtori kävi rauhattomaksi. Sen huomasi puheenjohtaja, ja hänenkin mielestään keskustelu

jatkui ja laajeni arveluttavassa määrässä. Sitä piti ehkäistä.

— Tahdon ystävällisesti huomauttaa, että ei pitäisi antaa keskustelun haaraantua kovin monelle taholle, sillä siten emme koskaan pääse mihinkään päätökseen. Asiat olisi kai yksitellen selvitettävät, ja jos minä olen keskustelua oikein ymmärtänyt, niin on meidän ensiksi saatava ratkaistuksi kysymys tästä kuvasta, tästä — vasikan hännästä. Onko niin?

— Niin on.

— On tullut esille kaksikin ehdotusta, toinen ett'ei tätä mainittua kuvaa ensinkään painettaisi, toinen että ainoastaan häntä lykättäisiin pois, mutta tätä jälkimäistä ei ole tietääkseni kannatettu.

Viskaali Spets pyysi puheenvuoroa.

— Tarkoitukseni oli äsken juuri sitä ehdotusta puolustaa, eikö lie tullut sanotuksi. Sehän on juuri tuo häntä, joka siinä on siivottomin kohta, eikähän sitä nyt siltä kumminkaan tarvitse hyljätä Jooseppia ja koko hänen karjaansa.

Nahkuri Niiranen vastusti hännättömiä vasikoita ja muita vaivaisia elukoita. Postimestari samoin, ja keskustelu leimahti uuteen liekkiin. Kansakoulun-opettaja vei asian taas yleisempiin näkökohtiin ja esitti korkeammalta kannalta niitä vaaroja, joita, jos johtopäätökset tehtäisiin, seuraisi

kansalle ja isänmaalle. Rehtori tuli keskustelun kuumuudessa lausuneeksi, että se, joka luonnollisena ja jokapäiväisenä puolustaa törkeyttä pienemmissä asioissa, hänen siveelliseen kantaansa ei ole suuremmissakaan paljo luottamista, hänen käsityksensä sopivaisuudesta ja kainoudesta ovat sekasin.

Tuosta suuttui vihdoinkin tohtori.

— Ja se siveellisyys, joka punastuu vasikan häntää, on hyvin epäiltävää laatua. Puhtaalle on kaikki puhdasta, mutta näkyy myöskin olevan päinvastoin. Sillä se pitää olla jotenkin saastainen mielikuvitus, joka näkee jotakin irstasta siinä ilmiössä, että vasikalla laukatessaan oikiaa häntä suoraksi; semmoista ei ole kansalla, vielä vähemmin sen lapsilla, sitä on ainoastaan semmoisella, joka riettaudessa on mielikuvituksensa niin araksi ärsyttänyt.

Tuo oli jo liikaa. Puheenjohtaja varoitti menemästä mieskohtaisuuksiin, ja käski pysyä asiassa. Mutta rehtori oli jo noussut, noutanut hattunsa ja keppinsä. Mennessään lausui hän matalalla, murretulla äänellä, että hänen täytyi haikealla mielellä nähdä ne työt, joista hän oli luullut siunausta versovan, muuttuvan kiroukseksi. Mutta hän puhdisti tomun jaloistaan, eikä enää voinut kuulua semmoiseen yhtiöön, missä sallitaan miestä, joka suoraan ja vihatta lausuu vakaumuksensa, solvattavan

tavalla semmoisella, ett'ei siitä voi jatkaa keskustelua muualla kuin — oikeustuvassa.

Hän meni. Ja häntä seurasi kansakoulun-opettaja ja viskaali. Muut jäivät, mutta sinne jäi myöskin raskas, painava mieliala, murtuneet yhteistyön toiveet ja tuskallinen epävarmuus tulevaisuudesta.

Ja siihen kaikkeen oli syynä vasikan häntä, eli hännätön vasikka.

Ja tämäkin asia jäi auki. Oli kaksi — oikeastaan kolme — niin vastakkaista mielipidettä, ett'ei ollut enää rohkeutta äänestämisellä tehdä päätöstä, jos ei mieli tehnyt antaa surman iskua yhtiölle, ja täytyi se sen vuoksi lykätä vastaiseen kokoukseen, kun jo yötäkin oli kulunut sivu puolen. Niirasen esityksestä päätettiin sillävälin kysellä muitten, yhtiön ulkopuolella olevien vaikuttavien henkilöiden mielipidettä asiassa, etenkin pormestarin ja kirkkoherran.

Näitten neuvoa kysyttiinkin, ja lyhyemmän miettimisajan jälkeen laittoivat he molemmat kirjallisen lausunnon.

Pormestari vastasi, että jos esimerkiksi kaupungin kadulla tapahtuisi jotakin semmoista — nimittäin että vasikka laukkaisi häntä pystössä, — ja joku isommasta maailmasta olisi näkemässä, niin se ei suinkaan olisi kunniaksi, päinvastoin. Mutta

tuommoisessa rahvaalle aijotussa lastenkirjassa se nyt ei voi olla niin vaarallista.

Rovasti taasen ei ollut löytänyt raamatusta yhtään paikkaa, jossa sitä olisi nimenomaan kielletty, ja täytyi hänen siis otaksua että se oli luvallista. Sillä jos se olisi kiellettyä, niin siitä varmaankin jossakin paikassa puhuttaisiin.

Näitten neuvojen mukaan se aapinen vihdoin painettiin ja kävi ulos maailmaan levittämään valoa, ja vasikka sai pitää häntänsä. Mutta kaikesta edesvastuusta vapauttivat itsensä rehtori, kansakoulun-opettaja ja viskaali: he möivät osakkeensa enimmän tarjoavalle.

* * *

Vaan sillä aikaa kun miehet osakeyhtiön kokouksessa vasikan hännästä riitelivät ja riitausivat, istuivat rouvat ikävissään kotona ja odottivat, ja kummastelivat että missähän ne nyt taas viipynevätkään. Kunhan vain eivät taaskin olisi poikenneet yhteistä maljaa juomaan! Ne miehet! — Tohtorin rouva ajatteli että näin kai se istuu rehtorinkin rouva . . . . ja hän päätti äkkiä kysästä telefoonissa — P:n kaupungissa oli näet jo sekin, — olisiko tämän mies hyvinkin jo koteutunut. Eihän hän raukka siinä surkeudessaan muistanut, ett'ei sitä telefoniakaan toki pidetä kaikin ajoin

auki, eikähän hän vielä tiennyt, että se heidän hyvä väli rehtorilaisten kanssa oli ikipäiviksi juuri loppumaisillaan eli jo loppunut.

Mutta pianpa sen sai kuulla sekä hän että muut, ja jo aikaisin aamulla sen tiesi koko kaupunki. Syitä he eivät oikein tienneet. Heille tosin kerrottiin, että syynä olisi ollut vasikan häntä eli hännätön vasikka, mutta arvelivat kumminkin, että siinä mahtoi olla joku syvempi salainen pohjemmalla.

Vielä vähemmin siitä tiesivät kaupungin piiat, jotka torilla ja kaivolla seisoivat emäntäinsä harmiksi tuntikausia yhdessä tukussa, ja juttelivat tuosta merkillisestä tapauksesta. He eivät tienneet koko asiasta muuta kuin — hännättömän vasikan. Ne sanat. Mutta ne samaiset sanat olivatkin sen syksyä kovin kuuluisat ja käytetyt P:n kaupungissa, niitä muisti nuoret ja vanhat, sillä niistähän johtui suuret mullistukset kaupungin sisällisissä oloissa.

Samoin näet kun rehtori ja tohtori olivat riitautuneet, samoin riitausivat muutkin, naapurukset, nahkuri Niiranen ja viskaali Spets etupäässä; ja vaikka he eivät oikeastaan tienneet mistä heidän välillä oli ne vihat, niin se kuului asiaan. Heidän talonsa olivat vierekkäin, aita, matala lautalankku vain oli välissä, ja sentähden heidän lapsensa

olivatkin ennen aamusta iltaan yhdessä leikkineet vuoroin kumpasenkin pihamaalla. Mutta nyt nekin tapella natustivat portilla ja kadulla, ja haukkuivat toisiaan aidan yli, jotta: hännätön vasikka. Niirasen, nahkurin, pikku Eerokin, nelivuotias kakara, joka ei vielä aidan korkuudelle ylettynyt, hänkin kiipesi tynnyrin päälle, härnäsi sieltä kepakolla viskaalin lapsia ja huusi:

— Hännätön vasikka, hännätön vasikka!

HIENOA RAKKAUTTA

He olivat kihloissa, Alfons ja Ines, ja rakastivat toisiaan niin äärettömästi. Ja se rakkaus oli hempeää ja se oli tulista niin, että se sekä uinumaan vaivutti että hehkumaan kuumenti. Se oli puhdasta, pyhää autuutta, ja samalla se oli hekkumaa ja nautintoa, ja juuri sentähden se olikin niin kaunista, että se syrjäistäkin liikutti.

Kesäaika se oli, jälestä Juhannuksen, jolloin pellolla ruis heilimoipi ja heinä pientareella käypi terään, ja oli poutapäivän illansuu. Tuuli oli tyyntynyt ja päivä oli vaipumassa ja kaste laskihe nurmelle. Senkintähden se rakkaus oli niin kaunista, sillä lepoon taipui luonto, taivas ja maa oli sopusoinnussa, ja rakkaushan on sopusointu. Se helähtelee syrjäiselle kuulumattomin sävelin, vaan sen äänetön kaiku siroittaa sivuilleenkin tyynyyttä ja sopua.

He istuivat illan yöhön puiston lehvistössä, kahden istuivat Alfons ja Ines, sillä he olivat kih-

loissa ja rakastivat toisiaan, ja heidän rakkautensa oli puhdasta ja hienoa. Se oli todellakin hienoa, se oli toista kuin tavallinen kankea talonpojan rakkaus. Se ei loistanut ainoastaan silmistä kultareunaisten rillien takaa; iltapäivän hohteessa kajasti se kellonperistä ja hopeanyplistä, säteili rintaneuloista ja kenkäinkin solista. Eikä se uskonut kultasormuksisten kämmenten puristusta, se sinkoili kaarevista käsivarren liikkeistä ja pulppusi poven kuohunnasta povea vastaan ja huulen painannasta huulta vastaan. — Se oli sitä oikeata imelätä herrasrakkautta.

Säännöllisesti koristetun puutarhan siimekkäässä lehtimajassa he näin lempien viivähtivät, istuivat kauan siinä tuolilla lähekkäin ja toisiinsa nojaten, tuulen olivat jo istuneet lepäämään ja linnut vaikenemaan, ja istuivat vielä punoittamaan läntisen taivaanrannan ja sulkeutumaan suurten istukaskukkien terälehdet. Eikä he paljon puhuneet, ääneti nauttivat onneaan; väliin vain sana pulpahti kuiskeena esiin täyteläästä sydämmestä.

— Oi Alfons, jos näin saisin lempien ijäti rinnallasi istua tässä tyynessä lehvistössä, — juuri näin. Elämä olisi autuutta, taivasta!

— Sinä olet autuus, ja sinä olet taivas.

Ja taas notkahti rinta rintaa vastaan, ja huuli venähti huulta vastaan. — Vaan rusko taivaalla

kelmeni, ja varjot tummeni ja notkosta nousi kostean viileähkö iltahenki.

Silloin he ihmettelivät, että miksikään se Mari ei tullutkaan nyt iltaselle kutsumaan, ei ensimmäistä kertaa, sillä ensi kutsua eihän heidän sopinut totella, kun kihloissa olivat, ja rakkauden maailmoissa elivät. Jo olisi ollut aika, mutta ei kuulunut Maria. Sitä he ihmettelivät, ja tuumivat taas, että kyllä he mahtaisivat olla onnellisen näköisiäkin, jos nyt joku kulkija sattuisi illan suussa vilahdukselta näkemään heidät vierekkäin istuvina siinä tuuhean lehtimajan piiloittavassa siimeksessä. Näkö kai olisi se ihana, jos tuosta noin oksien välitse katseleisi heitä syrjäinen. Ja silloin taas käsivarret likistyivät tiukemmalle. He olivat onnelliset, he rakastivat toisiaan ja saivat rakastaa, ja heidän rakkautensa oli kaunis, ja oli hieno. Ja kun lauhkea illan henki heilautti lehteä je nuokautti heinän vartta ja ohimennen tuoksuttaen kukkasten lemua vienosti pyyhkäsi polttelevia poskia, silloin tuntui taas sielu ja ruumis, luonto ja tunne sulautuvan yhteen sopusointuun, yhteen autuuteen, yhteen hekkumaan. Sillä rakkaus oli levittänyt siunaustaan kaikkialle, ja se rakkaus oli kaunista, oli hienoa.

Tuo se vain oli kumma, että miksei Mari tullut iltaselle käskemään, ei ensimmäistä kertaa, ja yö jo oli tulossa. Pakostahan heille oli

poislähtö, kun kahden olivat, ja yö läheni. Poispa he lähtivätkin, hyvästit suutelivat hurmaavalle lehtimajalle ja astelivat hiekoitettua käytävätä pitkin kartanoa kohden, kävelivät käsikkäin niin lähekkäin kuin suinkin, verkkaan kävelivät ja seisahtuivat usein päät vastakkain toisiaan silmiin katsomaan: lemmen elävä lieska niistä sinkoili.

Siinä kävellessään näkivät he piikatytön, Marin, seisovan nojautuneena puutarhan aitaa vastaan; hänet oli kyllä nähtävästi lähetetty iltaskutsua viemään, mutta oli unohtunut taipaleelle lämmintä kättä aidan yli puristamaan. Ja kummako että unohtui, kun Janne työstä palatessaan juuri oli kulkenut siinä aidan kuvetta, huutanut luokseen ja sanonut, että »haeppas nyt tyttö ne neljäkymmentä markkaa säästöjäsi, nyt niitä tarvittaisiin, että saisi siemenruista ostaa tynnyrin pari ja kylvää siihen peltotilkkuun mökin rojun liepeelle.» Ja tyttö oli juossut luhasta ne neljäkymmentä markkaa, jotka olivat riepuun käärittyinä säästymässä pyhähameen taskussa, lopannut ne Jannen kouraan, ja siihen samaan kouraan se unohtui käsikin hetkeksi viipymään. Tuli siinä näet taasen tuumatuksi, että jos kekriin asti elettäisiin, niin saattaisi silloin jo ehkä mennä yhteen, sillä mökkikään ei ollut enää kuin uunia ja ikkunata vailla, mutta tiilet olivat kalliita ostaa, eikä itsekään polttamaan

joudattaisi kiireen työn aikana, ja laseista ei ollut tietoa, mistä nuo saataneekin, vaikk'ei monta palasta tarvittaisi. Perunat olivat jo nousseet päälle, vaan ne kaksi koivua, jotka Mari oli keväillä istuttanut siihen ikkunan alle, näyttivät kuivuvan. Kuivukoot, on puuta metsässä eikäpä tuo kaukana lie.

Niitä jutellessaan se Marin käsi oli liian pitkäksi aikaa unohtunut pystyaidan ylitse lepäämään Jannen kouraan, ja ne neljäkymmentä markkaa rievussa olivat siinä välissä. Ja juuri sentähden ne saivat Alfons ja Ines suureksi ihmeekseen lähteä kutsumattomina illalliselle.

Vaan kun he ehtivät sille kohdalle, jossa Mari ojensi kättä Jannelle, niin he nykäsivät toisiaan, naurahtivat viekkaasti ja rykäsivät. Kun tyttö heidät silloin huomasi, säpsähti hän äkkiä, heitti Jannen hyvästittä matkoihinsa laputtamaan ja juoksi tulen punoittavana anteeksi pyytämään. Anteeksi hän saikin, sillä rakkaus on jalomielinen. Ines sanoi vain noin puoli leikillä, että ei pidä unohtua toimissaan.

Mari juosta viiletti töihinsä kyökkiin ja sydän läpätti pelosta tuon viipymisen takia. Vaan onnelliset kihlatut jatkoivat matkaansa entistä verkemmin, painautuivat kylikkäin entistä lähemmäs, ja kietasivat käsivarret tiukemmin toistensa ym-

päri; siten se tuntui yhä lämpimämmältä, yhä hurmaavammalta, yhä autuammalta. Sillä he rakastivat toisiaan, ja se heidän rakkautensa oli tulista, oli kaunista, oli hienoa.

TULO KOTIIN

Joskus pitkästä ajasta palaa tuo vanha koti niin selvästi mieleeni. Näen aivan kuin elävin silmin edessäni tuon matalan talon pikkukaupungin laidassa, näen sen edessä epätasaisen kadun, vinon portin ja sen läpi vanhan lasikuistin, josta harmaja vesimaali jo monen kesän sateissa on lionnut hienoksi ja jonka portaat ajan hammas on syönyt kuopille.

Tuosta talosta, jota ennenvanhaan olin tottunut kodikseni kutsumaan, olen jo aikoja vieraantunut, olen kierrellyt maailmaa paikassa jos toisessakin, koteutunut yhteen ja taas vieraantunut ja toiseen puuttunut. En ole osannut vanhaa kotipuoltani enää kodikseni kutsua, se on mulle omana enää ainoastaan hiljaisten hetkieni muistoissa. Oikeutta ei ole enää minun kaivata tuota vanhaa kotitaloa, eikä ikävöidä sinne.

Ennen se oli rakas mulle tuo kotitalo. Kaipaus oli mielessä siitä lähtiessä, sinne rauhaiseen

piilopaikkaan halusi mieli, kun myrsky kävi maailman merellä ja taistelussa väsyi tarmo, ja ilohetki oli ollut se, jolloin aina vuoden kuluttua sain palata sinne joskin ainoastaan niin kuin sotamies lyhyelle lomalle.

Mutta nuo mieliteot olivat ennen kumminkin salaisia. Mieshän sitä mukamas oli olevinaan, kun nuorena ylioppilaana eleli Helsingissä, täysi mies, jolla ei saanut olla mitään hempeitä, naisellisia tunteita semmoisia kuin koti-ikävää tai muuta lapsellista kaipausta. Ei, niitä ei saanut julkisesti olla, eikä saanut niitä tunteita näyttää, jos olisi ollutkin, ei ainakaan niistä toiselle puhua, vaikkapa olisikin joskus ikävänä iltahetkenä mieli niin pehmoiseksi sulanut, että kotikaipuu olisi sen vallannut. Lähtiessä kotoa piti lähteä miehenä, huolettomana ja iloisena, ja kun taas sinne palasi, piti tulla tunteettomana ja kylmänä, niinkuin maailmassa kokenut ja karaistu, josta oli sama tulipa tuota eli oli tulematta. Mikäs tämä nyt kun koti? Kotipihalle piti ajaa kun kievarin pihalle, maksaa rauhallisesti kyytihevonen — eihän siinä kiirettä ollut, — oikaista ruumis ja haukotella, kerätä kampsut kärryistä ja sitten verkalleen astua kuistia kohden, jäykästi ja miehevästi.

Ja kun kotiväki, äiti ja sisaret juoksivat alas pihalle vastaanottamaan, niin ihan tyynesti sitä

piti mennä kohti, paiskata kättä ja maltillisesti selittää, että eihän sitä kuulunut mitään erikoista.

Se oli elämänviisautta tuommoinen hillitseminen, miehevyyttä se oli, kun osasi tukahduttaa kiihkeämmän tunteen. Ei edes itselleen saanut tunnustaa, että mieli olisi heltynyt, kuta enemmän koti läheni, että sydän olisi ilosta hytkähtänyt, kun kärryt kääntyivät sisälle tuosta vinosta portista ja äitimuorin rakas, koukkuun painunut vartalo ilmestyi sisältä kyökin portaille.

Mutta muistuupa mieleeni sentään eräs kotiintulo, jolloin ei mieli pysynytkään noin kylmänä, ei väkisinkään, ja jolloin teeskennelty miehuus suli innokkaan kaipauksen alta.

Oli yö, kesäyö noin vähä ennen juhannusta, kun ajettiin viimeistä taivalta kotikaupunkiin. Yhteen kyytiin olin ajanut rautateillä ja laivoilla, ja nyt oli enää vain toista peninkulmaa maantietä kotiin. Yö oli lempeä. Tuores tuoksu levisi nuoresta lehdestä lehvikosta ja terve lemu nousi nurmesta niityillä ja ojanpartailla. Päivä oli laskenut, mutta pimeys ei päässyt voittamaan eikä kylmä saanut valtaa. Vilpoista oli tosin ilma, mutta leppeätä, yökosteesta senverran kosteata, että se ikäänkuin pehmeästi hiveli ihoa, ja painoi pölyn maata vasten.

Ajettiin alas mäkeä Vieremän hovin kohdalla,

ohi tyynen, matalasaarisen sisäjärven; pellot ja niityt jäivät mäkirinteelle vasemmalle kädelle, kun laskeuduttiin tuuheaan, korkealatvaiseen koivikkoon. Kyytimies nuokkuili puoliunisena, nykki suitsia ja maiskautteli suullaan muka hevosta kiirehtiäkseen; mutta tämä tapa oli hänelle jo niin muuttunut toiseksi luonnoksi, että hevonen hyvin tiesi, mitä se merkitsi, eikä ollut milläänkään, jos ei kiirehtiminen käynyt sen tiukemmaksi; hölkkäili vain omia aikojaan ja vanhaa tasaista tahtiaan. Kärryt notkahtelivat säännöllisesti sileällä maantiellä. Hervotonna heiluilin minä kärryjen tahdissa, katselin tiedottomasti maisemaa tien vierellä. Se oli yksitoikkoista, korkeaa koivikkoa; silmä seurasi koivunrunkoja, kantoja, kiviä, aitoja, notkoja ja kukkuloita, seurasi väsyneesti sitämyöten kuin matka kului, ja kuva edessä verkalleen vaihteli. Ruumis oli vaipunut puoliunen horrostilaan. Ajatus oli kuin seisahtunut, vaan mielikuvitus teki työtä. Se loi esiin kaikenlaisia, kirjavia unikuvia, tauluja liiteli kuin panoraamassa editseni, ajelehti pitkässä, epäselvässä jonossa.

Kotoni näin edessäni, näin sen lapsuuteni ajoilta, joilta yleisen hämärän joukosta aina joku selvempi tuokiokuva puikahti esiin. Oltiin kotipihalla eräänä hiljaisena aamuhetkenä kesällä. Isävainaja istui avarassa yönutussa portailla ja veteli

savuja pitkävartisesta piipusta. Äiti ripusteli pihalla pesuvaatteita nuorille kuivamaan. Jalo-koira makasi päiväpaisteessa nurmikolla, tapaili hampaillaan kiini kärpäsiä. Kiikkulaudalla seinän varjossa istui sisar ompelemassa, ja toruskeli minua, joka avopäin seisoin ja kartulla kolistelin pihalle kaadetun ammeen kylkeen, niin että se kumeasti kajahteli. Äiti tuli, tarttui lempeästi leuvan alta kiini: »tule pois poika, haetaan hattu päähän» sanoi hän, ja lähti taluttamaan . . .

Hepo herkesi kävelemään, kun nousi vastamaata mäelle. Kyytimies havahtui nykäisemään suitsia ja varomaan, ettei hevonen, kun kiivetessään kierteli maantien syrjästä toiseen, sysäisi kärryjä ojaan. Hetkisen huokasi hevonen, kun kunnaalle pääsi. Sieltä näki laajalti näreikön yli, joka vihantana kasvoi rinteellä, ja jonka välisissä notkoissa vaaleampi lehtimetsä näytti iloisilta saarekkeilta. Kukkula nousi kukkulan takaa kunnes etäisin hämärtyi yhteen yön kelmenevän taivaanrannan kanssa.

Taas soluttiin tasaisemmalle taipaleelle, ja ruumis vaipui jälleen notkumaan kärryn tykytysten tahdissa, ja mielikuvitus lähti taaskin muistojen varastosta kaivamaan esiin uusia kepeitä unikuvia.

Se vei minut kotiin erääksi syysillaksi. Isä oli silloin jo kuollut. Äiti täytteli lattialla matka-

laukkuani, latoi sievästi ja sileästi rinnakkain liinavaatteita, kaulustimia ja sukkia pohjalla olevain kirjojen päälle. Pöydälle oli laskettu matkarahat, laskettu tarkoin punniten ja määrän päästä. Minä näin että äidillä oli kyynele silmässä; hän pyyhki sen pois, vaan toinen valahti sijaan. Aamulla piti pojan lähtea ensi kertaa yksin maailmalle: löytyneekö tuo sieltä koskaan enää vai sinnekkö hämmentynee joukkojen sekaan taipaleelle. Äitimuori koetti olla rohkeana, vaan yhä useampi vesihelmi tipahti sinne liinavaatteiden lomaan. Minä olin istuvinani illalliselle, vaan pala ei luistanut kurkusta. Lähdin ulos ja seisoin hetkisen portailla koettaen terästää luontoani, joka uhkasi sulaa liian pehmeäksi . . .

Jo saavuttiin Tuokslahden myllylle, ja hevonen, joka siinä aina oli tottunut hetkisin huokaamaan, pysähtyi nytkin. Vaan kohta kyytimies repäsi suitsia, arveli, että eiköhän paineta, ruuna, yhteen kyytiin, viileähän sun on nyt yö hölkytelläksesi, välemmin pääset laitumelle lepäämään ja me nukkumaan. Soo, — nyki menemään.

Ruuna luimisteli kahden puolen oudoksuen tuommoista tavattomuutta ja lähti vihdoin verkalleen, hyvin tyytymättömän näköisenä vetämään edelleen. Kyytimiestä nukutti, hän halusi päästä vuoteelleen ja minä olin siitä hyvilläni, sillä hyvin

haluton olisin nyt ollut katkasemaan taivalta. Vajaan tunnin matka oli enää kotiin ja sinne rupesi tekemään mieleni aina enemmän joka lähemmältä virstalta. Paikat kävivät tutummiksi. Tuon kosken alla olin monasti uistinta vetänyt; tuossa niemen takana olimme kerta kesäasuntoa olleet. Tätä väliä olin kulkenut niin monta, monta kertaa kotiini. —

Olisihan siinä voinut syöttää ja maata muutamia tunteja ja sitten aamulla levänneenä miehenä saapua kotiin ihmisten ylösnousuaikana. Niin olin joskus tehnyt kun yöllä olin tullut. Vaan en nyt: levätä en nyt malttanut ennenkuin kotikaton alla kotoisilla patjoilla.

Tuntui kuin olisin ollut koko tuon pitkän vuoden yhtämittaa taipaleella, matkalla kotiin päin. Sinne olin nyt juuri saapumaisillani ja halusin ennen uuden päivän koittoa saada loppuun levoton kiertokulkuelämäni ja alkaa aamuni tyyneesti ja rauhallisesti omaisteni keskessä, kodin huojentavassa helmassa.

Ajettiin käyten poikki Liikolan salmen sillan. Järvi oli rasvatyynnä, salakat vain hyppivät kaislikon rinnassa. Hienonen virta, joka salmessa kävi, kierasi muutamia pyörteen solmuja sillan yläpuolella, ja alta kuului veden huuhdonta kiviä vastaan. Kun siitä törmälle noustiin hämärti jo etäällä

Rauskunvuoren tumma hongikko, jonka juurella kotikylä oli.

Suon yli jos olisi porrasta myöten suoraan lähtenyt kulkemaan, ei olisi ollut kuin parin virstan pyörähdys kotiin. Nyt oli kierrettävä puolen peninkulman mutka. Jos olisi päivä ollut, olisin ehdottomasti lähtenyt oikaisemaan. Olisin ehättänyt lukkarin ruispellon pientareita pitkin, lepikon läpi kasarmin kentälle ja sen yli aitoja kiipeillen hevoshaan poikki ihan kotikadun kulmaan. Siitä olisin takaportin kautta puikahtanut pihaan, tullut sisään huoneesiin kuin uintiretkeltä taikka pieneltä aamukävelyltä. Ja kotona olisivat hämmästyneet että pilvistäkö se mies siihen pyörähti . . .

Virstat pitenivät kuta lähemmäs kotoa tultiin. Tuo virsta ennenkuin Tuhkalaan saavuttiin tuntui varmaankin kahdeksi venyneen; oli se joskus ollut liiankin lyhyt! Hevonen näytti väsyvän loppumatkalla, vai muutenko lie ilkeyksissään heittäytynyt laiskaksi — minun kiusaukseni. Otin ruoskan ja sivalsin pari kertaa pitkin kylkiä. Vauhti lisäysi, kyytimies heräsi ja nykäsi hänkin suitsia unisesti. Mutta höyry loppui jo hautuumaan nurkassa. ruuna herkesi taas vanhaan tasaiseen hölkkäjuoksuunsa.

Taas vaivuin nuokkumaan kärryn nykäysten mukana, katselin kiviaidan yli vainajien hiljaiseen

kalmistoon josta kuusten keskeltä vilahteli tuttuja hautapatsaita.

Mitähän jos äitimuori olisi kuollut, tai juuri kuolemaisillaan olisi sairaana . . . Vanha hän oli ja raihnainen . . . Ei, mistä tuo musta ajatus nyt tuli. — Mutta kenties häntä on sääli yöllä häiritä. Häntä vaivaa unen puute, raahtisinko herättää . . . Ehkäpä nostatankin vain palvelijan, käsken hänen kaikessa hiljaisuudessa valmistaa vuoteeni muita herättämättä. Muori saisi vasta aamulla tietää minun olevan kotona. Silloin hän toruisi, että miks'ei häntä herätetty, juoksisi varpaillaan ja pölyyttelisi minun tomuuttuneita matkakampsujani, hakisi esiin säilöstään puhtaita liinavaatteita eikä vihdoin malttaisi olla pilkistelemättä hiljaa kun hiiri oven ra'osta huoneesseeni sisälle, — se vanha, herttainen muori . . .

Rattaat tuntuivat pyörivän kun tervassa. Kaupungin luona oli tie ajettu kuopille, ja niitä myöten rämisivät pyörät, kärryt viskelehtivät puolelle ja toiselle. Vihdoin kääntyi tie metsän suojasta ja kaupunki levisi näkyviin — vanha puoli näet jonka läpi vielä piti ajaa uudelle puolelle päästäkseen. Hevonen hiljenti hermostuttavasti juoksemaan. Siinä oli muka vähän vastamaata kaupunkiin tultaissa ja tietysti täytyi sen siinä kä-

vellä niinkuin hyvässäkin mäessä. Ja sitten siellä oli mutkaiset kadut ja kipperät katukivet . . .

Ei ollut elävätä sielua liikkeessä, koko tuo vanha raihnainen kylä tuntui kuolleen lailla lepäävän viattoman vanhurskautensa ijankaikkista unta. Siellä ajeli kuin pitkin Pompeijin haudoista kaivettuja katuja.

Mutta jo saavuttiin rantakadulle. Aukeni esiin ulappa ja lahden takaa näkyi kaupungin uusi puoli, sen laidasta vilahti toisten rakennusten takaa jo palanen kotitalon matalata kattoa.

Taas heilahti ruoska ja ruuna lähti hyvää vauhtia kiertämään lahden pohjan kautta omalle puolelle. Laskeuduttiin notkoon, jossa koko kotiranta peittyi näkymättömiin ja vielä kerran herkesi ruuna käyten nousemaan notkosta. Työläästi ne nousi, melkein pysähtelemällä . . .

Tuossahan se nyt oli se talo. Maali oli vielä entistäänkin vaaleammaksi kulunut, portin pieli oli entistään vinommassa, kuisti näytti entistään harmajammalta. Mutta kukkaset ikkunassa näyttivät ystävällisesti nyökyttävän tervetuliaisiksi ja koko talosta ja pihasta tuntui tuttu lämmin henki lehahtavan vastaani.

Hevonen seisahti portin eteen, seisahti kun muuri ja huokui syvästi. Nousin, astuin kankein jäsenin pihalle. Muorin ikkunan edessä oli uutimet; siihen teki mieleni koputtaa, vaan kolkutin

kumminkin ensin kyökin ovelle. Ei vastausta. Palvelija nukkui siellä sikeästi kuin ranka.

Jo menin muorin ikkunan alle, kosketin hiljaa ruoskan varrella ikkunan alasyrjään. Heti kuului liikettä, uutimen laitaa raotettiin, ja minuutin ajan oli kaikki ääneti . . . Odotin . . . Jo kuului askeleita kuistissa, ovi aukesi ja ulos kurkisti äitimuorin vanha harmahtava pää ja ihastuksesta kiiluvat silmät . . . Yhdellä hypyllä nousin portaita ylös.

Minä olin kotona . . .

ITKUJA

Pohjoiskadun puulaakissa oli elämä koko päivän ollut surullista ja alakuloista, tyystin olivat naurut tyrehtyneet ja ilo näivettynyt. Laulu ei tapansa mukaan kajahtanut, ja piaanon kansi pysyi kiini. Allapäin oli kulkenut itsekukin omissa askareissaan ja herahtanut oli useamman luomen alta jo kyynelekin noin ikään puoliväkisin ja salavihkaa, ja vaikka niitä oli koetettu pidättääkin, niin kostuneet oli päivän kuluessa yhä useammat silmät. — Mikä siinä oli kirjansa ääressä ollut nuokkuvinaan, mikä mitäkin puuhaavinaan, mutta siihen puuhan sekaan oli aina huokaus puhennut ja nenäliinaa oli tiheään ollut tarvis.

Se oli ollut semmoista yleistä, hiljaista ja salaista, vaan syvää mielenhaikeutta koko päivän. —

Elsa vain yksin oli ollut siksikin rauhallinen, oli toimittanut kaikki päivän työnsä niinkuin ainakin, eikä ollut itkuun hänen silmänsä vaipunut.

Hiukan tosin, vaan tuskin nähtävästi oli kelmistynyt hänenkin verevä poskensa, kun hän aamulla oli sen kirjeen kiini pannut ja oudon vakava piiru oli ollut suun kupeessa, kun hän oli palannnt sitä kirjettä viemästä postilaatikkoon. Muuten oli ollut kuin ainakin, se vain ett'ei hänenkään mielensä taipunut leikinlaskuun.

Vaan toiset tytöt olivat päätään riiputtaneet alaspäin juurikuin niskasuonet olisi venähtäneet, olivat huokailleet, olleet surkeina ja karttaneet toisiaan; ja syystä kyllä, sillä jos Sannin ja Mimmin tuskat olisi päässeet vastakkain jysähtämään, niin ne eivät enää olisi olleet hillittävissä, siitä olisi syntynyt itku ja parku ja äänekäs älä.

Hyvin tuo oli ollut joutavan näköistä, nähdä miehisen miehen. Pojat olivatkin hienosittain kiroilleet akkaväen tuulia, jotka puhaltavat milloin miltäkin kolkalta ihan ilman syytä ja järkeä. Suututtanut oli ensiksikin se, ettei siitä aijotusta aamukävelystä, — jota juuri tytöt eilen olivat puuhanneet, — tuon yleisen surkeuden takia tullutkaan mitään, ja sitten tuo itkun pillitys ja pidätetyt huokaukset oli tärvännyt heidänkin hyvän tuulensa kokonaan ja tympäissyt kerrassaan — hyih!

Sitä nuhertamista se oli ollut koko aamupuolen ja kun päivällinen vihoviimein joutui, kävivät pojat oikein vihaisina paistiin käsiksi. Mutta tytöillepä

ei maittanut. Niin ottivat eteensä kuin kärpäselle, eivätkä sitäkään syödä jaksaneet, — ei mitenkään. Kurkkua myöten olivat täyteläisinä itkua ja surkeutta, silmät veresti ja nenä punotti ja päätä kivisti. Ensin nousi yksi kesken ruokapöydästä, sitten toinen ja kolmas, ja menivät pois nenäliina suun edessä, ja Elsakin, joka melkein loppuun asti istui, tuijotti totisena yhteen kohti, siihen juuri pöytäliinan mutkaan tähysti koko ajan. — Ei kukaan uskaltanut virkkaa sanaakaan, ei Aaatulta edes lohennut yhtään tyhmyyttä.

Se oli niin perin surullista.

Itsekseen istuivat pojat syötyä ikävissään salissa tupakoiden ja tuumailivat että senkö vietävä niillä nyt taasen on. Kyllähän Eemeli syitäkin vähän arveli, oli nähnyt illalla jo pahoja oireita, kun Elsa oli tullut kotiin, ja tiesi hän myöskin kenen matkassa se oli tullut, — Eklundin, maanmittarin, sen saman, joka ennenkin oli niitten matkassa kulkenut ja ollut tyttöjen puheaineena. Ja Yrjö oli kuullut sitä samaista itkun pillitystä jo pitkin yötä seinän takaa.

— Ettäkö olisi kihloihin mennyt Elsa?

— Eli antanut rukkaset.

— Kirjeen se vain kirjoitti tänä aamuna.

— Ja sekö nyt sitten itkettävää olisi, olipa kummin tahansa!

Mutta hämärän tultua se jo kävi ihan sietämättömäksi. Suljettujen ovien taakse olivat tytöt omiin suojiinsa vetäytyneet, ja kun heistä jollakin sattui asiata saliin, niin käväsivät pikimältään, syrjään katsomatta, juurikuin siellä ei muita olisi ollutkaan, ja kun Aatu kysäsi että mitä viisautta se tuo nyt taasen on, niin ei tullut halkaistua sanaa vastaan.

— Ka, olkoot omillaan, me vain emme tahdo pakkautua . . .

Pojat päättivät harmissaankin lähteä kaikin ulos, vaikkapa punssilasin hakuun jostakin kapakasta. Tuota tuommoista nyt ei ilennyt nähdä eikä kuulla.

Ovella tuli heitä vastaan Eeva, tuo ainiaan suruton lintu, kaikkien yleinen iloinen lemmikki. Mutta niin meni hänkin ohi kuin ei olisi nähnytkään vastaan tulijoita, meni surullisen ja haikean makuisena hänkin; mutta kun tuo haikeus ei hänessä tuntunut oikein koteutuneelta eikä luonnolliselta, niin se teki hienosti naurettavan vaikutuksen.

— No siinä minä, missä muutkin: tottapa sitä hänenkin näet pitää surra, koska toisetkin!

— Eipähän ilman, se kuuluu asiaan. Eihän ne muuten kanoja olisikaan.

— Vaan nyt surkoot ja vetistelkööt aivan maksaa ja sappea myöten meistä nähden, itkekööt nyt tirittäkööt kerran ihmeeksi niin että piisaa. Saavat he meistä rauhan.

— Ja vielä ne taas katajatkin pölisevät.

Kun pojat olivat menneet, siirtyivät tytöt vähitellen kamaristaan pimeään saliin, jossa oli tilaa väljemmältä tuskalle. Ja se salvattu tuskan tulva alkoi uurtaa läpi tokeensa. Eeva tuli, ja koko varsi värisi, kun hän kiihkoisasti kiersi käsivartensa Elsan kaulalle ja painoi itkusta sykähtelevän päänsä toisen rintaa vastaan. He ymmärsivät niin hyvin toisensa! — Vihoviimein silloin repesi heltymään Elsankin mieli, joka jäykkänä ja taipumattomana oli tähän asti ollut, suli jo väkisinkin sydän, jota hän oli koettanut kovaksi karaista, tunne tempasi vallan ja kyynelvirta, voimakas, raivoisa löysäsi pakoitetuista pintehistään ja syöksi esiin hillitsemättömällä vimmalla. Eeva sylissään vaipui hän vastuksettomana, voitettuna siihen sohvan nurkkaan, itki kiihkeästi, äänekkäästi, itki kauvan, niin että jäsenet värähtivät. tunto herposi ja huumaus valtasi. Kilpaa nyyhkytti Eeva hänen sylissään ja Sanni ja Mimmi säestivät ulisemalla kuorossa, niin lähellä kun suinkin, niin surkeasti kun suinkin.

Oli se itkua. Ja jo tämä elämä oli viheliäistä, kurjaa, kurjaa! Tämä maailma kummallista, nurinpuolista, käsittämätöntä! Mitä varten piti kaikki, kaikki olla noin umpisurkeata!

Pitkän ajan kuluttua hiljeni hetkeksi itku ja nyyhkytysten keskitse puhkesi katkotuita lauseita.

— Voi, ajattelithan sinä, punnitsithan sinä tyystin. Ajattelithan sinä kaikki mahdollisuudet voidaksesi häneen kerran kumminkin suostua?

— Niin, kuinka lannistettu, kuinka muserrettu se poikaparka nyt mahtaneekaan olla!

— Niin . . . oih, mutta . . . .

— Etkö koskaan olisi voinut häntä rakastaa, koskaan?

— En, oi en koskaan, minä tiedän sen niin selvästi, sen tunnen niin kamalan varmasti. — Ja taas syöksi itkujen tulva, voimakas, raivoisa esiin, ja Eeva nyhkytti kilpaa hänen sylissään ja Sanni ja Mimmi säestivät kuorossa.

— Minä en häntä voi rakastaa, häntä en.

Sehän se juuri oli niin nurinpuolista, vinoon kiertynyttä, kummallista tässä maailmassa. — Elsa kyllä saattoi rakastaa, ja rakastaa tulisesti, mutta ei häntä. Ja hän taas ei muita! Kyllä, kyllä se oli viheliäistä tämä elämä — kurjaa!

Niin sitä itkettiin, vesiteltiin siinä pimeässä kauvan, — pari tuntia. Ja kyyneleet loppuivat ja uupumus voitti. Lepoon vaipui vähitellen mieli, tyyntyi ja tyytyi. Silloin pani Mimmi tulta lamppuun ja Sanni laski varjostimet ja Eeva ihmetteli vielä itku kurkussa että mihinkään ne on pojatkin menneet. Pyhittiin sitten kuiviksi itkusta ajettuneet silmät, jotka karttoivat valoa, korjattiin vaat-

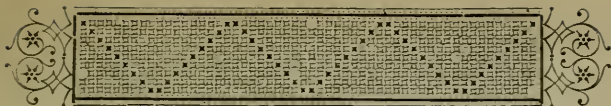
teet, jotka siinä hötäkässä olivat epäjärjestykseen kiertyneet ja ajateltiin, että jo tämä elämä on surullista. Mutta eihän se nyt ollut Elsan syy, se oli tämän nurinpuolisen maailman syy. Ja yhtäkaikki se hänkään sentään ei niin perin lannistunut, vakavahan se oli ja järkevä, olihan se mies. Kai se lohduttautuu ennemmin tai myöhemmin — poika parka.

Ja mistä se siihen muuten otettiin parempikaan maailma, vaikka ei ollut tästä nykyisestä paljo haaraa — ei.

Mimmi haki vanhoja säästöjä pussillisen rusinoita ja manteleita, ja niitä syötiin, nakerrettiin siinä sitten juteltaissa illan kuluksi, ja ihmeteltiin, että missähän vain ne pojat viipynevätkään. Soittipa Sanni jo kappaleen pianollakin — tosin hiukan surunvoittoisen. Se näet aina sentään vielä väliin tipahti siihen lautaselle kyynelekin, yksi ja toinen tirahti, — mutta ne nieltiin alas rusinain ja mantelein matkassa.

MESENAATTI

Laitoksen johtaja pyyhkäsi hien otsaltaan, ryyppäsi vettä kulauksen, kuivasi sitten partansa ja jatkoi, käännähtäen oikealle:

— Ja tämän koko laitoksen puolesta on vielä tärkeä ja rakas velvollisuuteni lausua kiitoksen ja kunnioituksen sanat sille miehelle . . .

(Kunnallisneuvos Kyriakus istui vielä tyynenä: hän oli vanhastaan tottunut odottamaan kunnes »joka-lause» oli ohi, silloin vasta tuli hänen nousta, silloin tiesi hän nimensä tulevan mainituksi.)

. . . jota koko tämän laitoksen enemmän kun ketään muuta aina tulee muistaa, ja jota se muistaa perustajanaan, tukenaan. Teille, kunnallisneuvos Kyriakus (tämä nousi, kääntyi päin puhujaa nojaten toisella kädellä pöytään, toisella vartavasten hänelle hankitun, pehmoisen lepuutuolin selkään), Teille tahtoisin, jos sen sanoilla tehdä voisin, tulkita ne lämpöiset, ne sydämelliset kiitoksen tun-

teet, joita meissä kaikissa tälläkin hetkellä liikkuu, kun taas työvuotemme loppuun kuluttua saamme silmäillä taaksepäin, saamme nähdä vuotisen hedelmän kypsyneen niistä touvoista, joita Te, herra kunnallisneuvos olette kylväneet. Ilahduttavaa on meidän ollut havaita, että Te nytkin olette ottaneet sen vaivan päällenne ja saapuneet tähän tilaisuuteen, jolloin meidän taas on suotu nähdä yhden hirsikerroksen kohoavan siinä rakennuksessa, johon Te olette laskeneet niin vankan perustuksen. Ilahduttavaa se on meille kaikille siksi, että me sen kautta huomaamme, että Te ette ainoastaan ole halunneet perustuksia laskea, vaan suvaitsette vielä isänä ja holhoojana edeskinpäin työn jatkumista valvoa. — Ottakaa vastaan, herra kunnallisneuvos, meidän kaikkien, koko laitoksen vilpittömät, sydämmelliset kiitokset.

Seurasi sitte monikertaiset kumarrukset kummaltakin puolen, kunnallisneuvos istahtihe taas lepuutuoliinsa, johtaja jatkoi puhettaan muista asioista. Oli näet laitoksen, maanviljelysopiston, vuositutkinto ja sen lopputoimitus.

— Kuka se oli tuo, jota noin kiitettiin, kysyi ovensuussa kuuntelijoista eräs vieressään seisovalta. —

— Kukako? Oletteko te ainoa muukalainen...?

— Suokaa anteeksi, minähän olen matkustaja, oliko se joku hallituksen puolesta, vai . . . ?

— Hallituksen — ei — kuulittehan te, kunnallisneuvos Kyriakus, hän itse.

— Todellakin sen nimen kuulin, mutta en tunne häntä nimeltäkään. Kuka hän sitten on?

— Ei, mutta minä häpeän teidän puolestanne. Tulkaa tänne etehiseen, niin kerron. Kunnallisneuvos Kyriakus on mies, jonka nimeä koko tämä paikkakunta kunnioituksella, rakkaudella ja ylpeydellä mainitsee, hän ei ole ainoastaan perustanut tätä laitosta, vaan myös . . .

— Onko hän tämän laitoksen ensi järjestäjä, vai onko hän keksinyt jonkun uuden suunnan maataloudessa tai karjanhoidossa, koska hänen työstään sanottiin hedelmän jo kypsyneen?

— Ei, niihin hän ei puutu, vaan hän on lahjoittanut laitokselle puolenmanttaalisen maan rakennuksineen, kaikkineen.

Kertoja katsoi, sen sanottuaan, matkustajaa silmiin säälivästi ja tuikeasti, että eikö tuo jo ymmärrä hävetä tietämättömyyttään. Mutta eihän tämä siksikään, sanoihan vain:

— Vai niin, suuri mesanaatti siis, lahjoittaja.

— Niin lahjoittaja, puuttui puheesen kolmas henkilö, joka tuli kuumasta salista ulos vilvoittelemaan. — Ja harvat ihmiset osaavat viljellä maataan niin hedelmälliseksi kuin hän. Siitä puolesta manttaalista hänelle nyt vuosittain kypsyy

kolmet, neljät sadot kiitoksia, kunnioituksia ja siunauksia.

Ensimmäinen kertoja meni takaisin saliin, ja matkustaja huomasi heti että tämä uusi oli nyt taas semmoinen viheliäinen virnistelijä ja koiransilmä, jolle ei ole mitään pyhää eikä kallista tässä maailmassa, eikä tulevaisessa. Mutta hän halusi kuulla lähemmin kunnallisneuvoksesta.

— Epäilemättä hän sentään on tehnyt lahjoituksensa jalossa tarkoituksessa, ja täytyyhän aina kunnioittaa niitä, jotka hankittuaan suuremmat varat niitä ylevämielisesti käyttävät yleishyviin ja isänmaallisiin tarkoituksiin.

— Kaikella kunnioituksella, minä puolestani kiemurtelen aina matona hänen jalkainsa juuressa ja siunailen sitä sielun ylevyyttä. Siitä määrästä, mitä hän ei talven kuluessa ole saanut Pariisissa ja Roomassa menemään vaimovainajansa perintöjen korcista, ei hän pane kaikkia pääomaan, vaan lahjoittaa aina väliin pienen prosentin kotiin tultuaan johonkin yhteishyödylliseen yritykseen, ja lukee sitten mielellään paikkakunnan sanomalehdissä, että »kunnallisneuvos Kyriakus on taasen tunnetulla anteliaisuudellaan j. n. e.» niinkuin tiedätte.

— Hm, te olette ankara tuomioissanne. Mutta jos niinkin olisi, kuten sanottu, kaikki miljoonan

omistajat eivät tee senkään vertaa yhteisten asiain eteen.

— Sepä se. Sattuu esimerkiksi olemaan tämmöinen kivikkoniemi liikaa maata, josta nyt ei juuri suurtakaan rahaa saa, vaan toinen möisi sen sittenkin ja lainaisi rahat korkoa vastaan; toinen antaa sen uudelle maanviljelysopistolle ja laskee, hitto soi, semmoisen perustuksen, johon kestää joka vuosi rakentaa hirsikerroksia kunnes siitä tulee Jaakopin portaat taivaaseen asti, niinkuin sen itse äsken kuulitte. Ja sitten mesenaatin nimi — siinä se on eroitus.

Matkustaja älysi, että tällä miehellä on lahjoittajaa vastaan jotakin vanhaa kaunaa, ja kuulikin myöhemmin että hän oli kerran saanut lainanpyyntöönsä kieltävän vastauksen, ja sai sitä paitse vielä varmalta taholta tietää, että mies muutenkin oli järkipäästään vähän löylyn lyömä. Semmoisen kanssa ei hän siis tahtonut puuttua pitempiin pakinoihin, hymyili vain ja kääntyi toisaalle katsomaan kun ihmiset, toimituksen päätyttyä jo ulos lappoivat. Siinä tuli kunnallisneuvoskin; suorana ja pöhevänä oman arvonsa tuntien asteli hän, ja johtaja ja muut korkeimmat herrat häärielivät hänen kupeillaan, puolella ja toisella, ja ihmistungos, joka eteisen täytti, hajousi kahtialle nöyryydellä ja kunnioituksella. Takin auttajaa oli montakin,

yksi toi hatun, toinen kepin, ja niin saatiin neuvos vaunuihin, jotka, kaksi mustaa, venäjänrotuista oritta edessään, odottivat portaitten alustalla. Vaan neuvos ei tahtonutkaan istua yksin, viittasi sormellaan opiston johtajata viereensä, ja niinkuin orava kapusi tämä lakki kourassa ylös ja istahti täperälle siihen toiseen nurkkaan neuvoksen rinnalle, yhäti kumarrellen siitä kunniasta, joka hänelle suotiin. Vaan ajaja nykäsi suitsia, hevoset oikasivathen menemään ja vaunut lähtivät pyörimään tupruuttaen pölyä ja hiekkaa vasten silmiä maantiellä kulkijoille, jotka tiepuoleen olivat lakit kädessä ja polvet notkussa seisahtuneet.

— Raharuhtinas näetten, mesenaatti, puhua paapatti taas se samainen koiransilmä, joka oli ulos matkustajan rinnalle ehättänyt kävelemään. — Ja nyt siellä tulee hänen hovillaan päivälliset semmoiset, ettei niiden vertaa ole nähty kolmenkymmenen peninkulman piirissä sittenkun mennä kesänä sillä samaisella hovilla. Eikä ne päivälliset maksa enempää kuin parin kolmen pienen tilallisen maat tai vuosieläke muutamain tavallisesti eläjien käsityöläisperheiden.

— Kuulkaa, jos noista teidän mielipiteistä johtopäätökset vedettäisiin . . .

— Niin ne veisi hiiteen aivan kerrassaan. Minä vain tahdoin noista päivällisistä sanoa — minäkin

olin niissä ennen, siellä on vain valittu, suosittu seura, — että niissä te vasta saisitte puheita kuulla, — niin no, ymmärrättehän te sen. Jokainen näet on kiitollisuuden velassa ja maksaa vuosittain sitä velkaa korealla puheella, saadakseen uutta eli ainakin korot kuitatakseen. Hiessä on jo mennessä monen pää, jos ei kuivana lie palatessakaan, ainakaan sisällisesti . . .

— Neuvos kai vastaa niihin puheisiin.

— Vastaa — ei. Asianlaita on näette se, että hänen päässään ei ole mitään, ei edes täitäkään, niinkuin eräs hänen torpparinsa oli sanonut. Sanoo vain esimerkiksi näin: »no, moron, mikä käteen se kärsään» ja istuu taas tuolilleen pöydän päähän' kuuntelee kiitoksiaan, sivelee viiksiään ja tuntee syvästi sydämmessään että hän on, niinkuin on sanottu, suuri, jalo, ylevä mies. Siitä viittaa hän sanomalehden toimittajan luokseen ja kuiskuttaa tälle kaikkien kuullen, että hän on päättänyt antaa 300 markkaa kansakoululle taikka kirkon urkuihin.

Jo kävi matkustajalle aivan selväksi, että koiransilmän päässä oli liian paljo muutakin kuin täitä sekasin, ja hän nosti siis lakkia ja kääntyi tiehaarasta toisaalle. Mutta tuon lörpöttäjän ajatuksenjuoksusta oli häneenkin jo tarttunut kaikenlaisia tuumia, joita ei heti saanut mielestään karkaamaan. Tuli siinä esimerkiksi vastaan mies lehmää

taluttaen, akka jälessä vitsalla hosuen, molemmat, — nimittäin mies ja akka, ei lehmä — hyvin surullisen näköisiä, ja silloin heti pisti päähän ajatus, että tuossahan se nyt kunnallisneuvoksen torppari viepi viimeistä lehmäänsä kaupunkiin myötäväksi saadakseen rahaa isännälleen vuokran maksuiksi, ja samaan aikaan neuvos itse julkeissa juomingeissa lahjoittaa 300 markkaa kirkon kynttilöihin; mutta se, näet jälkimmäinen asia, tulee sanomalehtiin asianmukaisten koristeiden matkassa, edellinen ei tule kuulumaan mihinkään.

Semmoinenkin ajatus pisti päähän, mutta se oli aivan perusteeton, hupsuttelijan aivoista lähtenyt. Kaikki muut ihmisethän sen kiitollisuudella ja kunnioituksella tunnustivat, että kunnallisneuvos oli suuri ja jalomielinen mesenaatti.

KUNNIA OLKOON

Kuuma oli ilma jo aamusta päivin. Ei tuntunut tuulen henkeä, päivä paahteli vain helottavana pilvettömältä taivaalta. Se tuntui raskaalta ja painostavalta. Niin hiljaistakin oli kaikki, ei kuulunut risahdustakaan. Käveltiin aivan kuin autiossa erämaassa, ja kumminkin sitä käveltiin aivan kaupungin vieressä, kaupunkilaisten suosituimmalla kävelypaikalla, vanhan linnan raunioisilla vallituksilla.

Nimittäin Käkisalmen kaupungin ja Käkisalmen linnan. Matkailuretkellä oltiin siellä ja poikettiin tietysti katselemaan linnan raunioita. Siellä nyt kapuiltiin ja kiipeiltiin, tutkittiin ja ihmeteltiin kauniina kesäisenä sunnuntaiaamun hetkenä.

Tuostakohan lie koko se juhlallisuus tullutkin mieliimme, se haaveksivaisuuteen vivahtava vaka-

vuus ja hartaus, joka meidät pani äänettöminä ja ajattelevina harhailemaan siellä linnanraunion nurmettuneilla penkereillä. Ja juhlallistahan se olikin luonto ja ympäristö, eikä ollut ihme että se meihin vaikutti. Ainahan tuommoiset ilmeiset muistot muinaisilta ajoilta tunkevat ihmismieliin ja herättävät vakavia mietteitä. Mieli tapailee kuvia niiltä entisiltä ajoilta, jolloin nuo nyt kukistuneet muistomerkit olivat vilkkaan ja toimivan elämän keskustoina, jolloin noiden kivimuurien sisällä, jotka nyt jo vuosisadan vuosisatansa perästä ovat seisoneet kosteina, autioina holveina, vielä eleli ihmisjoukko tuntien, ajatellen, toivoen ja toimien niinkuin me nyt eläväiset, ja niinkuin taas ne, jotka kerran kuljeksivat meidän raunioittuneiden muistomerkkien keskellä, ja meidän, vainajien, unhottuneiksi nurmettuneilla haudoilla. Nouseppa torniin tuon vanhan, raakakivisen linnan, luo sieltä katseesi alas ja ympäristöösi noille vallitusten suojaamille vainioille, joissa nyt rauhallisena versoo nuortea näreikkö, noille kivisille rannoille, joita nyt ihmiskäsien kuivaama virta hiljalleen huuhtoilee, lipuen eteenpäin verkalleen ja ikäänkuin väsyneenä, niin tuletpa ajattelemaan niitä aikoja, jolloin siellä ja juuri siellä inhimilliset intohimot, viha, vaino ja kosto ihmisten kesken raivoisimmillaan riehuilivat, niinkuin riehuilevat nytkin ihmisten kesken, vaikka

toisenmuotoisina, ja niinkuin tulevat riehumaan vastakin ihmisten kesken, vaikka ehkä toisella tavalla ja toisessa muodossa.

Ja vaikka et tuota niin selvästi ajattelisikaan, niin hetkeksi vaipuu kumminkin mielesi miettiväiseksi, ihan tahtomattasi käyt vakavatuumaiseksi, melkeinpä juhlalliseksi.

* * *

Niin ainakin meistä tuntui, meistä kahdesta matkailijasta nimittäin. Kolmas joukossa, käkisalmelainen, joka meidän seurassa kulki näyttelemässä noita merkkipaikkoja, joita hän jo lukemattomia kertoja oli nähnyt ja näytellyt, itse ihmetellyt ja väsymiinsä muille kuvaillut, hän ei tietysti jaksanut seurata meitä tuohon haaveilun partaalle ulottuvaan mielentilaan, vaan tuumaili nähtävästi iva mielessään, että nämä nyt ovat taas maitomielisiä haaveilijoita, jotka luulevat näkevänsä ympärillään noissa kukistuneissa holveissa vainajien haamuja ja ruostuneilla kivillä vihan verta ja sillä pakolla koettavat ärsyttää mieltään ajattelemaan ja tuntemaan elämän vähäpätöisyyttä, tyhjyyttä ja katoovaisuutta. Hän kysyikin eikö meistä kumpikaan jo istunut alas penkereelle runoa kirjoittamaan. Mutta me, halveksien hänen

pilkkaansa, olimme ihan peittelemättä juhlallisina ja haaveilevina; luontokin siihen houkutteli, hiljaista kun oli kaikki, tyyntä ja sopusointuista.

Päivä nousi jo korkealle, aamu oli pitkälle ehtinyt, kun kävelimme takasinpäin vihannan vesakkopuiston läpi, ja poikkesimme toiselle rannalle, uudemman linnoituksen puolelle, jossa nykyjään hulluinhuone sijaitsee. Kaupungissa soivat kirkonkellot kutsuen rahvasta jumalanpalvelukseen. Ne kumahtelivat vakavasti, säännöllisesti ja verkalleen, ja kaiku lahdentakaiselta rannalta vastasi heikommalla, vaan hartaammalla kuminalla, melkein kuin rukoillen ja valitellen. Rasvatyynnä oli järven pinta; liekö viettänyt juhlahetkeä sekin, vai muutenko lie väsyneenä vaipunut hervottomasti lepäämään arastellen päivän liiaksi paahtavia säteitä.

Näyttipä melkein siltä, kuin olisi tuo hetken juhlallisuus vallannut hourutkin kopeissaan, lumonnut mielettömäinkin mielet. Syvä äänettömyys vallitsi noissa synkissä kasarmeissa. Tiheän rautaristikon takaa näkyi siellä täällä aukinaisessa ikkunassa jotkut laihat, kalvakkaat kasvot, tuuheapartainen leuka, ja silmät, joissa loisti surunvoittoinen kaipaus ja hillitty himo. Vartijamies istui puolinukuksissaan varjossa aukinaisen portin kynnyksellä, vieressä iso villakoira, joka oli oikaissut

kaikki jäsenensä niin suoran veteliksi kuin mahdollista.

Me seisahdimme hetkeksi mekin siimekseen rikoshullujen suljetun kivivankilan kupeelle levähtämään. Kellojen soitto oli tapulista juuri tauvonnut. Ei elävän liikettä kuulunut kaukaakaan.

Silloin helähti äkkiä ylhäältäpäin kitaran soinnukas, kituva sävel. Hienona, epäselvänä se aluksi väreili, vaan kiihtyi siitä vähitellen selvemmäksi, kirkkaammaksi ja voimakkaammaksi, siksi kunnes se helkkyvinä, puhtaina, vapaina ääninä virtasi ulos äänettömään luontoon, soinnullaan vallaten kaikki. Taas se sävel hieman heikkeni, näppäili muutamia kertoja katkonaisesti, hetken väliajoilla, juurikuin odotellen jotain mukaansa. Ja samassa kuuluikin syvä, miehekäs ääni, joka hartaalla, kiihkeällä voimakkuudella messusi: »Kunnia olkoon . . . Jumalan kor-keuu-des-sa . . ., ja maassa rauha . . . ja ih-mi-sil-le . . . hyvä tahto . . .» Lopulta ääni, joka oli kajahtanut mahtavana, kaikki voittavana, hiljeni, tyyntyi, verkalleen ikäänkuin rauhoittuneena nukkui pois; kitara heläytti vielä pari sävelkierrosta ja hiljeni sekin, vaikeni vähitellen, hyvin vähitellen, hienoni, hienoni kunnes sen ääni viimeisillään värähteli tuskin kuultavana, niin että se tauvonneenakin vielä soi korvissa

pitkän aikaa, ehkei siitä tiennyt oliko se sointi kitaran ääntä, vai kaikua mielen kuvituksesta.

Me seisoimme kun lumottuina, seisoimme kauan aikaa äänettöminä katsellen ylös, mistä sävelvirta oli lähtenyt. Se oli tullut eräästä ikkunasta toisessa kerroksessa. Ikkuna oli auki, vaan sisältä ei näkynyt mitään, ei muuta kuin musta tyhjyys. Soittaja ja laulaja istui sivummalla pöydän ääressä.

* * *

Hän oli — niin kertoi oppaamme — pappi. Hurskas ja innokas pappi hän oli ollut, vaan kerran oli hänen järkensä pimennyt. Uskonnollisessa hartaudessaan oli hän saanut päähänsä, että hänen täytyi saattaa veljensä autuaaksi. Salaperäinen velvollisuus, ankara sisällinen pakko käski häntä heti, hetkeäkään viipymättä rientämään ja pelastamaan velimiestään. Hän lähti matkalle, ajoi parikymmentä peninkulmaa pahaa aavistamattoman veljensä luo, tapasi hänet kotona, istui iltakauden jutellen rauhallisesti kahdenkesken, kunnes äkkiä nousi ja iski mukaansa ottamallaan kurikalla velimiestä takaraivoon, niin että tämä kellahti kuolleena istuimeltaan. Sitten meni ja antautui kiini. Ja nyt hän on jo vuosia istunut rikoshullujen ilot-

tomassa kopissa, jossa hän, ollen vielä toimittavinaan papillista virkaansa, kitaralla säestäen messuilee harvinaiseen kauniilla äänellään ja veisaa kiitosvirsiä sille Jumalalle, jolle hän luulee velimurhallaan tehneensä otollisen palveluksen.

Tätä kertoi meille oppaana oleva käkisalmelainen tuttavamme seisoessamme siinä seinämällä ikkunan alla. Silläväliu oli kitaran ääni taas alkanut soimaan, aluksi vienosti, valittavasti, niinkuin kituvan lapsen itkevällä äänellä, sitten yhä selvemmällä, kirkkaammalla, helkkyvämmällä. Tuntui niinkuin se ensin olisi arastellut, uskaltamatta oikein esittää ylistysvirttään, vaan sai vähitellen omista sävelistään rohkeutta, ja purki sitten kiitosta täpötäyden sydämmensä esiin valtavina, intohimoisina sävelinä, kunnes taas tyydytettynä, rauhoitettuna, lohdutettuna hiljeni hienosti soivaan rukoukseen. Ja laulajan ääni, joka taas syvänä ja mahtavana kajahti, sekin tuntui niin vakuuttavalta, niin hartaalta ja niin sydämmelliseltä, kuin olisi hän itselleen ja suurelle, lohdutusta kaipaavalle seurakunnalle julistanut armoa, rauhaa ja sopua. »Kunnia olkoon . . .», se soi niin voimakkaasti ja niin pakoittavasti, että se pani kuuntelijankin sanattomaksi ja hartaaksi ja pani heltyneenä yhtymään siihen kiitosvirteen.

Hän messusi kun alttarilta, mutta ei niinkuin virkamies ulkokullatuille sanankuulijoille, vaan niinkuin nöyrä, puutteensa tunteva palvelija ylistää Herransa kiitosta koko katuvalle ja armoa kaipaavalle luomakunnalle. Ja kuuntelijajoukko hänellä olikin siinä, joka lohdutusta kyllä kaipasi. Useampaan ikkunaan tuossa synkässä talossa ilmestyivät vähitellen surkastuneet, intohimoiset ja häiriytyneet kasvot, joille sävelten aikana tuntui hetkeksi laskeutuvan rauhan ja tyydytyksen leima. Rautaristeikon läpi pistäysi silloin tällöin ulos laiha käsivarsi, joka ikäänkuin tavoitteli jotakin, vaan sitten laskeusi hervotonna riippumaan. Seurakunta oli vaipunut hiljaiseen kuuntelemiseen. Vartijakin oli pannut kätensä ristiin polville, ja villakoira vieressä nostanut päänsä kuuntelevaan asentoon.

Taas nukkui sävel kun vaikenevaan rukoukseen ja kitaran säestävä ääni väreili vielä hienon hienona hyvän hetken ennenkuin verkalleen taukosi. Mutta kun kaikki taas oli äänetöntä, alkoi se uudelleen soimaan ujosti ja arkaellen, kunnes siitä jälleen kiihtyi helkkyvään ylistysvirteensä, ja laulajan »Kunnia olkoon . . .» valtasi uudelleen heltyvän luonnon.

Moneenko kertaan hän sen uudisti, sitä en muista. Hän tuntui tarvitsevan paljo lohdutusta,

hänen täytyi virittää ylistysvirtensä uudelleen ja yhä uudelleen herkeämättä. Mutta aina se uudistui hiukan erilaisena kuin edellisellä kerralla, eri vivahduksilla, eri värityksillä. Ja tuntuipa melkein siltä, kuin se joka kerran olisi alkanut entistään hartaampana ja nöyrempänä, ja kun »Kunnia olkoon . . .» aina olisi kajahtanut entistään kirkkaammin ja sointuvammin. Se oli aina sama, mutta aina myöskin vaikuttavampi ja tuntoon sulautuvampi. —

Luulenpa melkein, että siinä tuntikausi seisottiin kuunnellen mielipuolen harrasta messua. Oli sitä kuultu messua kirkoissa, oli laulua ja soittoa kuultu liikuttavaakin, vaan niinkuin tämä mielettömän messu, ei meihin mikään ollut vaikuttanut. Oliko se juuri siksi, että siitä kuvastui hullulle ainoa selväksi jäänyt ajatus ja tunne, joka lähti pakoittavasta sydämmestä? En tiedä; mutta sydämmeen se tunki.

* * *

Jo vihdoinkin lähdettiin. Vielä poistuessamme pysähdyimme vanhan kirkon raunioiden takana viimeisen kerran nauttimaan ja ihailemaan, kuinka sulavasti ja soinnukkaasti laulajan miehekäs ääni ja kitaran vieno säestys heikennessään väreilivät

kun loppusävel ». . ja ihmisille hyvä tahto . .» vähitellen nukkui pois rauhaan ja sopusointuun. Kauan se kajahteli korvissamme lempeänä ja tyynnyttävänä, kun kävelimme keskipäivän paahtavassa helteessä rantatietä takaisin Käkisalmen pienen kylän keskustaan.

Iloisessa illanvietossa haihtui meistä kumminkin pian tuo harras vaikutus. Semmoistahan se on nuoren kevyt luonto; pian se haihduttaa ja unhottaa syvimmätkin tunteensa toisten toisasteisten tieltä. Valssin iloinen ja reipas sävel ja polkan vallaton tahti huuhtoilivat korvistamme ja mielistämme pappihourun messun sulavan soinnun, ja iloisten impien kisoissa häipyi sydämmistä se hartaus ja juhlallisuus, joka meidät äsken oli tehnyt niin vakaviksi ja miettiväisiksi.

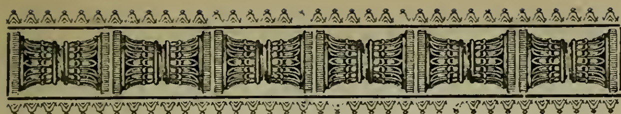
Vaan vielä iltayöllä, kun laivalla ajettiin Kivisalmen rannasta ulos tyyneelle ulapalle, kun kaikki taas oli äänetöntä ja rauhallista, silloin seisoimme vielä kerran miettivinä laivan kannella katsellen etäisyyteen, jossa laskeneen päivän rusko kelmeänpunaisena kajasti järven pinnasta, ja silloin palasi taas meidän molempien mieliin messun äsken kuultu sävel. Se soi korvissamme hellämielisenä kehoituksena kaukaisuuden mailta, se kajahti voimakkaana kiitosvirtenä kaikesta siitä kauneudesta ja hyvyydestä, jota me saimme nauttia. Ja kitaran

lempeä, kirkas ääni helähteli lumoavana tuhansissa vivahduksissa, värähteli hienona, etäisenä sointuna . . .

Laiva tykytti täydellä koneella, takoi vettä ja potki menemään hyvää vauhtia selälle päin, ja ranta häämöitti yhä enemmän ja enemmän utuisena ja epäselvänä yön hämärässä. Ja yhä kaukaisemmaksi, yhä vieraammaksi siirtyi virrenkin sävel mielistämme, yhä heikompana ja epäselvempänä värähteli kitaran lempeä ääni. —

VIIDES PÄIVÄ HEINÄ-
KUUTA

Seljällään loikoili Tauno sohvalla ja luki. Jo käänsi hän kirjasta viimeisen sivun esiin, silmäili sitäkin hätäisesti, paiskasi kirjan kiini ja hyppäsi pystyyn.

— Se oli valetta, roskaa koko juttu! Kaikkea sitä painetaan ja ihmisille syötetään.

Hän oli lukenut erään noita »uusia» kertomuksia, joita nyt oli alkanut nousta kuin sieniä sateen jälkeen. — Paljasta roskaa, kaikki mustia ja sakeita kuin terva. Kaikki yhtä maata! — Tauno muisteli lyhykäisyydessä mitä nytkin oli lukenut: Niin, tietysti se oli joku ompelijatar eli muu mamseli, joka oli työssä rikkaassa talossa kaupungissa. Kaunis hän oli, — no se on selvää, — ja nuori, mutta kalvakka ja vähän jo kuihtunut, köykyssä kun istui aina ja ompeli; ja surumieliset, tummat olivat hänen katseensa, milloin hän työnsä yli kadulle silmäili. — Kovaosainen, tietysti semmoinen . . . Ja sitten talossa oli vanhin poika, nuori herras-

söötinki, vahatut viikset ja sukkela kieli. Eipähän ilman. — Ja tyttöpolo katseli väliin herrassöötinkiä, ja herrassöötinki tyttöä, ja toisinaan illoilla tuli tämä istumaan ompelukoneen viereen, puhelemaan ja naurattamaan. Ja talvella hän väliin käytti tyttöä ajelemassa kuutamoiltoina, kun milloin ei muu herrasväki ollut kotosalla. Kuinkas muuten? — Jonkun ajan perästä joutui tyttö pois talosta — hm — maalle minne lie hävinnyt, ja herrassöötinki meni rikkaihin kihloihin ja pääsi sijaistuomariksi, myöskin maalle. Ja siellä eräissä käräjissä oli lapsenmurhajuttu esillä, — kuuluu asiaan! Kun syytetty astui oikeuden eteen, kalpeni äkisti tuomari, horjahti, eikä saanut sanaa suustaan; ryyppäsi vettä, valitti kuumuutta ja langetti tuomion — rikollinen kuritushuoneesen. — Niin, tietysti sinne, taikka hulluinhuoneesen, taikka koskeen syysyönä — mitenkäpäs muuten? — Sama vanha roskajuttu, vanha vale!

Taunoa suututti, hän sylkäsi, viskasi kirjan uunin päälle — mokoman, veti saappaat jalkaansa ja rupesi laittamaan kuntoon siimoja, jotta päivällisen jälkeen lähtisi eräitä polakoukkuja panemaan. Ja hän muisti, että nyt oli viides päivä heinäkuuta, haki esiin Runeberg'in, luki siitä muutaman runon eikä ajatellut koko äskeistä roskakirjaa. — Jouti uunille . . . .

— Soudatko sinä Leppälahdelle asti tänään, kysyi äiti, kun Tauno päivällisen jälkeen kantoi pyydyksiään rantaan.

— Enkä tiedä. Kyllähän näitä koukkuja sinnekin asti riittäisi, ja hyvät kaislikot siellä on. Miksi niin?

— Muuten minä vain ajattelin, että jos sinne joudut, niin voisit samalla viedä Könösen muorille pari kappaa perunoita, — niitä kun meillä vielä on näin kyllitellen ja heillä eikö lie puute niistäkin.

— No miks'en, kun joudutatte.

— Odotappas, virkkoi sisar ikkunasta, minä annan vähän liinaompelusta Iitulle, hän on niin sukkela käsistään tekemään. Kiireenlainen niillä olisi. — Kiire oli näet sisarella niihin aikoihin, paljo oli ommeltavaa, eikähän niitä kaikkia itse ehtinyt, kun kihloissa oli ja hääpäivä läheni.

— Vieläkö kiire? Höpsis! Ehtiihän ne häitten jälkeenkin. — Pikku kiusaa oli Tauno hyvin herkkä tekemään sisarelleen, joka oli sieluaan myöten kiintynyt häätouhuihinsa. — Tuo Yrjö se mytty rantaan, — virkkoi hän pikku veljelleen, joka pihalla koiran kanssa pelihti.

— Ota minut mukaan soutamaan.

— Ei sinusta ole. — Oli se Yrjö ollut joskus matkassa, vaan ei Tauno hänestä nyt huolinut, haittana se vain olisi ollut.

— Tulethan iltaselle kotiin, kysyi äiti, peruna säkkiä tuoden.

— Jos joudun, ja joudunhan minä, kaunispa nyt on sääkin.

Helteistä oli vesilläkin noin keskipäivän aikana, ja Tauno viskasi takin päältään. Mutta herttaista oli, oli keskikesän suloa. Tuskinpa värehtikään järven pinta, vihannoina kuvastuivat saarten ja nienten äyräät kirkkaasen kalvoon. Kirkas ja iloinen oli Taunonkin mieli ja ääneensä lausui hän eräitä säkeitä »Heinäkuun viidennestä päivästä», kun asettui kaislikon rinteesen maimakaloja onkimaan.

Siinä istuessa harhailivat ajatukset sinne tänne. Viivähtivät hetkisen Könösen Iitussakin. — Muun työn kesken se tyttö vielä liinaompelusta ehtii näperrellä . . . Suutari kuuluu isä olleen, vaan nuorena on kuollut, ja köyhänä . . . — Kun ei tyttö ole mennyt naimisiin, nätti tyttöhän se on. Kun saisi jonkun nuoren, siivon talonpojan. Saapihan se, nuori tuo onkin vielä. — Vähän hienompi hän on muita. Ei se oikein sopiva olisi hänelle tuo Isontalon uusi isäntä, joka siellä kuuluu kulkevan; vanha kettu, käräjäpukari, mikä lie, — vaikka rikas talo.

Monet kahvit se oli Tauno Könösen muorin mökissä kalamatkoillaan juonut, ennen isän kanssa, sitten yksin, ja oli muori sen tautta aina ollut niin-

kuin pappilan erityisenä suojattina. — Hoikasta ressusta oli Iitu sillävälin kasvanut korkeaksi, pullevaksi immeksi. Mennä syyssä kun tyttö kerran saattoi hänet järven poikki, oli Tauno nauratellut ja leikkiä laskenut Iitun kanssa, ja monasti oli tämä sievästi punehtinut . . . Omituisesti se oli punastunut nytkin, kun hän keväillä Helsingistä tultuaan oli sinne ensi kertaa poikennut. Taisipa tyttö vähä häneen . . . No — kun tulee joku siivo talonpoika . . . Ei hän soisi muuta kuin hyvää Iitulle, hyvä tyttöhän se oli. — Ka, voudin venehän siinä soutaa; rysiään kokevat. Niin, huomenna ne on kekkerit voudissa, saapi ehkä tanssiakin . . . — Miellyttävä tyttö tuo voudin Helmi, — vielä tosin kun ruusu nupussaan . . .

Silleen ne kiertelivät siinä ajatukset ympäriinsä asiasta toiseen ja moneen kertaan kiertelivät ja kirkkaita salahkoita nousi sillävälin tiheään ruohikon rinnasta. —

Koukut oli pantu ja Tauno souti rannalle päin. Ihan lahden pohjukkaan asti hän ei viitsinyt kiertää nientä, vaan laski siihen, missä maantie aivan rantaa kulkee, josta oikotietäkin pääsi Könösen mökille. Rantaan saapuessaan näki Tauno jonkun ajavan aika pöläkkää maantietä — ka, Isontalon isäntähän se oli, — kylläpä synkän näköisenä, ja juurikuin häpeissään.

Vähän häpeissään se olikin Isontalon Antti. Jos olisi hevonen ymmärtänyt, olisi se saanut kuulla ukon kiukuttelevan:

— Perhana, vasikannahat . . . ! Kun minä vielä hupsuttelinkin, vanha mies! — Kuka olisi uskonut tytönnappulaa? Köyhä kun rotta, mutta näpsäkkä! Peijakas! — Eipä olisi uskonut, en minä, eikä muut. Onkoon tuolla toinen . . ? Ja minä jo kehahdin sitä kylässä, että emännän minä siitä Isoontaloon tuon. — Juutasta! Siitä ne veitikat tietysti narrailemaan rupeavat, ilkeitä niitä kyllä aina on, jotka siten vihojaan purkavat, laulunkin yhtäkaikki tekevät. — Tuossa pappilankin maisteri. Saa kai sen sekin kuulla, ja muut . . . Voi sun vietävä! — Muorikaan ei osaa olla omalle tytölleen sen kovempana, kun tälle vain ei kelpaa isoon taloon emännäksi . . . — Korea tyttö se on. No viisi siitä kun vain en olisi sitä edeltäpäin tullut maininneeksi . . . Kun rupesin koko peliin!

Silleen se tuskaili isäntä kieseissään ja suomasi aina hevosta, jotta hittojako se . . .

Tauno lepäili hiukan siinä ahteella ja pisti tupakan: olihan sitä vähilleen virsta matkaa mökille, vaan menihän se seljässä pussi, ja mytty myös . . . — Eikö taas lie Könösessä Isotalokin käynyt; niin oli nyreissään. Vaikka lie rukkaset saanut!

Siitä hän lähti kävelemään nurmikon poikki, polkua pitkin. Puolessa taivalta tuli Könösen muori vastaan.

— Päivää muori. Minä olin juuri teille tulossa.

— Hyvää päivää. Ka kalamatkallako?

— Niin, ja tässä . . . äiti lähetti vähän perunoita muorille.

— Jumala siunatkoon sitä ruustinnaa, köyhiäkin aina muistelee. Minä olin tästä kylään lähdössä, kehruita viemään, pistäymään . . .

Hän yritti takasin kääntymään.

— Viekää pois. Minä nakkaan vain nämä teidän mökille.

— Entäpä jos maisteri joisi kahvit, jos keittämään . . .

— Kiitos, — ei tarvis. Minä en nyt joudakaan tällä kertaa. — Tässä on sisarelta ompeluksia, veisin, jos Iitu joutaisi . . .

— Ka miks'ei. Eihän sitä taas nyt niin kiirettä ole hänelläkään. — Minä sitten tästä kylään pistäyn.

— Niin vain. Hyvästi.

— Hyvästi. Tuhannet kiitokset ruustinnalle, ja maisterille itselleen, kun nyt rupesitte meidän tautta vaivaa näkemään.

— Eihän tämä vaivaa ole eikä mitään. Hyvästi.

— Hyvästi. — Muori katseli vielä jälkeensä, että komea se oli mies tuo pappilan nuori maisteri, ja hyvin kunnolliseksi sitä kehutaan . . .

— Pois meni muorikin, — tuumi Tauno kävellessään, — eikö lie Iitu ihan yksin. No eihän se mitä, pistäyn vain ja saatan perille nuo viemiset. Myöhäksihän voipi käydä ennenkuin kotiin ehtii, ja näyttääpä vähän kuin alkaisi pilveillä. Eihän siitä Yrjöstä olisi ollut, jos vielä satamaan rupeaa...

Hiukan säpsähti Iitu ja punastui, kun Tauno astui tupaan. Ei ollut hän nähnyt venettä eikä mitään, kun äkkiä ilmausi siihen tuo tuttu, solakka vartalo. — Silmät oli hänellä vähän punertavat, oli tainnut hieman itkeä pihauttaa.

Ujostellen teki hän hyvän päivän.

— Minä tapasin muorin tuossa tiellä. Kotoa lähettivät hänelle vähän perunoita ja sisareni pani ompelutyötä, jos Iitu joutaisi . . .

— Kyllähän, istukaa. Joko siellä pappilassa milloin häät pidetään?

— Elokuussa ne taitaa tulla.

Ei puhunut kumpanenkaan kotvaan aikaan.

— Entä milloin täällä häät tulee, kysäsi Tauno.

Taas punastui Iitu ja painui äänetönnä vaatteita katselemaan. Kaunis hän oli tuossa ikkunaa vasten seisoessaan.

— Täältäkö se Isontalon isäntä äsken ajoi?

— Kävihän se täällä. — Ei tiennyt Iitu mihin katsoa.

— Taitaa hän täältä emännän viedäkin taloonsa. Vai miten?

— Ei vie.

Niin, rukkasetpahan oli vetänyt ukko.

— Se on oikein. Nuoren sen pitää olla ja pulskan niinkuin oot itsekin, Iitu.

Iitu katsahti äkkiä ylös ja hymyili. Hän muisti, että oli se maisteri ennenkin tuolleen ilveillyt, silloin kun järven yli soudettiin.

— Joiskohan maisteri kahvia?

— Ei nyt tällä kertaa, kiitoksia. — Hän nousi lähteäkseen. — Toisella kertaa taas. Mulla on pyydykset täällä puolessa.

— Mitkä pyydykset?

— Kalanpyydykset, hauvinkoukut. Vai mitä pyydyksiä sinä luulit? — Hän naurahti veitikkamaisesti.

Iitu tuli hämilleen ja katsoi alas, että mitenkä hän taasen noin tyhmästi . . .

Tauno ojensi kättä hyvästiksi. Mutta niin oli nyt sievännäköisenä tyttö tuossa, että eihän sitä miten malttanut olla suutelematta. Eikä Iitukaan osannut paljo vastaan panna, katsahti vain akkunasta, että tuliko se äiti. Ei näkynyt; eikä Iitu tiennyt itsekään, olisiko hän suonut äidin tulevan, vai eikö olisi suonut . . .

* * *

Pilveilemään oli ruvennutkin ja tuulemaan. Päivä oli peitossa ja harvakseen ropisti vesiä taivas. Tumman synkiltä tuntuivat saaret ja rannat, metsä humisi kumeasti ja rauhatonna aaltoili järvi.

Oli siinä Taunolla kiskomista vastaseen. Ei hän nyt ensinkään muistanut, että oli viides päivä heinäkuuta, koettaessaan karttaa salmien suista tulevia ristilaineita. Ja ristilaineita kävi hänen omassa povessaankin. — Tänne jäivät häneltä Leppälahteen koukut, mutta ei tehnyt mieli palata kohta Könösen mökille. Tyttö parka; Taunostako siis piti hän? Rikkaan talon emännyyden oli hän vasta hyljännyt, ja mikä tiesi millaiseksi hänen elämänsä vielä oli muuttuva, mille tielle hän . . . — Taunolle muistui mieleen kirja, jonka hän oli aamulla lukenut, ja yleensä nuo kirjat, jotka päättyvät kuritushuoneesen ja hulluinhuoneesen. Ja hän ajatteli. että ehkä se ei ollutkaan niin pelkkää valetta . . . Paljo niissä on varjoa ja mustaa, eikä niitä ole hauska lukea, vaan sitä on maailmassakin niin paljon ilotonta ja mustaa . . . Sitä on ihminenkin niin heikko ja kelvoton, eikähän sitä voinut mennä takuusen mistään, ei itsestään eikä muista. — Suuttunut olisi Tauno, jos joku päivällä olisi hänelle sanonut, että hänkin voisi noin väärinkäyttää toisen herkkyyttä . . . Hänestä piti tuo tyttöparka, ja jospa Tauno olisi tytöstä pitänyt vielä enemmänkin, kuin

nyt, niin eihän hän sille mitä voinut. Siellä se istuu ja ompelee pappilan neuleita ja muistelee häntä . . .

Vaikealta tuo tuntui Taunosta ajatella. Ja siinä soutaessaan vastaseen illan yöksi vaihtuessa mietti hän taas yhtä ja toista.

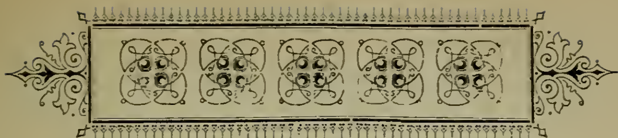
Hän mietti, että päivällä oli ollut niin tyyntä ja kaunista, eikä sitä mikä olisi luullut, että siinä niin äkkiä sade nousisi ja vihurituulet. Ja järven selkä oli ollut niin kirkas, sinervä taivas oli siinä kauniisti kajastanut ja hymyilevät rannat olivat olleet vihantana puitteena. Nyt kuohuili myrskyisnä ulappa, sankan hallava oli pilvekäs taivas ja rannat haamoittivat mustina ja peloittavina. Ja siksi kai se tuntuikin luonto nyt vielä synkemmältä, kun se päivällä oli ollut niin kirkas.

Mutta niinhän se on luontokin, että siinä on paistetta ja varoja.

Ei ollut viides päivä heinäkuuta vielä aivan lopussa, kun Tauno kotiin tuli ja hiipi kammariinsa, hiipi hiljaa kuin pahantekijä töitään pakoon. Kauan hän vielä seisoi siellä yksin ikkunan ääressä ja katsella tuijotti miettivänä ulos myrskyävään luontoon.

SILLALLA

Hyvin se oli säännöllistä maisterin elämä. Niin no, tietysti aamupäivät koulussa, ne olivat enemmän kuin säännöllisiä, ne olivat yksitoikkoisia. Mutta illatkin. Tuossa päivällisen syötyään puki hän vanhan nukkavierun palttoonsa päälleen, ja katseli silloin aina melkein hämmästyksellä sitä yhtä napin kohtaa, johon ei ihmeeksikään itsekseen ilmestynyt nappia, — mutta pysyipä tuo reuhka päällä niine nappeineenkin. Pyyhkäsi sitten, ennenkuin päähänsä pani, kämmenellään pari kertaa pörröistä karvalakkiaan, ja silmäili vuoria, että pysyikö ne sen takana vielä pumpulit, ja ajatteli, että saisihan se olla vähän siistimpikin lakki. Mutta nuo takajalat ainakin, kalossit, ne pitää ostaa uudet huomispäivänä, — kun tulisi aikuista. Kepin pisti maisteri jo valmiiksi, koukku vasemmassa kouransilmässä, syvälle taskuunsa, niin että sitä ainoas-

taan noin vajaan kyynärän verta oli ulkopuolella, — ja lähti sitten tallustamaan. Käveli kirkon kiviaidan kuvetta pormestarin nurkkaan, siitä viistoon yli kadun pumpun luo, ja niin rantakäytävätä pitkin alas sillalle. Olisihan sitä torin poikki suoraankin päässyt, mutta eipä tuota ollut kiirettä.

Niin hän teki syksyllä ja talvella. Siinä sillalla oli niin raitista ja vilpoista ja rauhallista, että siinä mielikseenkin asteli päästä toiseen ja taas toiseen tuntia pari — eipä tuota ollut muutakaan tekemistä. Jos kovin kylmästi puhalti jäinen viima tai lunta pyryytti talvinen taivas, niin painoi hän karvareuhkan syvemmälle korvilleen, nosti pystöön takkinsa kuluneen samettikauluksen, tukki kädet syvemmälle taskuihin – ja kiirehti pikkuisen tavallista vitkasta laiskanmarssiaan. Mutta käveli kumminkin. Siellä sillalla oli niin yksinäistä ja rauhallista. Harvoin siellä joku muu kiirehti sillan yli, jonkun kerran leipurin Vendla neiti, joka juuri sillan korvassa asui, juosta piipotti ohitse ja hymyili ystävällisesti yksin kävelijälle maisterille. Kaikki muut kulkijat oikasivat jäätä pitkin joen poikki ja nuoriso huvittelihe siellä poikemmalla, luistinradalla, josta väliin vain sillalle asti helähti raikas nauru, tai joskus sunnuntai-iltoina vaskitorvien tahdikas soitto. Yksin sai maisteri kävellä, ja tyytyväisenä, makein hymy kasvoillaan palasi

hän sieltä pilkko pimeässä samaa tietä kaupunkiin, mutta poikkesi pormestarin nurkasta oikealle, pistäysi seurahuoneelle, jossa hiljakseen nauttimalla, sanomalehti edessään ryypiskeli lämpöistä totia lasillisen, — harvoin kaksi.

Niin syksyllä ja talvella. Mutta kun kevät tuli ja sulatti rinteet ja laihutti kinokset, kävi maisteri tyytymättömäksi. Silloin näet kohosi uhkuvesi jäälle, ja pakoitti jalkamiehet mutkan kautta kulkemaan sillan yli, ja silloin ei maisteri saanut olla yksin. Pilasipa se samainen uhkuvesi luistinradankin ja ajoi nuorukaiset, tytöt ja pojat toisiaan tapaamaan iltapuhteilla maisterin hiljaisella sillalla, jossa nyt mustanaan alkoi vilisemään ihmistä, suurta jos pientä. Ja kun myöhemmällä vielä kaupungin rouvatkin alkoivat kävelemään sillä samaisella sillalla, — niin no silloin vie hiiteen kerrassaan! Niille nyt tässä olisi pitänyt ruveta nostelemaan lakkia, josta ei tiennyt milloin sattui tuuli tempaamaan rääsyset vuorit ja pumpulit, ja paljastamaan siinä kaikkien nähden pää, jonka keskipaikka jo hiuksettomana kaljotti.

Se oli senkin vietävätä.

Jo oli maisteri pari päivää poissa koko sillalta, istui ensiksi kotona ja meni aikuisemmin kapakkaan. Mutta siitä ei tullut ihan mitään. Hän oli pahalla tuulella, ei maistanut ruoka eikä tupakki,

eikä yöllä saanut unta silmäänsä. Se kun näet kävi epäsäännölliseksi elämä. Hän tarvitsi välttämättä kävellä nuo tuntinsa sillalla; hän ei tullut toimeen, ellei tuuli joka päivä noin ikään viileästi heilutellut tuuheata partaa ja ellei raitis ilman henki päässyt täyttämään keuhkoja ja muita huokosia, ja ellei . . .

Maisteri ilmestyi taaskin sillalle ja sai takaisin entiset hyvät tuulensa ja huulilleen vanhan makean hymyn. Tulkoon nyt, ajatteli hän, kun siinä tutussa sillan toisessa päässä pyöräytti takaisin, — tulkoon heitä nyt vaikka tuhannen tynnyriä rouvia, hän ei vääjää; ja tyttölapsista, kynsipuhkoista, niistä hän viisi.

— Ai, ai, onko maisterikin täällä tyttöjä katselemassa, ilveili hänelle henkivouti, kun toiselta puolelta asioiltaan palasi ja maisterin sillalla vastaansa yhytti.

— Niin tyttöjä, hehe, naurahti maisteri, eli tyttösiä tyllyköitä, niinkuin runoilija sanoo kauniisti ja kuvaavasti, hehe.

— Jaa, jaa, himonsa ne on hiirelläkin, veisteli toinen ja jatkoi matkaansa nostaen kättä hatun reunaan.

Maisteri ei ennättänyt tehdä sitäkään, kädet kun olivat syvällä taskussa. Hän vaan nyökäytti päätään ja käännähti kävelemään samaista ta-

saista tahtiaan. — Niinpä niin, tyllyköistä, puheli hän itsekseen, ja nauroi niin että kyyneleet tirahtivat silmälasien alta, tyllyköistä, niistähän se hän...

Mutta tytöt kun tulivat vastaan, katselivat häntä kummissaan ja muikeina, että eiköhän tuo heistä välittänyt, koska ei ollut tietäkseenkään. Eihän se. Silloin he rupesivat hänestä pilkkaa laskemaan, nauramaan, tirskumaan, vikittämään.

— Onkoon se leikkauttanut tuota tukkaansa tällä vuosisadalla?

— Ei ainakaan partaansa, siinä piikit pörröttävät kuin pystyaidassa seipäät.

— Ja tuo lakki on varmaankin samalta sataluvulta.

— Silloinkin kai hän sen on ostanut jostakin muinaiskalujen huutokaupasta.

— Luulisi sitä jo tarkenevan vähän hienommallakin. — Vai tuoko hänellä kesälläkin lie?

— Kiini kai se on kasvanut päähän, koska minä ainakaan en ole koskaan nähnyt sen siitä kohoavan.

— Ei, mutta kas noita housunlahkeita, kun repaleet venyvät . . .

— Hi hi hi hi!

Oli siitä tytöillä lystiä. Mutta kun telegrafisti ja apteekkioppilas siinä juuri tulivat vastaan, niin oikasivathen he suoriksi ja koettivat asettautua arvokkaaseen, vaan samalla vapaaseen asentoon,

ja kumarsivat näitten tervehdykseen tuskin huomattavasti. —

Rouvat kulkivat siellä takemmalla ja päivittelivät sen elukan, maisterin, tökeryyttä ja paatumusta, kun se ei edes ymmärtänyt tervehtiä. Mutta sääliäkin sitä miesparkaa piti; se oli niitä, joita maailma oli hylyikseen potkaissut, ja joitten elämä vuoteen ja kapakan välillä ei suuresti eroa luontokappaleesta. Oli siinä, tiesi muudan, ennen kuuluu ollut miestä monenkin edestä, lahjakas ja toivorikas oli maisteri ollut nuorukaisena; — tuommoisena nyt vetelehti, sijaisopettajana nakkelehti pikkukaupungista pikkukaupunkiin, pikkukoulusta pikkukouluun. Tämän vuoden täällä, toisen toisessa maan nurkassa. — Sattumoissahan se on saukon ruoka, myönsi toinen, eikähän sen elämä mahda itsestäänkään olla kovin makeata, mutta kenen se on syy kun mies heittäypi noin veteläksi ja saamattomaksi, kun ei pidä huolta itsestään hyvinkään vähää, — ei sisäpuolestaan eikä ulkoasustaan.

Maisteri se kumminkin olisi ollut hyvin tyytyväinen ja mielensä olisi ollut aivan makea, jos vain olisi yksikseen saanut sillallaan astella, jos olisi saanut olla rauhassa tyttärien soppityrskyiltä, ja rouvien sääliviltä, halveksuvilta katseilta. Ne häntä häiritsivät. — Niitten rouvien viestiksi hän sitäkin arveli, kun rehtori eräänä päivänä ystävällisesti

taputellen häntä olkapäälle tuumasi että eiköhän olisi aika ottaa esille vilttihattu ja lähettää tuo takki räätälille.

— Kaksi nappia jo on aivan poissa ja kolmaskin tuossa kipperästi riippuu tipahtamaisillaan.

— Niinpä on kolmaskin, näkyy . . .

— Älä pane pahaksi, veli, ne ovat näet naisväet varsinkin näin pikkukaupungeissa niin turhantarkkoja ja teräväsilmäisiä.

— Tietääpä sen naiset, niille jos pitänee mieliksi olla.

— Eihän niille mieliksi osaa olla kuolevaisista kukaan, mutta niinkuin sinäkin esimerkiksi haluat täällä sillalla usein kävellä . . . .

Maisteri joi sinä iltana kapakassa totia useamman lasin. Ne olivat taas pilanneet hänen hyvän tuulensa, karkoittaneet tyytyväisen hymyn hänen karkeatekoisilta kasvoiltaan ja panneet epäjärjestykseen hänen mielensä. — Hittojako ne oikeastaan hänestä tahtoivat, sekin nyt peeteliä lie, kun ei pitäne saada olla omillaan, kun ei kenenkään nokalle hypi. Niillä on senkin turkasen ilveet ja elkeet — hänen napeistaan nyt pitävät murhetta, — pitäkööt omistaan ja kakaroistaan. — Pääsevät kai hänestä parin viikon perästä. — — Sillalla kun muka kävelee, — raskii hän heittää ne kävelytkin,

jos niikseen tulee, — maisteri ryyppäsi pitkän ryypyn, tottapa se ei ollut niinkään helppo raskia.

— Mikäpäs olisi, ettei hän voisi kävellä muualla, pitäköööt siltansa, aivan kai se saman hänelle teki, — melkein saman. Miks'ei voisi hän esimerkiksi kulkea tietä pitkin tuonne niemelle päin, metsän halki, oli sitä raitista Jumalan luontoa ja ilmaa sielläkin, ja siellä sitä vasta olikin. No niin, kyllähän se tie oli likaista, vetelää oli näin keväiseen aikaan — ei ole niinkuin sillalla, — ja ajajia täytyy syrjätä tiepuoleen — hänen moisilla kalosseilla, eikähän siellä näe koskaan sitä leipurin mamselliakaan ohi tipsuttavan . ., no eipä näe muitakaan, siitä hyvä. Maisteri ryyppäsi lasinsa pohjaan ja teki vielä uutta.

Seuraavina päivinä ei näkynyt maisteria sillalla tallustelemassa. Hän käveli lokaista maantietä niemelle päin, ja poikkesi siellä metsikköön kävelemään paljasta maata, missä keväinen päivä jo oli mäen eteläisiltä rinteiltä sulattanut lumen. Mutta ei sillä kävelyllä nyt ollut entistä makua. Piti aina vahtia jalkoihinsa, varoa märkiä paikkoja, eikä siellä päässyt tuuli vapaasti puhaltamaan partaa heiluttaakseen, eikä . . . Maisteri istahti siellä kivelle pälvipaikalla, kolisteli kepakalla maata ja tuumaili, että eipä tämä nyt ole mistään kotoisin. — Oli siinä muutamia vuokkojakin, ke-

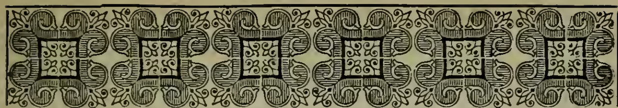
vään ensimmäisiä, jotka olivat laihoina ja kelmeinä erehtyneet ennen aikojaan kasvamaan kinoksien pariin. Niitä hän siinä joutessaan ja miettiessään poimi, tonki juurineen, ja istutti sitten taas siihen mullikkoon kiven suojaan, suviselle kupeelle. Ja vasta ne siihen istutettuaan ja sovitettuaan huomasi hän, että hän niistä ajatuksissaan oli kuvaillut V:n mallin.

— He, he ja höpsistä! Kaikkia sen sairaan mieli tekee! — Vielä pois kävellessään nauratti tuo lapsellisuus maisteria niin, että ruumis hytkähti ja vedet tirahti silmälasien alta.

Palattuaan kaupunkiin käveli hän taaskin kirkon kiviaidan kuvetta ja pormestarin nurkkaan asti, siitä viistoon yli kadun pumpun luo ja niin taas rantakäytävää pitkin. Hän näet ei malttanut olla nakkaamatta pientä mutkaa sillalle, ennenkuin kapakkaan meni.

NUKU RAUHASSA

Nuku rauhassa sinä kaupunki, lepää huoletonna, ne jotka turvallisuutesi varjelevat, ne ovat valveilla.

Yö on pimeä, hiljaisuus kattaa kaupungin kuin kuoleman käsi, äänettömyys valtaa autiot kadut. Huminana voi väliin kuulua loitommalta rattaiden räminä, kiirehtien napsuttelee suorinta tietä se myöhästynyt kulkija, joka kotiinsa vuoteeseen ehättää; hänen askeleensa häipyvät yön hiljaisuuteen, taas ei kuulu risahdustakaan kotvaan aikaan. Kapakat ovat kiini, ajurit ovat vetäytyneet kotiinsa, koko kaupunki nukkuu jälkeen puoliöistä sikeintä untansa.

Vaan nuku pois kaupunki, nuku rauhassa, ne jotka turvallisuuttasi vaalivat, ne ovat valveilla.

Yksin astuskelee poliisi pitkin äänetöntä, autiota katua, astelee verkalleen, vakavin, tasaisin askelin, suorana, tyyneenä öisten varjojen keskessä

niinkuin kuningas valtakunnassaan. Pää pystyssä, kädet selän takana, pysähtyy hän kadunkulmassa, luopi tyyneen vaan tyystin tutkivan kasteen eteen ja kupeille kummallekin, viivähtää siinä hetkisen ja jatkaa taas vakaista, öistä vaellustaan. Kadun kulkee hän päähän asti, toista takaisin, sitä kiertoaan kiertää tunnin tuntinsa perästä, äänetönnä ja varmana. Kun milloin tulee vastaan pari juopunutta pikku rähinätä pitäen, seisahtuu hän vain ja katsoo: hänen personallisuutensa vaikuttaa heihin jo hillitsevästi ja rauhoittavasti. Ja jos hän enemmän metelöiville lausuu tyyneen, varoittavan sanan, niin sillä hän melkein aina saapi lamautumaan kiihoittuneen luonnon.

Hän on herrana öisessä valtakunnassaan, mutta hän ei käytä valtaansa väärin. Hän on kaikkein ystävä, kaikkein holhooja, ei näytä hänellä olevan inhimillisiä intohimoja tekoihinsa vaikuttamassa, tyyneenä ja tyytyväisenä kävelee hän tasaista marssiaan, satoiko vettä taivas tai paukuttiko nurkkia talvinen pakkanen. Ei hän ikävöi yön selästä lämpöiselle vuoteelleen, ei hän tunne mitään viettiä eikä kaipuuta.

Hän vaalii yleistä rauhaa himotonna, tunteetonna. —

Vaan välähtihän sieltä hehkuva kipinä hänen silmistään kun hän kadunkolkasta loi katseensa

oikealle. Tuli singahti siitä katseesta, syvän, hillitsemättömän, tyydyttämättömän intohimon vaarallinen välke. Erehdyskö? Ei. Se loisti niin läpitunkevasti, niin kiihkeästi, niin leimahtavasti, siitä ei voinut erehtyä, siihen näytti kaikki elämän taistelujen, kateuden, toivon, äärimmilleen ärsitetyn sielun tuliset liekit lietsoneen hehkuaan ja se hehku valtasi hetkeksi hänen koko ruumiin, koko olennon. Varsi vavahti eteenpäin, hartiat kohosi, kaula kyyristyi, polvet notkahti juoksuasentoon, käsi tapasi ehdottomasti miekan kahvaa. — Vaan hetkeksi ainoastaan, siunaamaksi silmänräpäykseksi: kohta oli taas mies entisellään, suorana, varmana, tyyneenä ja vakavana; pää pystössä, kädet rauhallisina seisoi hän minuutin, pari ja lähti taas mitatuin askelin jatkaan eteenpäin tasaista tahtiaan. Silmän lieska oli kadonnut, se tuli näytti vain yhdessä hetkessä leimahtaneen, samassa ijäksi taas sammuneen.

Mistä oli kotosin se tuli, missä oli sen ahjo? Oliko se siinä tuokiossa jo ijäksi sammunut?

Ei. Se kyti yhä, eikä se ainoastaan kytenyt, se palaa roimusi täytenä liekkinä kylmän ja rauhallisen kuoren alla. Sieltä se aina väliin salavihkaa vilahti kun hän kulki katua ylös, toista alas ja yön hiljaisuudessa vaali kaupungin turvallisuutta.

— Niin hiljaista kaikki, niin kirotun hiljaista ja rauhallista, niin viheliäisen tyyntä ja siivoa. Ei tapahdu mitään, ei vaikka inusi. Ei yhtään rikosta, ei yhtään loukkausta järjestystä vastaan, ei niin mitätöntä mitään koko yön pitkään. Ei sen vertaa että olisi aihetta äkkiä syöksähtää esiin syynalaisen eteen ja juhlallisella äänellä huudahtaa: »soh», ja sillä yhdellä tavulla musertaa multaa mureammaksi jos kuinka ylpiäs mieli. Ei minkäänlaista! Poliisi kulkee katua päästä toiseen ja taas toiseen kuin metsämies saaliin jälillä, mutta turhaan. Kaikki siellä on siivosti, kaikki paikoillaan, järjestyksessä. Sietämätöntä!

— Jos esimerkiksi, tuosta noin kun nurkan takaa kääntyy, näkisi miehiä murtaumassa kauppiaan viinikellariin. Jos niillä olisi jo lukot auki ja näkisi vain vilaukselta jalat kun sisään puikahtavat, silloinkos . . . voi sun hitto! Niinkuin kissa lentäisi lintusen niskaan, jalat ei kun sivaltamalla maata pyyhkäseisivät ja eikö nuo olisi siinä hetkessä konnat koivistaan kiini? Olisivat! Ja sitten heille vain tyynesti ja vakavasti sanoisi, että kävelläänpäs, kävelläänpäs tästä »kamariin» päin, siellä on yötä hyvä olla. Ja-a. Kas se olisi jotakin.

Nurkkaau hän saapuu, katsahtaa kiihkoisasti puolelle ja toiselle silmän tulta iskiessä: ei mitään. Mitäs siellä vietävässä olisi!

— Tai jos alkaisi kuulumaan tuolta etempätä jonkunlaista vikinää, valituksen sekaista, jos tuolla porttikäytävässä pari herran luuhkaa koettaisi väkisin kuljettaa tyttölasta . . .; siihen hiipisi hiljaa kuin kärppä, kunnes . . . Ei ne olisi enää omalla asiallaan, ei sen vietävät olisikaan. Ja huomenna jo luettaisiin kaikissa sanomalehdissä: »Inhoittavaa, j. n. e.» kunnes lopussa olisi että »mutta kaikeksi onneksi meidän aina valpas poliisi joutui väliin —».

Porttikäytävä oli hiljainen ja tyhjä niinkuin ainakin, kissain nauvuntaa vain kuului takapihalta, sen epäilyttävämpää ääntä ei lähellä eikä kaukana.

— Vilkkuu tuli ylhäältä, muutamasta kolmannen kerran akkunasta. Mitähän jos sieltä äkkiä pörähtäisi tuskallinen, epätoivon huuto: »tuli irti!» — Taikka vielä paremmin, jos sieltä tai muualta äkkiä lyötäisiin lasi säpäleiksi ja »murhaaja, murhaaja!», kaikuisi yön hiljaisuuteen. Elä muuta kun vihellä pilliin, kimakasti, heleästi, miekka kouraan, ylös ja mies kiini, rautoihin! Toisia tulisi, juoksisi hengästyneinä avuksi: kaikki toimitettuna, ei muuta kun viedä mies talteen, ja jättää raportti. Peijakas!

Ja komisarius kysyi: K—ko nämä otti kiini?

— Joo, herra komisarjus, itse työssä . . .

Mutta mitäs tyhjää, mitäs täällä semmoisia tapahtuisi. Tuskin viikon pitkään löytää miehen makaamassa päissään katuvieressä tai yhyttää jon-

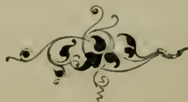
kun poikanulikan lankun yli hyppäämässä. Siinä kaikki. Ei tapahdu mitään, ei sen kuvallista.

— Entäpä jos . . .

Kun milloin jostakin rapsahdus kuuluu, tai näkyy jokin epäilyttävä varjo haamottavan loitommalla, silloin aina silmä salamoi ja jäntereet nykähtävät. Vaan se ei ollut otus, ei viljaksi kelpaava, lammas se oli, joka pensaikossa hyppi, tai varis, mikä lentoon lähtiessään latvoja rapisteli. Mitätön haaska!

Katua kävelee poliisimies yksin, vakavilla, tyyneillä askelilla, pää levollisesti pystössä, kookas vartalo suorana, katua kävelee ylös, toista alas, päästä toiseen ja taas toiseen, kävelee tasaista tahtiaan vielä aamun valjetessa, kaupungin herätessä, liikkeen alkaessa. Hänen vaihtotuntinsa on kohta käsissä, hän lähtee lepäämään alkaakseen ja jatkaakseen tointansa toisena iltana ja yönä. Hän on valvonut uinuvien turvallisuutta . . .

Nuku rauhassa sinä kaupunki, nuku pois, ne jotka turvallisuuttasi vaalivat, ne ovat valveilla.

JUOPUNUT

— Na, jopa se alkaa olla puoliyö, pitää lähteä, neljään pulloonhan se jo taas taisi noustakin juonti. Tuletko Ville?

— Enkä tule, minä juon, pyhäpä tuo on päiväkin huomenna, niin miksen joisi.

— Niin mikset — juo vain. Yksinkö siinä aijot istua?

— Yksinkö. Mitä se patajuoppo, semmoinen kuin minä, vielä muuta seuraa kaipaisi kuin olutta. Hih! Olutta!

— Satut sille päälle, vihapäälle; mutta jos sittenkin lähtisit, johan ne kohta kumminkin ajavat.

— Enkä lähde, ajakoot, on tässä siksi poikaa, saavat tulla ja saat sinäkin. Jottako lähtisin, ja mitä varten ja minne. Mene sinä, mene pian että aamulla jaksat aikuisin nousta henttuasi halaamaan, minä en tule, miksikä tulisin kun mulla kerta on lysti, hiuh, — ja juon ja laulan ja reu-

haan ja pauhaan . . . moron, moron. Tämä poika ei ole köyhä eikä kipeä.

— No, terveeksi sitten jää.

— Terveeksi — minuako pilkkaat, minä jään miksi tahdon ja sinä saat mennä vaikka . . .

Ville jäi yksin siihen pöydän ääreen istumaan, nojausi tuolin selkää vastaan ja pää painui alaspäin. Kädessä piti hän olutlasia ja katseli siitä tylsästi ympärilleen. Oli sakeata, harmajan savuista siinä kapakkahuoneessa, sotkuista oli, kaikki näytti olevan sekaisin. Siinä oikealla istui miehiä, jotka väittelivät ja rähisivät, vasemmalle taas supatti kaksi miestä, viekkaan näköistä, päät yksissä posmittivat — toinen kehoitti myötään toista juomaan. Mutta sieltä etempää näkyi kaikki kuin usvan takaa, epäselvänä, häilyvänä: yksi sääri siinä selvästi roikkuili, kalossi on jalassa, mutta kenen jalka se oli, siitä ei saanut selvää — ei vaikka . . . Ja muuan oli paitahioissaan, vaan ei näkynyt päätä, liekö ollutkaan. Mutta pulloja oli paljon, oikein lystisti paljon ja laseja tyhjiä ja täysinäisiä — ne näyttivät liikkuvan, heiluvan puolelle ja toiselle — voipa peeveli kuinka oli hauskan näköistä. Ja ryökkynä siinä yhä samettireunanutussa kantoi uusia, töksäytteli väsyneen näköisenä kun komennettiin paikasta toiseen, vaan

kantaa sen piti, piti vissisti, ei auttaneet juonet. Sen piti kantaa olutta, olutta . . .

— Olutta! Hoi te röökynä! Olutta.

— No hiljempään . . . vähemmälläkin kuuluu. Ja vastahan minä toin.

— Mitä se siihen kuuluu, mulle pitää tuoda olutta, minä tahdon ja minä maksan, ja minä jaksan . . .

Ville sai oluen, kaksi oli nyt täysinäistä pulloa edessä ja siinä hän istui yksin niiden ääressä. Palttoo oli auki päällä, auki oli takki ja liivikin, ja lakki oli vinossa päässä, toisella korvalla röhötti, jalat retkottivat kaukana pöydän alla. Maisteli hän aina väliin lasista, jota yhä kädessään piteli, vaan ei se enää oikein ottanut tyhjentyäkseen. Hän uhkasi siinä joskus katsellen somasti pyörivään ympäristöönsä, mutta vähitellen alkoi lamautumaan luonto, herpausi repäsevä uhkamieli, vankka oma tahto lannistui, ajatus kangistui. Siihen hän oli lutistua istuimelleen... mutta ei, ei niin sentään, vielähän hän oli mies, joka olonsa tiesi ja voimansa, joka itsestään osasi vastata . . . ei tässä niinkään sentään lutistuta.

— Ja sitten me ryypättiin. Ja juo ja laula . . . Kenenkä se tuo on rakki, he tiisti, tahotko sinä olutta . . . saat tilkan niskaasi, — ka niin, päristele nyt.

— Se on minun koirani, — örähti muudan nousten suuttuneena.

— Yhy. Ja juo ja laula . . .

— Se on minun koira, millä oikeudella te...

— Ei oikeaan eikä vasempaan . . .

— Ulos heti tästä huoneesta — päihtynyt sälli rakkari holvailee . . .

— So, ei tappelua. Ryökkynä ehätti siihen, eroitti miehet, jotka kauluksista jo olivat tarrautuneet ja talutti ulos Villen; tämä seurasi lakeana kuin lammas, hoippaili vain ja soperteli: ja juo ja laula.

Vasta kadulla, kun jo ovi oli takana suljettu alkoi tuntumaan, että sitä vietävätä olisi pitänyt nokittaa. Hänen muka koiransa, äläs kelpo värkki, siitä haukkumaan ja kaulaan tapaamaan. Olisipa pitänyt sitä möhämahaa vähän heilauttaa. Ja röökynäkin heti minun kimppuun, halvemman kun muka näköinen olin, niin tietysti se minua ulos taluttamaan, se tuhannen lutsukka. Ja oluttakin jäi juomatta kuinka paljon liekään maksettua. Kyllä minä vielä . . . — Ville kopautti muutamia kertoja ovelle, sisään muka rynnistääkseen, mutta ajatteli sitten että viittätoistako hän niistä koko herskapeista, pitäkööt oluensakin kun kehtaavat ... eipähän ne köyhää petkuttane, kun häntä petkuttavat — vietävän roistot. Kaksi pulloa maksettua

olutta . . . no sitä pitää kapakkainkin jollain tavalla tienata.

Niin se Ville mukisi ja kiukutteli, kun siitä verkalleen vinttaroi katua ylöspäin. Takki leuhtoi auki, kädet olivat pistettyinä palttoon taskuihin, pää oli alaspäin kumarassa ja lakki toisella korvalla.

— Niin — minnekkä hän nyt siinä oikeastaan luikkikaan, niin minne, samapa se minne, tottapa siitä johonkin koituu, jonkun paikan yhyttää. Tuttupa on tie tuonnepäin, on sitä kävelty joskus ennenkin . . . On kävelty, on roivattu, on juopoteltu ennenkin . . . juodaan ja roivataan vastakin, kehempä se kuuluu, kelläpä on siihen sananvaltaa. Saarnatkoot raittiuttaan tyhmemmille, tämä poika ei vääjää eikä ole vääjätä pakko.

Semmoisia sekavia tuumiaan hän puoliääneen soperteli yksin yönselässä kävellessään. Vaan sakein huuru haihtui päästä raittiissa, kylmässä ilmassa, tajunta palasi vähitellen juopuneen mieleen, selvää järkeä pilkisti pikkuisen samean hämärän keskitse. Pistipä mieleen ajatus, että taasko hän täällä yksin yösydännä päissään tallustaa autiolla kadulla, taasko on juotuna viikon palkka, taasko ovat tärvättynä hyvät aikomukset, taasko on voittanut himo miehen. Eikö yhtään kertaa enää jaksa pysyä aisoissaan, ei jaksa . . ., mennyttä miestä, mennyttä miestä! Kelvoton hylky

hylkyjen hylky oot sinä Ville, tämmöinen juuri hylky, hylky, hylky . . .

Sappeaan valatti noin hetkeksi tajuntaan herännyt mieli, katkeraa sappea omaa kelvottomuuttaan kohden. Roisto, kurja kapakan kulkija, yön koluaja, viheliäinen vetelys, mitätön lontti, semmoinen oli hän, hän itse, juuri sama Ville, joka tuossa toikkuroihti kadunviertä ja sadatteli omaa kurjuuttaan, hän itse, eikä sitä toista toki semmoista ollutkaan. Eikä siitä omasta häijystä itsestään päässyt erilleen enää koskaan, siihen surkeuteensa piti hapata, juoppoheittiö nimenä, heittiön päivät edessä. Se kirveli, melkein itketti.

Siinä olivat muutamat puodin portaat nurkassa, niille mies istahti hetkeksi, sillä raukeiksi kävivät jäsenet ja uupumus voitti. Pään hän nojasi kättä vastaan, kumartui siihen ja vedet tirahtivat silmiin miehisen miehen, niin oli katumusta, synkkyyttä täynnänsä sydän. Miettiä hän ei voinut asemaansa, ajatus ei juossut, vaan se t u n t u i niin kolakalta, katkeralta. Siinä hän vaipuneena istui, nukkunut ei, mutta ei ollut valveillakaan. — —

Kolme ylioppilasta laskeusi alas katua, palasivat iloisina ilvehtien öiseltä retkeltään, eivät olleet kurjia eivätkä surkeita. Kadunkolkassa näkivät yksin istujan; se oli merkillinen ilmiö, sitä piti pysähtyä katsomaan, tarkemmasti tutkimaan,

selville saamaan mikä siinä istui, ja mitä varten se siinä istui. — Taisi nukkua . . . no, sitten kai sille piti laulaa kehtolaulu. Yks, kaks, kolme . .

»Uinahda sä vieno . . .»

Ville heräsi, nosti päätään ja katsoi tyhmänä, tuijottavin silmin noita outoja ilvehtiviä laulajia. Hän ei käsittänyt mitä ne olivat, katseli vain liikkumattomana, suu selällään. Ylioppilaat katkasivat laulunsa, rämähtivät nauramaan, yksi heistä nosti kohteliaasti hattua ja kumarsi:

— Anteeksi jos häiritsemme, mutta miksi olet noin surkeana. Onko heilasi vietelty, vai tahdotko ehkä paperossin?

— En.

— Vai et. Kuka sinä olet?

— Heittiö.

— Hauskaa tehdä tuttavuutta. Mutta sinähän itket lapsiparka, annas kun niistän nokkasi. Mitä itket?

— Minä olen heittiö, juopporenttu, koira minä olen viheliäinen, ihmisten hylky . . . Sylkekää minua . . .

— No, jos sillä voimme tehdä palveluksen, niin . . .

— Pojat, so, oletteko hävyttömiä, näettehän että mies on tosissa tuumissa, kovissa asessoreissa

— Ei näy olevan omalla asiallaan. Heitetään siihen kypsymään.

— Jääkää terveeksi, suurimmalla kunnioituksella.

Ylioppilaat lähtivät ja Ville jäi siihen istumaan ja katsomaan. Taisipa hän heittäytyä noitten vinttasäärien pilkaksi . . . Ka pilkatkoot, viisi niistä. — Mutta nyt pois tästä —, kotiin nukkumaan. Vielä hän on mies, vielä hän tietää itsensä, tahtonsa ja tekonsa. Vielä hän osaa itseään hillitä, vielä hänessä on voimaa parantua, vakautua. Jo tästä hetkestä . . .

Hän kavahti äkkiä ylös, pani takin kiinni, korjasi lakin päähänsä ja lähti vakavilla, kiireisillä askeleilla kävelemään kotipuolta kohden. Hän oli tehnyt lujan päätöksen . . .

HUONEEN HAUSSA

Siinä oli omituinen uutuuden viehätyksensä, kun Villensaunassa taas aamuhetkenä istuttiin tupakka hampaissa ja selailtiin Hufvudstadsbladin viime sivulta asunnon ilmoituksia. Yö oli maattu hotellin pehmoisesti höllyvillä patjoilla, oli maattu kauan, nukuttu pois kaikki pitkän rautatiematkan rasitukset ja jysäykset, silmät oli pesty ja vaatteet oli harjattu ja tuntuipa nyt sekä sielussa että ruumiissa suloinen levollisuus ja tyytyväisyys, kun aamukahvikin vielä oli saatu siematuksi vatsaa pohjustamaan. Taas oltiin Helsingin ilmaa hengittämässä, vanhaa tuttua, se tuntui oikein luissa ja lihoissa.

Ja nyt sitä piti lähteä kävelemään, asuntoa hakemaan, hakemaan kotia taas muutamiksi kuukausiksi, semmoista ylioppilaskotia, huonetta täyshoidon kanssa, taikka puolihoidon, miten vain parhaiten passaisi. Ja olipa noita vara valita, koteja

nimittäin, kolmatta palstaa oli Hufvudstadsbladin takasivulla ilmoituksia, parempia ja huonompia, jos minkälaisia — elä muuta kun tee kaupat ja asetu. Ja hyvillä mielin, varmana tuloksesta lähdinkin kera nuorimman veljeni, joka oli ensi retkellään nyt minun opastettavana, matkaan, valitsemaan kotoa itselleni ja hänelle.

Lähettiin, alettiin kierrosta kaupungin toisesta laidasta, Santalahden rannalta. Paperille oli näet valmiiksi järjestettyinä ne kortteerit, jotka inhimillisesti katsoen ja ilmoituksista päättäen näyttivät otollisilta, järjesteltyinä varman kaavan mukaan, paikan mukaan, laadun mukaan. Oltiinhan kotoa valitsemassa, pitihän siis sen kodon täyttää ainakin muutamia niistä vaatimuksista, joita ihminen, luonnollista kyllä, asettaa sille paikalle, jossa hän aikoo elää. Olisihan niitä ehtoja ollut paljokin, vaan kaikkia eihän niitä saisi täytetyksi, sen tiesi jo ennestään, kunhan nyt edes olisi asunto joksikin huokea, huoneet puhtaat ja kalustot eheät, kunhan ei emäntä olisi kovin hapannut, kunpa ei olisi aivan paljon »läpikäymistä», kunhan ei tarvitseisi viidettä kerrosta korkeammas kiivetä, kunpa vain ei olisi kovin kosteata eikä taas kylmää, ja kunhan . . .

— Tässäkö on ilmoitettu olevan huonetta asuttavaksi?

— Tässä, olkaa hyvä, käykää sisään. Huonetta on ja hyvää, siisti sisustus, aivan noin hienoja herroja varten.

— Entä hinta?

— Siitä sovitaan, me ei nyletä ylioppilaita. Tämmöinen hauska sisäänkäytävä, ja noin avara näköala, ja, siitä pyydän huomauttaa, seurustelua on perheen keskuudessa. — Rouva, lihava ja likanen, näytti ihan yksinäiseltä, joten pahoin pelkään, että hän siihen perheesen ei lukenut muuta kun oman itsensä.

— Jaa, sehän tuntuu hyvin lupaavalta.

— Niin luulisin, ja huone vanhassa puutalossa on aivan kuiva ja lämmin, niinkuin ymmärrätte. — Oli siinä joku outo haju, mutta eipä olisi se kauppoja katkaissut, ellei nuorin veljeni, viitaten seinänvierustalle lattiaan olisi ajattelemattomuudessaan puhennut lausumaan.

— Ja tuoko on torakka?

— Vai torakka, vai . . . meidän huoneessa . . . Minä soisin ettei tuommoiset herrat tulisi tänne vanhasta ihmisestä pilkkaa tekemään, koiruuttaan koettelemaan . . .

Lähdimme häntä koipien välissä toiseen taloon. Kiipeiltiin kivirappuja, tavailtiin ovileimoja, soitettiin . . .

— Huonettako herrat hakee? Se vietiin tunti sitten.

Toiseen paikkaan. Pimeässä etehisessä haettiin kauan tulitikun valossa ovea ja oven ripaa, ja suurella vaivalla osuttiin vihdoin vanhan neitosen eteen. Mutta siellä alkoi tutkinto. Mitkä nimet oli? Oltiinko veljeksiä? Mistä kotosin? Mikä mies isä oli? Mitä luettiin? Kauanko on oltu ylioppilaita. Missä ennen asuttu ja miksei nyt siellä?

— Niin näettekös, kun ottaa vieraita ihmisiä huoneihinsa ja hoitoonsa pitää myöskin tietää kenen kanssa joutuu tekemisiin. On meillä täällä huone, pienenlainen tosin . . . vaan vielä minun täytyy kysyä, — tähän aikaan sitä on nuorisoakin niin monenlaista — mitä herrat ovat noinikään mielipiteiltään . . ?

— Jottako oikein periaatteen kannalta?

— Niin, sitä on näet sen pahempi niin monenlaista . . . ja katkeraa olisi jos sittemmin huomaisi pettyneensä, jos ottaisi Jumalan kieltäjiä ja kevytmielisiä saman katon alle asumaan.

— Oikein me ollaan ristityitä ihmisiä, kastetuita ja ripillä käypiä.

— Jaa, se on niin hyvä kun tietää. Tässä on meillä huone . . vaan maksavatko herrat säännöllisesti, kuukausittain.

— Joo, säännöllisyys on meidän puolelta periaate.

Huone oli kyökin takana, pieni epättö, hajanaiset ikkunat ja tuolit ja pöydät olivat jalkavialliset. Ei siitä ollut meikäläisille, pois piti lähteä. Olisihan eukko saattanut näyttää huoneensa jo ennen tuota tutkintoa, jottei olisi koko elämäkertaansa tarvinnut luetella eikä uskontunnustustaan. Vaan täytyihän sitä kärsiä kaikkea, kun oltiin huoneen haussa.

Nuorin veljeni alkoi jo kyllästymään. Hän oli kuvitellut mielessään että se kodin valitseminen olisi hyvinkin huokea juttu, että siinä itse olisi herrana ja määrääjänä, valitseisi niinkuin housuvaatetta räätäliltä ja kun sopivan löytäisi, sanoisi vain: tuosta mulle, ja kaupat olisi tehty. Hän oli käsittänyt tuota kodin valitsemista hyvin hauskaksi asiaksi, melkein niinkuin tytön pyytämistä ranseesiin yksinkertaisissa maalaistansseissa, että muka hän vain kulkisi pää pystössä rivien ohitse, katseleisi tutkivin silmin kupeille kummallekin, jossa hienohelmat istuivat sydän kurkkuperässä varroten että ottakoon se nyt minun tuo komea poika. Mutta, — niin hän oli kuvitellut —, hän kulkisi välinpitämättömänä ohi kaikista vanhoista ja rumista, jättäisi ne muille myöhästyneille ja vasta kun missä silmä iskisi nuoreen, hymyilevään punaposkeen, vasta silloin hän vaalinsa tekisi, ja vaatisi että tule sinä siro tyttö kumppanikseni nyt

vähäksi aikaa elämän tanssissa pyörähtämään. Ja hätäkö olisi tuolleen valitessa, kun otettavia oli paljo ja ottajia vielä vähän, paraan hän veisi joukosta, semmoisen, jonka seurassa aika kuluisi rattoisasti ja hauskasti.

Niin hän sanoi sitä arvelleensa, nuorin veljeni, vaan huomasi jo saaneensa ensi kurituksen niistä ihanteellisista elämän unelmista, joita hänen kokematon mielikuvituksensa oli luonut. Poika parka, monta kolahdusta hän vielä tulisi saamaan! Kävellessämme pidin hänelle tuosta pienen esitelmän, huomautin, ettei sitä kotia niinkään ostettu kuin leikkikalua joulunäyttelyn pöydältä — ei.

Tuntia olimme jo kolmisen kulkeneet, talosta taloon, kadulta kadulle, eikä ollut vielä asunnosta tietoa ensinkään. Jos joku sattuikin vähänkään sopiva, niin oli siinä kumminkin aina siksi paljo vikoja, että päätettiin kävellä edelleen, hakea parempaa. Sitä nuorta, kaunista tyttöä ei tuntunut löytyvänkään. Milloin sillä oli ruumis vino, huone kovin monen mutkan takana, milloin ei näyttänyt silmiltään puhtaalta, seinät ja kalustot olivat öljyisen tahmeat, milloin se oli liian suuri, milloin liian pieni, ja mikä pahinta oli, sillä oli aina matkassaan joku vanha, rypistynyt tantta, joka ei malttanut olla hinnasta tinkimättä, utelematta miehen avuista ja asioista, tai muuten epämiellyttä-

vällä olennollaan tympäsemättä kerrassaan ja turmelematta sen vaikutuksen, jonka tyttö itse teki.

Toinen puolisko kaupunkia oli jo läpikäyty ja kelpaamattomaksi nähty, toinen oli vielä jälellä. Vaan jo oli päivällisenkin aika sivu siirtynyt, vatsassa jo murteli ja vääntelí ja jalat pyrkivät omituisesti seisahtelemaan ja lepopaikkaa hakemaan. Toverini istahti päättäväisesti esplanaatin penkille.

— Heitetään jo vähäksi aikaa, minua suoraan sanoen väsyttää ja tympäsee.

— Niin minuakin, vaan pitäähän se asuntokin saada.

— Pitäisi se peijakas . . . niinhän tämä on kuin kerjuulla kulkua . . . raha kourassa pitää huoneen puutteessa tirppoa, ja sen ne on sitten näkösetkin, että niistä viitsisi rahaa maksaa. Mennään syömään; mulla on nälkä.

— Kapakkaanko?

— Ka, syötävähän se on, lähteehän se vähemmälläkin henki.

Syötiin ja syötiin kovasti, juotiin kahvit ja pistettiin sikariksi. Mutta silloinpa ei enää tehnytkään mieli katuja kiertelemään, joka ovelle kolkuttamaan ja aina kysymään: onko huonetta, mikä hinta? Kyllästytti jo kysellä mitä se valon kanssa maksoi ja mitä ilman, kenen sänkyvaatteet piti olla ja pyyheliinat — kaikki muuten tarpeellisia

kapineita, vaan mitäpä niistä kun ei kumminkaan puhetta etemmäs päästy. Siinä istuttiin, toinen odotti toisensa sanovan, jotta eikö sitä jo lähdetä, mutta ei virkettu mitään. Ja ilta tuli ja yö.

Seuraavana päivänä aamusta alkaen uusi kierros, uudet kysymykset, uudet tutkinnot ja selvitykset, ja siinä juostessa paikasta toiseen parasta valitessa vietiin jo nekin, jotka olivat vähänkään otollisilta maistaneet. Ja kun tuli toinen ilta, kun uupuneina, epätoivon partaalla vihdoin tehtiin hurja päätös, otettiin summassa se, mikä väsyneille lähimmäs osui, silloin tiettiin ett'ei oltu tyttöä tanssiin kävelty valitsemassa, tyttöä hoikinta ja verevintä, vaan että oli juostu täydessä tolkussa — huoneen haussa.

SILTÄ VÄLILTÄ

Kun Eetu pienenä poikaressuna tallusteli pihamaalla yksin syrjässä toisten lasten leikeistä, taikka rimpuili maantieveräjän alimmilla puolapuilla, niin ilvehtivät ohikulkijat hänelle toisinaan. Kysyivät: »mikäs on tytöllä nimenä», taikka: »kenenkä se tämä on poika, vai tyttökö lie?» Mutta Eetu ei puhunut mitään.

Hän seisoi töllistellen kuin puusta pudonneena, seisoi ääneti katsellen alas pitkin pitkää punaista puseroaan, pureskeli peukaloaan ja kaiveli varpaalla hiekkaa. Ilvehtijöille ei puhunut halkaistua sanaa. Vasta jos pitemmälti kiusasivat, pirautti hän kimakan itkun. — »Mitäs te kiusaatte», lohdutti silloin aina joku, »näkeehän tuon tytöksi koko asennolta ja kaikista tuumistaan». — »Ole väkättämättä», väitti toinen, »poika se on sittenkin, ja Eetu niminen onkin, lautamiehen

poika, tiedänhän minä». — »Liekö tuo kumpastakaan», sovitteli kolmas matkaa jatkaen, »eikö lie siltä väliltä.»

Vaikea olikin tuota Eetusta sen varmempaan päättää sekä luonteesta että käytöksestä, vaikea vielä sittenkin, kun hän jo vähän varreltaan yleni. Hän ei pelihtinyt toisten ikäistensä poikain parissa vesisillä jokirannalla, ei siis koskaan sekaan tipahtanut, eikä saanut äitimuorilta »kuka-käskeä». Ei hän juosta viiletellyt vouhkona pitkin vainioita, ei tärvellyt kylvöheinää eikä päästänyt isäänsä tukkansa kimppuun. Kärkkäämpikin hän oli keräilemään koreita tilkkuja ja lasin sirpaleita ja olemaan tyttöjen kanssa vieraisilla. Vasta kun housut laitettiin, näki Eetusta, että siinä taitaa ollakin miehen taimi.

Niin, — Eetu oli lautamiehen poika, ja kummakos siis, jos hänet puuhattiin kaupunkiin kouluun, kun hän siihen ikään pääsi. Siinä talossa oli varaa yksi poika vaikka papiksi asti kouluuttaa, ja kun Eetu oli heikko ja hontelo ruumiiltaan ja kun hänestä siis ei näyttänyt paisuvan kuvallista työmiestäkään, niin arveltiin että joutihan tuo, olihan noita sikiöitä kasvamassa ja toisia tuli. Ja lukemaan hän oli ovela, — niin ainakin akat arvelivat, kun Eetu kernaammin istuskeli tuvassa jotakin kirjaa tavailemassa, kuin lähti toisten ikäis-

tensä tapaan nuotalle yökuntiin, taikka talvella havun vetoon.

Ja niin sitä luultiin ensin koulussakin, että siinähän se nyt onkin oikea lukumiehen alku. Läksynsä hän osasi puhtaasti ja oli siivoimpia koko joukossa. Kun toiset välitunnilla telmivät ja huutelivat, istuskeli Eetu sormet korvissa ja käänsi vielä kertaan läpi latinalaisen kappaleen, eikä hän iltapäivilläkään malttanut lähteä lumisille taikka torille linnapallille särkemään kauppaneuvoksen vintin ikkunoita, niinkuin muut. Hän luki. Ja sitä luultiin, että tuossahan se on tiedemiehen alku, siitähän se paisuu nero.

Jo aikuisin alkoivat toverit tosin epäilemään hänen tieteellisyyttään ja arvelivat, että Eetun neronkin laita saattoi olla hieman niin ja näin, kuin Leppävirtolaisen autuuden. Sillä vaikka hän luki enemmän kuin kaksi muuta yhteensä, niin ei osaaminen sentään ollut samassa suhteessa; ja kun sattui esiin asia, joka ei ollut päivän läksyssä, pyöri Eetulla piankin turpa. Huomasivat sen vihdoin opettajatkin, mutta pitivät vanhaan tapaan häntä kumminkin etevänä, tai arvelivat ainakin, että hän nyt oli, kuten moni muu, — siltä väliltä.

Eetusta tehtiin ylioppilas ja elämän ura oli valittava. Vanhukset ja muut toivoivat hänestä pappia ja mietti hän sitä itsekin: sitenhän pikim-

min olisi päässyt leipään käsiksi ja lukuhommista erilleen. Vaan ei se Eetusta oikein vedellyt, ei tyydyttänyt se papin paikka, se oli hänestä liian vaatimatonta, oli vähän liian — halpaa. Muuhunkaan hänellä ei tosin ollut halua, mutta ei siihenkään. Sitä kesti punnita kauan aikaa, ruvetako papiksi vai muuksiko: sillä välillä nakkeli. Vihdoin päätti Eetu papin arvon liian halvaksi ja rupesi lakimieheksi.

Ylioppilaselämään ja sen rientoihin astuessaan oli Eetulla tietysti toveripiiri ja puoluekanta valittava. Hän eli siihen aikaan, jolloin jo oli käynyt vanhanaikaiseksi olla suomenmielinen. Mutta eihän nyt taas, herra Jumala, sopinut hänen, kansan lapsen, joka ruotsia tuskin taisi lauseen mongertaa, eihän hänen sopinut ruveta ruotsinmieliseksikään, ja sitäpaitse oli jo vanhanaikaista olla ruotsinmielinenkin. Olihan niitä vielä valitettavasti kumpiakin, ja oli paljokin, mutta niitä ei enää pidetty järkensä kannalta oikein terveinä, eikä Eetu suinkaan tahtonut joutua siinä suhteessa epäiltävien lukuun. Puolueesen, kumpaan tahansa, kuulumisesta olisi sitäpaitse ollut kovin paljo vaivaa ja vastusta; olisi aina pitänyt olla valmis puolustamaan mielipiteitään, ja hiidestäkö ne aina otti mielipiteet ja vielä niiden puolustukset. Ja sitten olisi joskus voinut esiintyä tilaisuus, jolloin olisi

ollut hauskempi ja hyödyllisempi kuulua vastakkaiseen puolueesen, eikä siihen, johon jyrkästi oli liittynyt. Ei. Niin tyhmä ei Eetu ollut, sillä joskaan hän ei ollut mikään nero, niin hän oli kumminkin siltä tyhmän ja viisaan väliltä.

Ja pakkoko hänen oli liittyä mihinkään jyrkkään puolueesen, eli jyrkästi suomenmieliseen — ruotsalaisiin esti luonto häntä yhtymästä, — kun jo oli olemassa puolue, joka ei ollut toista eikä toista, vaan oli siltä väliltä. Ei Eetu tiennyt oliko tuo mikään varsinainen puolue, vaan sama se hänelle: paljo niitä oli semmoisia. Ja niihinpä oli turvallinen liittyä, ei tarvinnut ainakaan peljätä joutuvansa puoluekysymyksissä tappiolle, kun saattoi kuulua mihin puolueesen milloinkin näytti parhaalta. Sitäpaitse vanhimmat ja vaikuttavimmat väsymiinsä saarnailivat tuon välikannan etuja, ja vanhojen neuvoja täytyy aina totella, jospa ne tympäseisivätkin nuoren mieltä, — eikä ne Eetua toki tympäisseetkään.

Siihen ryhmään päätti Eetu liittyä, ja hän huomasi pian tuumailleensa hyvin järkevästi: ei tottavieköön hän olisi uskonutkaan itseään niin ymmärtäväiseksi. Hän omisti heti saman periaatteen kaikkien muidenkin kysymysten ja liikkeiden suhteen, joista myötään tuli puhetta, kun niitä viime aikoina oli siinnyt kuin sieniä sateella:

raittiuskysymyksiä, naisliikkeitä, uskonvapausaatteita — mene tiedä kaikkia! Sen vain tiesi Eetu, ett'ei hän aikonut olla niiden puolustaja eikä vastustaja, vaan aikoi aina pysytellä kahden äärimmäisen välillä.

Siitä oli ensiksikin se etu, että hänellä nyt todellakin oli joku periaate. Niitä on näet paljo ihmisiä, joilla ei ole edes sitäkään, vaikka sellaisia täytyy surkutella. Mutta Eetulla oli periaate.

Hänen asemansa vapautti hänet kaikista agitationijuoksuista — suuri etu ensi ylioppilasvuosina. Eihän sellainen muita yllytä, joka ei itse kuulu mihinkään puolueeseen.

Vielä se suuri etu, että Eetu periaatteeseensa nojaten saattoi sanoa itseään itsenäiseksi. Kun näet joskus sattuu ihmiselämässä sellaisia tilaisuuksia, että kysytään: kuulutko tähän joukkoon, vai toiseenko, niin siihen on vaikea vastata: olen siltä väliltä. Se kuuluisi rumalta. Mutta silloin voipi rykästä ja sanoa:

— Niin, hm, minulla on tästä asiasta omat, itsenäiset mielipiteeni.

Ei niistä tarvitse tehdä selkoa, vaikk'ei niitä olisikaan. Mutta sillä sanalla saa aina kysyjän suun kunnioituksella tukkeutumaan.

Tuon edun havaitsi Eetu kerran muutamassa pienessä pulassa, jommoiseen hän ei olisi arvannut

joutuvansakaan. Hän oli silloin jo parin vuoden ylioppilas.

Eräänä aamuna kun Eetu juuri oli noussut vuoteeltaan, peseytynyt ja asettunut vakavilla päätöksillä »siviiliään» lukemaan, soitettiin kelloa ja sisään astuu ylioppilas, outo keltanokka. Katsoo paperiinsa, änkyttää:

— Tekö olette herra Kemppainen?

— Joo. Istukaa, olkaa hyvä.

— Kiitoksia. Minulla on täällä suomenmielisten ehdokaslista hoitokomiteaan, pyytäisin nimeänne tähän vaalilippuun.

— Jaha, jaa, jaha. Ketä siinä on ehdolla . . . vai niin. Ja vaali on huomeniltana?

— Seitsemän aikana.

— Vai niin, pankaa tupakka, tässä tulitikkuja.

Eetu oli kahdella päällä. Hän oli siihen asti koettanut pysyä erillään noista vaaleista, eikä ollutkaan kukaan vaivannut häntä lipuillaan. Nyt asema oli hiukan kiusallinen, kun oli epäjohdonmukaista ja vaarallista kirjoittaa, paha myöskin olla kirjoittamatta. Vihdoin tarttui hän kynään piirtääkseen nimensä . . .

Silloin soi kello taaskin ja sisään astui toinen ylioppilas, outo keltanokka sekin, vähän hienompaa tekoa kuin toinen. Tämä rupesi myöskin vetämään esiin paperia, mutta kun havaitsi toisen

siinä jo istumassa, muljautti hän silmiään, siirteli jalkojaan ja soperti:

— Onko minun kunnia puhua herra Kemppaisen kanssa?

— Juu. Tehkää hyvin, käykää istumaan.

— Niin, kiitoksia, minulla olisi vain pieni asia — hän luimisteli pahasti toisen puoleen — pyytäisin teitä hyväntahtoisesti kirjoittamaan nimenne tähän keltaseen vaalilippuun.

— Jassoo, jaha . . . pankaa tupakka. Näyttäkääs . . . teillä on ruotsimielisten lista.

— Niin on. Ja pyytäisin vielä huomauttaa tuota kehoitusta, joka on lippuun liitetty . . .

— Hm . . vai niin. — Ettekö polta? Niin minä en varmasti..., minä en suoraan sanoen... Niin, minä olen aikonut itse tulla siihen kokoukseen. — Eetu nousi seisomaan. — Minulla on, nähkääs, tästä asiasta omat mielipiteeni, minä en äänestä kumpaakaan herrojen listaa. Pyydän huomauttaa, että minä olen itsenäisellä kannalla, enkä tahdo enkä aijo kallistua puolelle enkä toiselle. — Niin, hyvästi, hyvästi, minulla on, niinkuin sanottu, omat mielipiteeni . . .

Keltanokat lähtivät peräkkäin pois allapäin, ja kääntyivät portilla toinen oikealle ja toinen vasemmalle. Mutta Eetu istahti taas mukavasti keinutuoliinsa, viskausi selkäkenoon, puhalsi tyyty-

väisenä kattoa kohden pari sakeata savua ja hoki itsekseen:

— Jaa, minä olenkin itsenäinen. —

Ei Eetun tarvinnut puolueasemastaan eikä kannastaan suuria haittoja peljätä. Jos joku hurja puoluekiihkoinen joskus vähin veisteli ja pilkkaili, että Eetu muka oli yhtä sileä joka puolelta ja taipuisa kuin hiiren nahka, niin olipa varsin sopivata häntä yli olan silmäillä, silmäillä halveksumisen ja säälin katseilla: veistelijä vaikeni.

Vaan vuodet vierivät ja parta kasvoi, Eetu vanheni ja varsi patvi. Hän suoritti tutkintonsa ja osti silkkihatun, mitteli muutaman vuoden ylimääräisenä Helsingin katuja, kävi kumarrusretkillä ja sai viran.

Ja Eetu oli, niinkuin virkamiehen tulee, notkea ylemmilleen ja kopea alemmilleen ja yleisön edessä asianhaarain mukaan. Mutta vanhassa periaatteessaan hän pysyi lujana. Jos kävit kysymässä hänen mielipidettä asiasta, mistä tahansa, niin puristi hän kyllä lämmintä kättä ja esitti sulle sen asian aivan laveasti ja perinpohjaisesti. Mutta tuolla asialla oli aina kaksi puolta, toinen puoli ja toinen puoli, etkä sinä tiennyt Eetun luota lähtiessäsi kumpi niistä oli oikea, — ellei oikeus ollut sillä välillä.

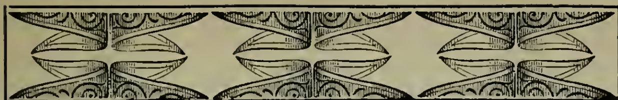
Nyt on Eetu nimitetty jäseneksi erääseen korkeampaan keskusvirastoon, ja hänen yhteiskunnallinen asemansa on tärkeä ja arvokas. Mutta hän kantaa pystypäisenä, kunniakkaasti ja kepeästi tuon arvonsa, ja syytä on otaksua, että hän jaksaa kantaa vielä suurempaakin arvoa.

Ihmiset pitävät häntä erinomaisena ja etevänä, eivätkä suotta, sillä kuinka hän muuten olisi voinut ominvoimin kohota semmoiseen asemaan. Löytyy ainoastaan joku haakserikkoinen lapsuuden toveri, joku myrkkykielinen, kateellinen koiransilmä, joka kokemuksiinsa nojaten väittää, että Eetu muka aina on ollut noinikään »siltä väliltä».

Olkoon. Mutta sitä tietäpä hän on tiennyt kohota korkeammalle kaikkia kadehtivia kilpailijoitaan.

VIIMEISESSÄ TINGASSA

Eemeli oli parhaita miehiä, mitä tavataan, oli vain hiukan hidas ja huoleton tuumissaan ja toimissaan. Kun hän jotain sai ruvenneeksi tekemään niin luisti se kyllä, ja luisti hyvästikin, sillä Eemeli ei ollut mikään tuhma mies, päinvastoin. Mutta ennenkuin hän tuli ryhtyneeksi mihinkään, niin — pane pois, siitä ei tahtonut koskaan tulla alkua. Hän mietti, punnitsi, hidasteli ja vitkasteli niin että toinen paljo tyhmempi vaan vähän sukkelampi aina meni hänen edelleen missä tahansa.

No -- istuskelihan se kyllä Eemeli mielellään kapakoissakin, istuskeli jörönä ja puhumattomana illat pitkät niinkuin aikaa ei olisi ollut olemassakaan, väänteli viiksiään ja hämmenteli lasiaan, välittämättä mitä muut tekivät, tulivatko vai menivätkö. Vaan ei sekään hänen lukujaan olisi niin suuresti estänyt, sillä moni ylioppilas palveli vii-

nan jumalaa paljo hurjemmin kuin hän ja valmistui kumminkin. Ja se tiettiinkin että hän luki ja osasi.

Mutta oi saanut menneeksi tentteeraamaan. Kului lukukausi ja kului toinen; nuoremmat ikäluokat kulkivat hänestä ohi, raha-asiat huononivat ja luottamus loppui, ja sitä luultiin jo ettei siitä Eemelin tutkinnosta tulekaan koskaan mitään. Mies vanheni ja jurottui yhä ja takki kävi nukkavieruksi. Ja sitä arveltiin että siihen se tentteeraus nyt on jäänyt.

Vaan eipähän jäänyt. Muuanna keväänä kun jo toverit tuumailivat laittaa pois koko miehen Helsingistä vetelehtimästä, suuttui Eemeli, katseli tulisessa vauhdissa vielä kerran kirjainsa läpi, ja meni ja tentteerasi niinkuin tuiskussa. Ei uskonut kukaan kun hän sanoi että nyt hän aikoo valmistua, sillä sitä hän oli sanonut jo kymmenen kertaa ennen. Vaan siinä ei ollut kuin yksi pyöräys, — hän oli vaan muutamia viikkoja näkymättömissä — kun jo neljästä aineesta kolme pahinta oli kunnialla suoritettuna.

Mutta silloin arveli Eemeli että »tpruu»; hänen hidasta luontoa rupesi se vauhti arveluttamaan, hän ei tuntenut itseään tuona kovin toimeliaana miehenä — hän päätti seisattua. Ja taas kului kuukausia niin että ei Eemelin tutkinnosta kuu-

lunut mitään. Ja talon hyyryt jäivät maksamatta, vaatteet jäivät pesettämättä, kengät irvistelivät ja housunlahkeet repaloivat. Kun hän sai mistä viitosen tai kympyn, niin maksoi hän pienimmän velkansa, joi jäännöksen suuhunsa ja makasi sitten taas kotona miettien mistä saisi tupakkarahat ja millä ilveellä matami saataisiin vähäksi aikaa tyynnytetyksi alituisista kärttämisistään.

Hänellä ei ollut kirjoja lukeakseen sitä neljättä ainetta eikä saanut aikuiseksi mennä mistään lainaamaan. Kolmas kuukausi kului lopulleen, tenttamina-aika oli menossa sivu.

Silloin nykäsi hänet horrostilasta taas yksi nuori tuttava, joka tarvitsi tutkintotoveria.

— Joo, kyllä minä tulen kun kirjat annat, käyhän vain ilmoittamassa.

— Ensi viikollako mennään?

— Milloin tahansa, kyllä minä joudun.

Mutta hän ei joutanutkaan sen nuoren miehen matkaan. Lukenut hän kyllä oli, mutta — ei ollut frakkipukua enää, se oli kiinnitettynä, eikä hän viitsinyt lähteä lainailemaankaan, ei mielestään ilennyt, tuumasi vain että kun saisi omansa lunastetuksi, niin . . .

Istuskeli kotona ja mietti että kun saisi siksi rahaa jostakin . . . vaan ei viitsinyt mennä hakemaankaan, sillä tiesihän tuon jo ennestään kuinka lu-

jassa se oli, — ei sitä saisi kumminkaan . . . Hän oli jo ennestään velkaa jokaikiselle ja koko maailmalle.

Vasta kun se nuori mies tuli kertomaan tutkinnostaan ja tarjosi omasta ehdostaan pukuaan lainaksi, tuumasi Eemeli, että jos sitä menisi . . . Se oli viimeinen määräpäivä juuri täperimmillään ohi luistamassa.

Pieneksi se nuoren miehen puku kävi hänelle, housut pingoittivat reisiltä kuin makkaran kuoret, ja niistä vanhoista kengistä jäi pari tuumaa varttakin näkymään lahkeitten alta, takki likisti hartiat kokoon, eikä nappiin menemisestä ollut puhettakaan. Vaan kun se toinen mies sanoi että hyvä on, ja kun puhtaan kaulustan vielä kaulastaan lainasi, niin ajatteli Eemelikin että antaa mennä.

Meni, tentteerasi ja läpäsi.

Kaikki oli ohitse, tutkinto saatu ja hyvä, ei muuta kun se virallinen julkinen tutkinto jälellä. Mutta siinä se teki vielä viimeisen tingan.

Siihen julkiseen tutkintoon on rahamaksukin, 39 markkaa, jotka samassa ovat suoritettavat. Jos et niitä suorita niin älä otakaan tutkintoa, sen tiesi Eemeli erinomaisen hyvin. Ja hän istui taas kotona ja ihmetteli että mistähän vain nuokin saanee . . ., saaneeko mistään . . .

Ja hän tuli jo vähän levottomaksi, kenties ensi kertaa elämässään. Se olisi joutavata, tuumi hän, jos niitä ei nyt saisi, se olisi jonnijoutavata . . . Ja hän ponnisti vihoviimein mielensä jännityksiin, keräsi kokoon kaiken päättäväisyytensä ja lähti vielä kerran »vippaamaan.» Kulki ensin tuntikausia ja mietti että mistähän sitä yrittäisi, kävi jo muutamassa porstuassakin ja palasi takaisin, toisella ovella jo soitti, mutta ei tavannut hakemaansa miestä kotona, ja arveli silloin jo lähteä kotiin, sillä mistäpä sen nyt siihen kiireeseen enää ehti saada semmoisen rahan, parasta lie kun jättää semmoisekseen.

Se oli jo ilta, ja seuraavana aamuna oli julkinen tutkinto määrätty pidettäväksi, siksi olisi rahat pitänyt saada, vaan eipä noita näkynyt saavan . . .

Eemeli alkoi painumaan kotiinpäin.

Vaan samassa tuli vastaan tuttu mies, joka tervehti, paiskasi oikein kättä. Vaistomaisesti pääsi silloin Eemeliltä kysymys:

— Onko sulla kolmeakymmentä yhdeksää markkaa?

— Kolmeakymmentä yhdeksää, miksei neljääkymmentä?

— Sen kun vain tutkintorahoja tarvitseisin.

— Ja milloin sulla olisi se tutkinto?

— Aamulla, yhdentoista aikaan.

— Eikä rahoja ole?

— Ei penniäkään.

— Eikä tiedossa mistään?

— Mistäpä ne . . . jos ei sulla sattune . . .

Sattuihan sillä, ja oli myös halukas auttamaan, mutta ei mukaan sattunut. Käski Eemelin aamulla käydä hakemassa niin saisi.

Soo — noinhan se selviää, niinhän se menee kuin rasvatuilla rattailla. Eemeli käveli kotiin sangen tyytyväisenä itseensä ja koko maailmaan.

Ne lainahousut tuntuivat aamulla jalkaan vedettäissä hävittömän pieniltä ja takki ahtaalta, ja se valkonen kaulaliina, jota viime aikoina niin usein oli pitänyt edestakasin kaulaansa näperrellä oli jo siivottoman likainen . . . Nuo asiat vähän mietityttivät Eemeliä kun hän aamulla rupesi pukeutumaan tutkintoa varten, sillä jos nuo yksityisissä tenttaminoissa häthätää olivat menetelleetkin, niin taisi olla niin ja näin niissä mennä julkiseen, jossa oli muitakin useampia sekä tutkittavia, että tutkijoita ja kuuntelijoita. Ne epäilyttivät häntä hyvin kun hän katseli pitkin säärenvartta alas kenkiin ja käänteli hyppysissään mustanpuhuvata kaulahuivia.

— Housuja nyt ei enää ole mikään mahdollisuus saada toisia, tuumi hän ja koetti pingoittaa

lahetta alemmas . . . vaan jos ottaisi yhteen otteeseen rahaa koko neljäkymmentä ja ostaisi puhtaan huivin . . .

Sen hän päätti tehdä ulkonaisen ihmisensä vuoksi, ja saikin koko neljäkymmentä. Vaan kohta hän katui kun ei ottanut vielä paria markkaa . . ., huivia näet ei saanut minkäänlaista markalla, se maksoi puolentoista . . .

Ja kun se raha kerta vaille jäi, niin meni hän olutkuoppaan juomaan janoonsa seidelin, ja miettimään mitä nyt olisi tehtävä. Aikaa oli vielä vajaa tunti, rahaa oli markan vailla määrän . . .

Harvoin Eemeli mietti elämänsä surkeutta, vaan nyt se astui kovin selvänä hänen eteensä, että tämä elämä todella on surkeata. Siinä istuessaan oluthaarikko edessään tuntui hänestä hetkisen siltä, kun olisi hän ollut yksi ihmiskunnan marttyyrejä, niitä yhteiskunnan lapsipuolia, jotka vain olivat määrätyt kärsimään ja puutteissa kitkuttamaan elämänsä läpi, ja joita toiset onnellisemmat saattoivat pilkata ja häväistä ja polkea ja sortaa minkäverran ilkesivät, joilla ei ollut mitään oikeuksia eikä mitään mahdollisuuksia . . .

Mutta ainoastaan hetkisen hän niin mietti, siunaaman silmänräpäyksen vain. Aika riensi, hänen täytyi joutua. Taas äskeisen tuttavan luo

Hän ei ollut enää kotona. Siis muualle, toiseen taloon markan hakuun . . .

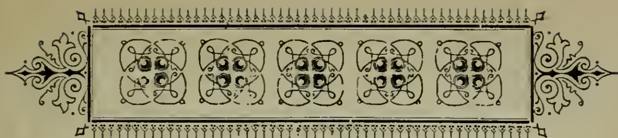
Hiki valui päästä kun hän astui tutkintoon. Mutta silloin hänellä jo olikin täydet rahat, ja helpoituksen huokauksella laski hän ne asianomaisen sihteerin kouraan.

Ja kun sieltä pääsi, oli Eemeli taas tyynenä ja tyytyväisenä itseensä ja koko maailmaan. Nyt oli taas aikaa laskeutua rauhaan ja suloiseen huolettomuuteen lepäämään noista tavattomista, hänen luonteelleen vieraista ja vaivaloisista ponnistuksista. Nyt oli arvo saatu, nyt meni jo nimi vekselissä . . .

Eemeli ei ollut enää köyhä eikä surullinen, kaikkein vähimmän oli hän yhteiskunnan lapsipuoli.

YSTÄVÄNI ULKOLAINEN

Minun ystäväni on nähnyt paljo maailmaa. Hän on kulkenut useimmat Euroopan suurimmat pääkaupungit, matkustanut merkillisimmät paikat ja laajentanut näköpiirinsä, niin että hän nyt pystyy katselemaan kaikkia asioita yleisemmältä, laajemmalta kannalta. Minä en voi muuta kun ihailla tuota ystäväni suurta etevämmyyttä, ja — kadehtia sitä.

Minä näet en ole nähnyt maailmaa paljo ensinkään ulkopuolella kotimaan ahtaita nurkkia. Sanon tahallani »paljo ensinkään», vaatimattomuudessani minäkin vähän kerskaillakseni, niinkuin sopii minun ahtaammalta näkökannaltani. Sillä Tukholmassa minäkin olen käynyt, — pistäytymällä tässä muuanna kesänä. Mutta sielläkään en ehtinyt laajentaa paljo mitään, niin ettei minun pitäisi iletä mainita koko Tukholmassa käyntiäni, — niin vähäarvoista se oli ystäväni

matkojen rinnalla. Vaan mainitsen kumminkin, koska minulla siitä on ollut suurta suoranaista hyötyä — jälestäpäin.

Se matkani näet auttaa minua houkuttelemaan ystävältäni hänen arvokkaita ulkomaan kertomuksiaan, joita kuunnellessani minäkin, vaikka vaillinaisesti, hiukan saan laajennetuksi ahdasta näköpiiriäni. Minä voisin melkein vakuuttaa, että siinä on ollut suurin hyötyni koko Tukholmamatkastani, ja minulla on syytä olla iloinen, että sen tulin tehneeksi.

Minä viekottelen hänet aivan tietämättään juttelemaan minulle näkemiään ja kuulemiaan Pariisista, Berliinistä, Vienistä, milloin mistäkin, ja sittenkun hänet kerta olen saanut alkuun, en muuta kuin äänetönnä kuuntelen, joskus vain pistän väliin jonkun »elä!» »johan nyt!» tai »ohoh!»

Menettelytapani on tämmöinen.

Me kävelemme esimerkiksi Aleksanterinkatua ja katselemme ohimennen puotien lasi-ikkunoista sisälle. Silloin minä niinkuin sivumennen mainitsen että:

— Johan niillä on täälläkin noita suuria laseja. Vaan oli ne kaksi kertaa suurempia, joita näin Tukholman puotiloissa, tässä käydessäni.

Silloin hän hieman naurahtaa, hymyilee pilkan ja säälin sekaisesti ja alkaa:

— Mitä lie ollut sielläkin. Vaan kun esimerkiksi Euroopan suurissa pääkaupungeissa näkee laseja, niin ne on sentään laseja. Pariisissa esimerkiksi boulevardein varsilla, ja entä Brysselissä...

Hän on päässyt alkuun ja minä olen tyytyväinen. Saan noin aivan ilmaiseksi ihan uuden käsityksen maailmasta, mitä tulee lasi-ikkunoihin.

Tulee sitten meitä vastaan neitonen nuori ja kaunis, hieno hipiä ja kukkeat kulmat. Minä innostun heti.

— Kylläpä oli jumalallinen ihminen, sanon, säännöllinen ja samalla hempeä, aivan kun muudan vahatyttö tuolla Tukholman panoptikumissa.

— Niin, vaan olisitpa nähnyt esimerkiksi Berliinin vahamuseossa . . . Se on ensimmäinen laatuaan maailmassa, Pariisissakaan ei ole semmoista. Siellä kun liikut, niin et erota elävätä ihmistä vahakuvasta, kunnioituksella nostaisit lakkia vaha-Bismarckille, ja yksin jos olisit, et malttaisi olla vahatyttöä suutelematta. Mutta kun useammin käypi . . .

Me kävelimme alas Unionin katua, muka esplanaadille. Mutta sattuikin olemaan joku ylhäinen nimipäivä, paraati oli torilla. Ihmisiä oli siellä kun helluntai-epistolassa, ja siksipä juuri me emme viitsineetkään joukkoon lähteä tungeskelemaan, — onhan tuo tuommonen nyt nähty. Mulla

jos olisikin mieli tehnyt, niin en ilennyt ystävääni pyytää, sillä kummempiakin tuo toki lie ollut paraateja katsomassa. Seisoskelimme siellä syrjemmässä hetkisen, ja minä otin ohimennen vähän arvostellakseni marssivain sotamiesten juhlavormuja.

— Puku se sittenkin on sotamiehen koristus. Mutta ei niillä täällä meidän väessä sentään ole niin komeita koristuksia, kuin kuuluu olevan ulkomailla, ja kun jo muutamilla Ruotsin kaartinkin osastoilla näkyi olevan.

— Eihän nämä ole pukuja eikä mitään sen rinnalla, kun esimerkiksi Saksassa husaareilla ja ulaaneilla ja muilla. Kun ne ovat paraatipuvussa, niin se on vähän toinen kiilto ja toinen helinä. Kypärät välkkyvät kuin tulen liekit, vyöt paistavat hopealta ja vaate on hieman erilaista tekoa, sen vakuutan. Kun niitä näkee ohi marssivan, niin oikein äkkinäiseltä silmät huikiaa.

— Johan sinä nyt taidat . . . — Minä uskalsin hiukan epäillä tuota, niinkuin on luonnollista minun ahtaammalta näkökannaltani. Mutta sitä minun ei olisi pitänyt tehdä, ainakaan ääneen.

— Käyppäs katsomassa, jos et usko. Niin seisot siellä kuin maalainen apteekin edessä suu auki, jaällistyt niin, jottet ymmärrä pitkään aikaan niskojasi kääntää. Vaan kun vähän on saanut

liikkuneeksi Euroopan eri maissa, niin siihenkin kiiltoon pääsee tottumaan.

Ystäväni vähältä suuttui, niin tyhmä oli hänestä minun epäilemiseni. Ja minä jo pelkäsin, että nyt häneltä ei enää tule kertomusta mitään; vaan sattui samassa niin onnellisesti, että ihmisliuta rupesi sotaväen jälestä vetäytymään meihin päin, tunkeilemaan ja ehättelemään. Huomautin silloin, että onpa tässä rahvasta kerraksi, tämmöisessä ihmistungoksessa olen harvoin ollut.

— Mitäs tungosta luulet tämän olevan. Olisitpa joskus Pariisin kaduilla, kun kansaa syystä tai toisesta on tulvinut kokoon. Siinä sitä on rahvasta, on hämminkiä. Se on kuin yksi tuhatpäinen eläin, joka kippurehtaa kadulla tai torinpaikoilla, aaltoilee kuin meri ja kihisee kuin koski. Mutta järjestys siinäkin pidetään, ei mitään metakkaa pääse syntymään. Jos voisit aavistaa, minkälaiset siellä on poliisit . . .

Enhän minä sitä mistä voinut aavistaa, minun näkökannaltani, mutta koetin olla tarkkaavaisen ja viisaan näköisenä niinkun ainakin, ettei hän arvelisi kuvaamistaan turhaan menevän.

— Sinne sitä kyllä äkkinäinen sotkeutuisi ja hämmentyisi, niin ettei lopulta tietäisi missäpäin hänellä on silmät ja missä selkä. Vaan pariisilaiset ovat siinä tungoksessa kuin kotonaan, ovat

leikkisimmillään silloin juuri. Ja kun maailmassa jonkun aikaa on liikkunut, niin siihen tottuu, ja on levollinen kun ainakin. Ja samallaista se on muissakin Euroopan suurimmissa pääkaupungeissa.

Hän kierasi tyytyväisen näköisenä hienoja pariisilaisia viiksiään ja teki sitten liikkeen kädellään ikäänkuin osoittaakseen että siellä tuo oli jotain, mutta mitäs täällä. Jos minulle oli mieluista kuulla hänen muistelmiaan, niin mieluista se tuntui olevan hänellekin kertoa. Niissä muistoissa viivähtää hänen mielensä kernaasti, usein ja kauan, hän ikäänkuin märehtii tarkalleen yksityiskohtia myöten kaikkia mitä on nähnyt ja kokenut maailman keskipisteissä, elää ne ajatuksissa uudelleen ja yhä uudelleen. Ja silloin leviää aina ylhäinen, hieno, voisipa sanoa ulkomaalainen hymy hänen kasvoilleen, ja hänen liikkeissään tuntee silloin selvästi kokeneen ja elämään tottuneen maailmanihmisen. Minullehan se kaikki tietysti käypi kateeksi — eikä kummakaan — mutta en puhu mitään, itsekseni vain katson ja kadehdin.

Vaan sattui tässä tuonaan niin, että oli tuo kateellinen mieleni vähällä päästä ilmi purkautumaan. Me istuskelimme, ystäväni ja minä, Seurahuoneen täyteen ahdetussa salissa ja katselimme tanssivaa »Svea balettia», jota sekä sanomissa että yksityisesti oli paljo kehuskeltu. Mutta meitä se

ei tyydyttänyt kumpastakaan, liian oli kömpelöä, liian kankeaa ja liian rivoa. Minäkin olin nähnyt Tukholmassa käydessäni »Mosebackenilla» tanssijattaria paljo sorjempia ja liikkeiltään notkeampia ja sirompia, enkä tietysti malttanut taas olla puheen aluksi huomauttamatta, että — »kaikenlaista muualla jo kelpaamatonta ryönää ne tänne Suomeen lähettävät. Kun minäkin olin Tukholmassa ja siellä näin tanssijattaria, niin aivan ne olivat kuin henkiä tai keijukaisia näitten rinnalla . . .

Mutta silloin ystäväni vähän jo tuskausi.

— Sulla ne on aina hampaillasi nuo Tukholman näkemäsi. Eläs kelpo Tukholma, eihän se ole sen kummempi kylä kuin tämäkään Helsinki, ainakin hyvin vähän kummempi. Kun näkee jotain tähän laatuun esimerkiksi Berliinissä ja esimerkiksi Pariisissa, niin eihän sitä voi verratakaan; siellä tulta, siellä makua, siellä mehua. Huonoinkin tanssijattarien esiintymispaikka siellä on siksi paljo etevämpi sinun tukholmalaisiasi, ettei sinulla voi oikeasta tanssista olla käsitystäkään. Sitä ei voi verratakaan sinun Tukholmiisi.

Näin hän sanoi kiivastuen, ja suoraan sanoen, se mulle pisti vihaksi. Olin näet aina kaikessa vaatimattomuudessani ollut itsekseni hieman ylpeä Tukholmaretkestäni, — niitä on näet paljo, jotka eivät ole käyneet edes sielläkään — ja ymmär-

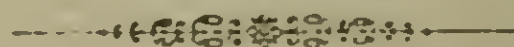
rettävästi loukkasi siis tunnettani pahasti, kun ystäväni noin säälimättä repi palasiksi kaikki ylpeyteni ja hiljaisen iloni syyt. Ja sitä paitse näytti nyt siltä, kun ei minun enää kannattaisi ruvetakaan Tukholman tiedoillani houkuttelemaan häntä kertomiseen. Hän jo nähtävästi halveksi kaikkia minun vähiä kokemuksiani sieltä.

En puhunut mitään, vaan hiljaisuudessa kaiveli sydäntäni. Katselin, kuinka hän istui varmana ja ikäänkuin anteeksi antavilla ja armollisen suvaitsevaisuuden katseilla seurasi näyttämöllä tapahtuvia, hänelle kovin vähäpätöisiä seikkoja. — Koskahan minä pääsisin tuolle kannalle? Varmaankaan en koskaan.

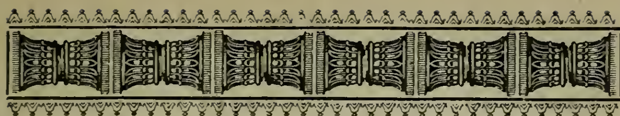
Ihan leppyneinä ystävinä me lähdettiin pois, vaan mulla oli mieli haikeana. Ja silloin kirjoitin tämän.

Mutta äärettömän hyvästi voin mielessäni kuvailla, kuinka hän, jos sattumalta näkisi tämän painettuna, kieraseisi pystyyn pariisilaiset viiksensä, hymähtäisi itsekseen pilkan ja säälin sekaisesti, ja tuumaileisi:

— No onhan tuo nyt tämäkin. Mutta kun kirjoitetaan esimerkiksi Euroopan suurissa sivistysmaissa . . .

KUMMITUKSIA

Ilta oli sateinen ja pimeä niinkuin syksyllä ainakin. Ilkeätä lorinata piti vesi, joka räystäsrännistä roiskuili maahan, ja epäsointuisasti säesti sitä etäämpää ojatulva, valuessaan maantieravista viemäriin. Maantiellä oli isoja lätäköitä, rattaat räiskyttivät alituisesti soravettä ajajan niskaan ja silmille, ja ken jalan sortui kulkemaan sai visusti varoa, ettei häntä niljakka savi livahuttanut nokalleen rapakkoon. Kopeloimalla sai eteensä koetella tiellä pysyäkseen, sillä niin oli pimeätä kuin säkissä.

Tuo oli oikein kamalata säätä Hilmarouvasta, kun hän hankki poislähtöä postineiden luota. Ja myöhäksikin oli vielä mennyt ilta, aika oli kulunut siinä rupatellessa niin, ettei sitä huomannutkaan. Kahdenkesken olivat istuneet voudin nuori rouva ja postineiti jälkimmäisen luona, ja jutelleet illan kuluksi tämän maailman asioita. Ja hyvähän

tuo oli, että oli saanut iltansa siksikin menemään, sen vihattavan perjantai-illan, jolloin muuten aina piti itsekseen istua, kun pitäjän herroilla oli vistipäivänsä ja totinjuontipäivänsä. Niinä perjantailtoina istui sentähden neiti Roosa, postineiti, tavallisesti voudissa, rouvan huvina. Vaan nyt hän oli päivällä sanonut, että »tule sinä Hilma nyt kerran minun luo, niin istumme siellä. Minä kun en ole oikein tervekään, niin juodaan nyt kerran ihmeeksi siellä meillä teetä. Laita poika ajoissa nukkumaan ja tule.« Ja Hilmarouva oli ajatellut, että miksi eipä hän lähtisi, ainahan vaihettelu hauskuttaa.

Istuttu oli oikein lukon takana — joulukin läheni — ja syvässä hiljaisuudessa puhuttu asiat poikki ja pitkin, niin että posket lopulta hehkuivat ja päätä kivisti; — ainahan sitä on puheen ainetta kun nuori rouva ja neitonen suuksatusten yhtyvät. Kello viilti yli yhdentoista. Sentähden lähti Roosa-neiti itse palvelijoineen lyhtykädessä saattamaan vierastaan kotiin, vaikkei ollutkaan sitä heidän väliä kuin syltää satakunta kylänkeskeistä taivalta.

Lähtivät, ja kiertelivät lyhdyn häilyvässä valossa maantien syvimpiä rapakoita, ja kohottelivat hameitaan puolelta ja toiselta aina vain ylemmäksi, ettei helmat pääsisi kastumaan; eipä tuossa ketä lie-

ollut näkemässä. Kuollut oli yö; veden loisketta kuului askelten alta, vaan elävän ääntä ei läheltä eikä kaukaa. Pimeys oli kätkenyt luonnon, maantieltä lähimmät rakennuksetkaan tuskin hämärtivät epäselvinä ja valottomina.

Roosa neitiäkin jo pelotti, he värisivät molemmat kävellessään käsikynkitysten varovasti edelleen.

Kirkon valkea seinä kuvautui kalpeana mustan männikön rinnassa. Naiset painautuivat lähekkäämmäs, kulkivat ääneti, tuskin hengittivät kun portin ohi menivät. Joku akkuna lepatti ilman vedossa. Heitä puistatti, tuntui kylmältä.

Vaan Hilmarouva koetti olla rohkeana.

— Pelottaako sinua? Palaa takaisin, kyllä minä yksinkin jo uskallan kävellä.

— Hyi mitä puhut. Sinäkö jäisit yksin tässä yössä maantielle — ei.

— Mitä manalaisia siinä täällä luulet olevan?

— En minä aaveita pelkää. Vaan sattuisi joku ilkiö olemaan kätkössä nurkan takana . . .

Puolen matkaa olivat kulkeneet, kun saapuivat kapteenivainajan talon kohdalle. He ihmettelivät sitä pimeyttä kun ei koko taloa paljo haamoittanutkaan, vaikka se oli aivan maantien varrella. Silloin juuri piika, joka edellä lyhtyä kantoi, kiljasi, säpsähti, niin että lyhty oli pudota.

— Sieltä näkyy tulta akkunasta.

— Tulta autiosta talosta! Johan sinä nyt . . .

Vaan Hilmarouva näki sen itse, kun astui kaksi askeletta. Kapteenivainajan huoneen akkunasta talon päätypuolelta näkyi himmeä valo, kalpea kun kuutamon paiste. Pienen puutarhan puitten lomitse loisti se kun ilmassa häilyvä liekki valaisten lehdettömän pihlajan hoikat oksat. Mutta siihen se rajoittuikin.

— Tuli autiossa talossa . . . huih, katso! — Roosaneiti värisi kuin lapsi tarttuessaan kaksin käsin ystävänsä käsivarteen. Hänen silmänsä olivat kuin juotetut siihen häilyvään, kelmeään liekkiin.

— Se ehkä heijastaa lyhdystä.

— Vai lyhdystä, hätäili piika, katsokaa. — Hän peitti lyhdyn hameittensa alle ja tuli näkyi sittenkin.

— Mutta eihän siellä voi olla ketään, puhui rouva, koettaen näyttää miehuuttaan. Avaimet ovat kaikki meillä, maalarit toivat menneellä viikolla.

— Siltäpä juuri, kuiskaili piika. — Kas kun leimuaa, nyt vilahti kuin varjo ohi . . .

— Lähdetään, huokasi neiti tuskin kuultavasti. Hän ei itse päässyt liikkeelle, jäsenet olivat kuin jäätyneet.

Kapteeni oli ollut vanha eläkkeellään eläjä, siivo mies, vaikkei vailla omituisia vanhanpojan

tapojaan. Oli peloittanut lapsia tuuheilla viiksillään ja ankaralla muodollaan, oli kauhistanut eukkoja uskonkiellollaan ja tyttöjä naurattanut ja kutkuttanut vapaapuheisuudellaan. Ja hänenkö rauhaton henki nyt liiteli vainajan asunnoissa ja poltti virvatulia yön pimeässä? Tiesi, mikä salaperäinen eläjä hän lie ollutkaan . . .

— Mutta olethan lapsellinen Roosa, meidän valistuneella vuosisadalla! —

Vaan samassa taas leimahti kirkkaaksi tuo sinervä valo ja ikkunaan ilmestyi todellakin musta, muodoton varjo. Niin, niitä näytti olevan kaksi, ne liikkuivat siinä edestakasin, milloin hämärtäen valoa, milloin vetäytyen syrjään. Taas tulivat esiin, sulivat yhdeksi, tuli tupsahti ja sammui.

Nyt oli rohkeus lopussa. Piika kiljasi, hytkähti ja lähti vilistämään lyhty kädessä. Toiset jälessä. Helmat hulmusi pitkin rapakoita, vesi roiskuili korkealle kastellen kasvoja myöten. Lyhty palvelijan ojennetussa kädessä heilahteli ja muodosti kummia kuvioita yön mustaa pohjaa vastaan; tuli siinä läähätti, sammuili vuoroin, vuoroin liekitsi ja leimusi vauhdin viimassa. Juostiin tulisesti. Miehuus oli poissa, poissa valistunut vuosisata, poissa järki ja varovaisuus: aave oli mielessä ja sydämmessä kummituksen kauhu. Takaa maantieltä kuului kolinaa, hermot ärtyivät äärimmilleen;

vauhtia lisättiin, talo oli lähellä. Pinnistettiin viimeinen ponnistus, hyppy poikki rapakon ja — läiskäys...

Lyhty oli leimahtanut ja sammunut.

Se oli tapahtunut voudin veräjällä. Samassa ajoivat veräjälle naapurin isäntä ja vouti, jotka palasivat vistin peluusta. He löysivät ojasta kolme puolikuollutta, likomärkää naisihmistä ja hajanaisen lyhdyn.

* * *

Tätä juttua kertovat erityisellä mielihyvällä kylän herrat jokaiselle uudelle vieraalle, joka ensi kertaa on muassa perjantai-iltoina heidän vistipöytänsä ääressä kun rouvat ovat kotona odottamassa. He kertovat sen toiseen kertaan ja kolmanteen, ja nauravat aina yhtä herttaisesti, yhtä makeasti ja joka kerta saa siitä kummitusjutusta kuulla hiukan uudemman toisinnon, entistään kuvaavamman. Ja loppu, arvoituksen selitys, se kerrotaan matalammalla äänellä, naurua pidättämällä, viittailemalla ja evästelemällä.

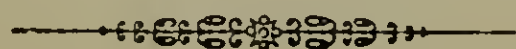
Maalaripojat, veitikat, olivat edellisillä viikoilla viimeistelleet kapteenin talossa muutamia siistimistöitä, joita tarvittiin uuden asukkaan varalle. Avaimet vietiin sitten kyllä voutiin, vaan poikaviikarit olivat ajoissa huomanneet miten noita vanhoja lukkoja sai avaimittakin siksiverran aukiamaan, että sisälle päästiin.

Kaupungissa ne olivat käyneet opissa vekkulit ja oppineet siellä ammatin sivultakin yhtä ja toista. He tiesivät mitenkä ikäviä iltoja hauskasti vietetään.

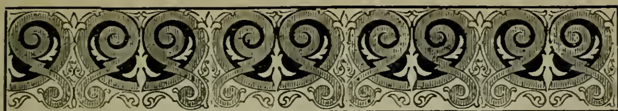
Työn lomaan joivat he joskus mielellään viinatilkan ja olivat pahoja pelihtimään kylän piikatyttöjen kanssa. Vaan kun kapakoita ei ollut, ja kun ulkona törmillä ja luhillakin kävi syyspuoleen kylmäksi istua, menivät he omia teitään yön aikaan pulloinsa kanssa kapteenivainajan kyökkiin, sulkivat ikkunat, tekivät tulet ja huvittelivat mielinmäärin. Väliin viekoittelivat pari piikatyttöäkin mukaansa syvässä salaisuudessa lämmittämään liedellä kahvipannua.

Niin perjantai-iltanakin. Mutta lämpimässä innostuksessaan olivat he, varomattomasti kyllä, unhottaneet hetkeksi välioven sulkematta, ja tuli leimusi tietysti akkunasta himmeänä, kalpeana ja kaameana yön pimeään. Vaan kuka sen nyt arvasi, että siitä sillä hetkellä juuri sattuisi kulkemaan ohi kylän hienoja, hermoheikkoja naisia, jotka säikähtivät heidän varjojaan, kun he hiljaa sukkasillaan pistivät pieneksi tanssiksi — ?

Rouvat eivät kuulu kärsivän ensinkään tätä kummitusjuttua kerrottavan. Vaan siksi juuri kertovatkin herrat sen sitä maukkaammin ja innokkaammin.

HUONEMIES

He olivat, äiti ja poika, tulleet Viertolaan eräänä syysiltana, eli äiti oli tullut ja kantanut viisiviikkoista poikaansa riepukäärössä rinnoillaan. Kirkolta oli tullut, oli pyytänyt asentoa joksikaan aikaa Viertolan pirtissä, ja sinnehän tuo sitten oli jäänytkin poikineen huonemieheksi elämään, — oli siellä jo vähilleen vuoden asentoa pitänyt. Kesällä raateli Marketta kasakkana talon töissä, heinässä ja elonleikkuussa, talven kehräsi villalankaa kirkonkylän kauppioille ja keinutti kätkyessä lepäävää poikaansa.

Ei niitä juuri siihen olisi Viertolaisista kukaan kaivannut, kun kylliksi oli oli omankin talon väkeä niille ainoan pirtin pienille tiloille, vaan eihän niitä taas mikä hirvinnyt siitä ruveta poiskaan ajamaan, minneppä nuo olisi ajanutkaan, ja vähä niistä sentään oli vastustakin. Äiti oli säveä ja hiljainen, aina myöntyväinen, istui äänetönnä nur-

kassaan ja kehräili omia aikojaan olemattaan kenenkään jaloissa, ja poikakin makasi siinä vieressä niin tasaisena ja tuppisuuna, ettei päästänyt kuin joskus ihmeeksi pahempaa älää. Ja oli siitä Marketasta aina apuakin; kun milloin tarvittiin neljäs mies nuotalle, tai muualle ulkotöihin, oli hän aina valmis lähtemään, kunhan emäntä otti hänen Villeään sillaikaa katsoakseen.

Yleensä eivät ihmiset olleet kovinkaan ilkeitä Marketalle, nuorihan tuo olikin vielä raukka, hentonen ja surullinen, niin että sääliltäkään ei häntä paljo pilkata ilennyt. Emäntä se vain joskus sätkäytteli joitakin sukkeluuksia »vahingon sattumisesta», kun näet, vaikka suotta, pelkäsi että isäntä ja muut talon miehiset miehet liikanaisella mielihyvällä katselivat Marketan hienohipiäisiä kasvoja ja tummahtavia silmiä.

Kun sattui joku kaukaisempi vieras talossa käymään ja kätkyeen viitaten kysäsemään, että kenenkä lapsi se tuo on, niin oli emäntä hyvin herkkä tokasemaan:

— Tuonhan se on meidän huonemiehen. Onhan sillä äiti ääressä, isästä ei taida olla tietoa.

— Jottako lehosta on löytänyt? . . .

— Niin nuo sanovat sen pehkon juurelta varvikosta tavanneen, minä en tiedä . . .

— Voipihan niitä sieltäkin tavata, kun niikseen sattuu.

— Ja sattuuhan se, kun sattuakseen on, vahinko viisaallekin.

Mutta silloin Marketta nurkassaan aina nojausi etukumaraan kätkyen yli — sitä ei nähnyt itkikö se vai mitä se teki, — korjasi peittoa ja alkoi hiljalleen liekuttamaan laulellen kuiskailevalla äänellä:

Nuku, nuku nurmilintu,
Väsy, väsy västäräkki.

Lauloi sen kerran kertansa perään, ja alkoi sitten taas rukkia polkemaan katsellen koko ajan nurkkasilmällä hellästi kehtoon, ja pieneen eläjään siinä. Katsoiko tuo muuten vain noin vaistomaisesti siihen, vai seurasiko ajatuskin noita silmän liikkeitä, sitä ei tiedä. Ajatteliko hän ehkä, että tuossa lepäät sinä minun onnettomuuteni ja onneni, minun köyhyyteni ja kurjuuteni ja ainoa kallis omaisuuteni, minun häpeäni ja minun alentumiseni, ja minun rakkauteni ja elämäni määrä. Ajatteliko hän ehkä, että mikä onkaan kerran tuleva sinusta, pieni peipposeni, kun varreltasi ylennet ja vuosiltasi vanhenet. Mikä on tuleva piian pojasta. Tuleeko sinusta mies, joka kykenet arvokkaana ja suorana käymään kunnialla elämäsi läpi, ja pesemään pois sen pilkun, minkä äitisi häpeä

on syntymääsi leimannut, tuleeko sinusta mies, joka maksat äidin vaivat, itkut ja huolet ja annat hänelle vielä sen aseman ihmisten seurassa, jonka syntymäsi häpeä riisti piialta . . . Vai tuletko varttuneena ehkä kelvottomaan, kevytmieliseen sukuusi, tuleeko sinustakin viheliäinen roivaaja, joka elämän varjopolkua astelet, turmelet oman onnesi, kukistat minun toivoni ja tärvelet muita viattomia, niinkuin isäsi teki . . . Ajatteliko hän näitä vai eikö, kun polki rukkia, kehräsi villaista lankaa ja katseli hellästi lasta kätkyessä, vai tunsiko hän sen ainoastaan hämäränä sielunkuvana? Lapseensa vain näytti siinä koko hänen sielunsa huomio alituisesti kiintyneeltä.

— Olisi kai se Marketta miehen saanut hyvänkin, jollei kovin nuorena olisi vinon tielle eksynyt, puhuivat talon ihmiset toisinaan iltapuhteina, kun Marketta ei tupaan sattunut. Hyvinhän se on laatu ihminen, hiljainen ja työteliäs, ja näköpäästään siksi soma, että vertaista vain hakea saapi.

— Ihan se on ollut niitä valikkotyttöjä aikoinaan, ja on vieläkin. Se tuon lieneekin ojaan kaatanut. Piikako hän lie siellä kirkolla ollut, ennenkun tuon lapsen teki?

— Piikaihminen. Sitä minä toisinaan olen oudoksunut, että miks'ei tuo ole ruokkoa vaatinut

keltään, tottapa se lapsen isä tuon olisi maksaa joutanut, kun ei vihille taipunut viemään . . .

— Tokko tuolla siitä isästä lie kovinkaan vissejä tietoja, tokasi silloin emäntä, joka aina oli kärkkäin Markettaa panettelemaan. Puhuvat että se siellä yhden jos toisenkin kanssa on vesakoissa virunut ja luhilla lepäillyt, ketäpä se sitten ruokosta osasi ahistellakaan.

— Ja vaikka olisi siitä ollutkin tieto, niin saattoi arastella käräjäinkäyntejä ja muita jutkuja, nuori kun on vielä ja ujo. Pesusen Hannuahan nuo isäksi hokevat, vaan meneppäs niitä isoisia ja rikkaita siitä haastamaan ja vielä toteen näyttämään. Pakeni tänne salolle tyttöparka koko ympäristöään ja häpeätään, heitti ruokot ja muut.

— Kovin se onkin noloksi mennyt ja surulliseksi, vaan tietääpä sen kun maailma joka kolkalta hylkää ja häpäsee häntä . . .

Aamusta iltaan istui Marketta ahkerana rukkiaan polkemassa, ja aina kun kehruunsa oli saanut valmiiksi, lähti hän niitä kirkolle viemään. Silloin puki hän pyhähameen päälleen, vyötti vyön solakan vartalonsa ympäri ja suki tuuhean tukkansa paksulle palmikolle. Sitä tehdessään katseli hän kuvaansa pienestä peilistä, ja talonväki näki hänen usein siihen hetkeksi jäävän seisomaan kuvastin kädessä. Tarkasteliko hän siinä hukkaan

kuihtuvaa kauneuttaan, joka ennen oli ollut hänen ylpeytensä ja hänen vallattoman uhkamielisyytensä aiheena, ja ajatteliko, että olisipa siitä voinut nauttia kauvemmin ja nauttia paremmin? Kenties muistui hänen mieleensä ne onnelliset tyttövuodet, jolloin hän iloisena lintusena viserteli töitä tehdessään ja kaikissa kylän kekkereissä oli kaikkien suosima kukkanen, jonka ympärillä aina poikia monittain liehakoi, vaikka hän olikin vain köyhä piikatyttö . . . Kenties mietti hän sitä onnea, mikä hänenkin osakseen olisi voinut tulla, jos hän ajoissa olisi ymmärtänyt suostua niihin, jotka hänellä silloin olivat miehiksi tarjolla, eikä olisi vallatonna antautunut vaaran tielle, . . . jossa hän menetti onnensa, iloisuutensa, kauneutensa, kunniansa — kaikki. Kenties hän kuvastin kädessään siinä kaihoili sitä elämän haaksirikkoa, johon hänen kauneutensa oli hänet syössyt . . . Kenties. Sillä entistään murheellisempana heitti hän peilin kädestään, käveli vielä kehdon luo, jossa lapsi rauhassa lepäsi, kohenti sen vuodetta ja läksi.

— On sillä vielä vanhoja metkujaan jälellä, koreilua ja ylpeilyä, puhui emäntä, viitaten Marketan kuvastintarkastukseen.

— Vaan onkin sillä silmät, jottei toisella, vastasi isäntä ähmästäänkin eukkorahjustaan pistelläkseen.

— On sillä — lutsukalla . . .

Illalla, kylältä palattuaan, oli Marketta useimmiten vielä entistään alakuloisempana ja surullisempana. Hän oli tavannut entisiä, onnensa aikuisia tuttavia, oli taas saanut kärsiä pilkkaa ja nöyryytystä ja tunsi itsensä vielä entistä hyljätymmäksi, vielä entistä yksinäisemmäksi, vielä entistään viheliäisemmäksi. Silloin astui hän kiihkoisesti kehdon luo, jossa se ainoa lepäsi, jota varten hänen enään kannatti elää, ja joka oli hänen ainoa omaisuus ja ainoa turva, nosti hellästi pojan rinnoilleen ja ruokki sitä siinä katsellen käsivarrellaan lepäävää pienokaista tavattomalla hellyydellä, lempeydellä ja rakkaudella. Silloin hän tunsi, että vaikka kaikki maailmassa häntä vastaan nouskoon, kukistamaan häntä vieläkin suurempaan kurjuuteen ja häpeään, niin ompa jälellä aina yksi toivo ja yksi tehtävä . . .

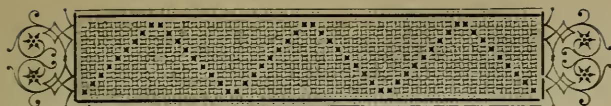
Kun hän oli taas lapsen kehtoonsa nostanut ja peittänyt, soudatteli hän sitä uneen tuuditellakseen, ja katse lepäsi lakkaamatta pienokaisen viattomilla kasvoilla. Ja vaikka jo poika oli aikoja nukkunut, soudatti hän sitä siinä vielä kauan aikaa, laulellen hiljalleen omituisen suruvoittoisella äänellä uudelleen ja yhä uudelleen:

Nuku, nuku nurmilintu,
Väsy, väsy västäräkki . . .

Hän lauloi hyvin hiljaa, tuskin kuultavalla äänellä, vaan siinä äänessä oli sittenkin sellainen sointu, siinä kuvastui sellainen vieno, lämpöinen rakkaus ja alttiiksiantavaisuus, että se pakostakin vaikutti kaikkiin Viertolan tuvassa olijoihin. Heidän puheensa katkesi, heidän raikas naurunsa väsähti, yhdessä kohdin istuivat he kauan, äänettöminä ja hartaina kuunnellen tuon yksinäisen huonemiehen hiljaista hyräilemistä nurkassaan. He tunsivat siitä soinnusta, että se oli nuori onneton äiti, joka tuuditti lepoon kehtolastaan.

VIELÄ SIIHEN MITÄ RAKKAUTTA . . . !

Kolmatta vuotta se jo Jehu apteekkarilla oli. Pienestä poikaressusta asti oli hän kasvanut patroona vainajan konnulla, ja kun hänet sitten, pariin kymmeniin päästyään, huomattiin toimeliaaksi ja luotettavaksi mieheksi, oli nuori patroona ottanut hänen kaupunkirengikseen, — hevosta hoitamaan, katua lakasemaan, ja juoksemaan apteekkiherrojen asioilla. Juho hänen nimensä oikeastaan oli, vaan roviisorit hänet Jehuksi olivat ristineet, hän kun koko veitikka oli tohtorin piikoja riiailemaan.

— No jo se on täysi Jehu, he hänelle ilveilivät, — kun kaupungin pulskimpia tyttöjä alkaa kopistelemaan.

— Vaikka eipä paljo mies uskaltanut niihin katsellakaan, kun maalta moukkana tuli! Nyt se vain jo tohtorin silkkihuivi-, juppahame-piikojen kanssa kynkitysten kulkee.

— Nehän, näetsen, hyvin soveltuvat yhteen: ap-

teekkirenki ja tohtorin piiat, — molemmat kuuluvat lääketieteesen.

— Ja terveyshoitoon. Heistä sitte potra pari tulee!

— Mutta minkä se Jehu niistä kolmesta ottaa? Tiinanko? — Pulskia ovat kaikki.

— Ottaa kaikki kolme, niin piisaa!

Silleen ilveilivät roviisorit ja muut apteekkiherrat Jehulle, kun tämä milloin kantoi sisälle puita tai vettä, tahi muuta apteekissa puuhasi. Jehu se vain myhähteli sanoen: »jo ne on leikkisiä nuo roviisorit! Mitä minä niistä letsukoista . . . !»

Vaan kumminkin hän aina sunnuntai-iltoina asteli uljaasti pitkin katuja verkatakissa ja varsianturoissa, talutellen kynkästä milloin mitäkin tohtorin piioista, ja kun apteekin sivu marssi, hymyili hän veitikkamaisesti sille roviisoreista, jonka vuoro oli olla sisässä, ja joka yksin ikävissään apteekin akkunoista katuliikettä katseli.

Eräänä talvipäivänä astui Jehu hyvin miettiväisen näköisenä apteekin varastohuoneesen, jossa apteekkarikin silloin oli. Heti huomasivat herrat, että miehellä oli jotain sanottavana, kun niin vakavan ajatuksissa kulki.

— No mikä nyt Jehun sydäntä painaa? Puhu pois, kehoitti muuan.

— Rukkaset lie poika parka tohtorin piioilta saanut, virkkoi toinen.

— Eihän toki kaikilta, lohdutti kolmas.

Vaan hämillään ja lakkiaan pyöritellen kääntyi Jehu apteekkarin puoleen:

— Minä tuota lähdin kysymään . . . pistäysin . . . että paniskohan se patroona hyvin pahaksi, jos tuota minä niinkuin kesken vuoden . . .

Kesken jäi lauseensa.

— Mikä päähäsi nyt on pistänyt? Pois palveluksestako pyrit? kysyi kummissaan apteekkari.

— Niinhän minä sitä olen vähän tuumaillut, että jos ei patroona pahastuisi . . .

— Mistä sinä nyt niille tuumille olet tullut? Tuskin toivonetkaan muualla missään saavasi helpompaa työtä, ja mitä palkkaan tulee, niin voisihan sitä vielä lisätäkkin, sillä olen sinuun tyytyväinen, enkä pidä muuttelemisista.

— Enhän minä muualle palvelukseen . . . Itsekseni olen hommanut ruveta elämään.

— Itseksesi! Yksinäinen, tyhjä mies!

— Yksinkään en aivan . . . Tuumat olisi, että jos akan ottaisin. — Melkeinpä punaisiksi karahtivat Jehun ohimot ja posket. Lakkiinsa hän pää kenossa katseli.

— Vai akottua aiot! huudahtivat herrat melkein yhteen ääneen. — No kenen sinä niistä kolmesta . . . Tiinanko?

— Täältä se olisi puheissa Kiviniemen puolesta, jos vain patroona . . .

— No koska sinulla niin vakavat aikomukset on, niin enhän minä tahdo estellä, sanoi apteekkari. — Joko sinä kuinka pian pois pyrit?

— Niin sitä on arveltu, että ehkä ensi pyhänä kuulutettaisiin, — eli vastako toisena?

Epäillen katseli Jehu patroonaa kulmain alta. Suoraan ei kehdannut, kun siinä kaikki irvistelivät . . .

— Heitähän se nyt toki toiseen! Eihän tässä niin kiirettä liene. — Mutta onnea vain toivotan! — Patroona hymyili ystävällisesti, ja meni toiseen huoneesen.

Nytkös rupesivat roviisorit utelemaan, oikeinpa hätistelivät Jehua:

— No sinä Jehu olet, kiusasivat he! Tuota päätä vain naimisiin, edeltäpäin mitään virkkamatta!

— Ja mihin se semmoinen kiire on? Eihän lie vain oravan poika matkassa?

— Milloin sinä jo Kiviniemessä olet ehtinyt kuupittaa?

— Enhän minä siellä vielä ... sai Jehu vastanneeksi. — Tapani-eno sitä minulle puhui, ja jo se oli sitä Kiviniemessäkin esitellyt, että minut kotivävyksi hankkisi.

— Ja sikseenkö tohtorin Tiinan heititkin?

— Uusi lintusipa vasta komea lienee.

— Mikä nimi?

— Kuinka vanha?

Niin ne herrat kysymyksillään Jehua hätyyttivät, ettei hän paljo vastata ehtinyt.

— Liisa-niminen se . . . Parisen kymmenissä kuuluu olevan, tokasi hän kumminkin väliin.

— Minkä näköinen se on? Tummako vai vaalea?

— En minä häntä niin tarkoin tiedä.

— Et tiedä? Tottapa se komea tyttö on.

— Tottapa se komia... En minä häntä vielä ole nähnyt.

— Et nähnyt! — Sekös herroja ihmetytti. Et nähnyt morsiantasi! Kuinka sinä sitten saatat häntä tuntea ja rakastaa?

— Hyväluontoiseksihan nuo tuota hokevat, eikähän siihen mitä rakkautta... Jo ne on leikkisiä nuo herrat! — Jehu hymyili ja meni ulos, pilaksi kun herrat hänen naimisensa tekivät.

Sitä ne eivät herrat kummastelleet, että Jehu omilleen pyrki. — Tukalatahan se on toisen orjana olla. Eikä sitäkään, että hän naimisiin aikoi. Tunsivathan he kaikki, kuinka ilottomat usein poikamiehen päivät ovat: ei häntä, töistään päästyänsä, armaan syli odottele, ei lievitä hänen ikäviään eikä huoliaan oman, hellän naisen hempeys,

ja kylmäksi jääpi vuoteellakin kylkensä. Mutta sitä ne herrat ihmettelivät, kun ei Jehu sanonut morsiantaan rakastavansa, eikä tuntevansakaan!

— Joko ne ensi pyhänä kuuliaiset pidetään, kysyi viikkoa myöhemmin muudanna aamuna eräs rovisooreista Jehulta, kun tämä tulta apteekin uuniin teki.

— Ensi pyhänähän ne . . ., vastasi Jehu vähän ujostellen.

— Kai olet jo Kiviniemessä käynyt henttuasi katsomassa. — Ei siitä Kiviniemeläisten kanssa tolkkua tullutkaan.

— Vai jo ne hommat ovat lopussa!

— Miten sinulla sitten ensi sunnuntaina kuuliaiset on?

— Kuka ne kaupat purki?

Taasen utelivat Jehulta 'kilvan herrat, vanutellessaan lääketaikinaa, ja pulloja punnitessaan.

— Niin tuota se Tapani-enokin arveli, että kun siellä vielä molemmat vanhukset elävät, — eikä kuolemastakaan ole tietoa, ja kaksi poikaakin kuuluu olevan, niin sattuisi appiukosta eli muista vielä vastuksensa saamaan. Ja se jo kävi Kiviniemessä peruuttamassa.

— No siinä minun uneni! Vaan miten nyt kuuliaistesi käypi?

— Nyt on näettesen, puheessa ottaa eukko tuolta Olhavan kylästä. Siellä on talo, toista paljo

vauraampi, eikä elä enää kuin muori, sekin jo kuolemata tekee. Ei velimiehiä, ei muita. Heti isännäksi pääsee.

— Se on Jehua! Äsken tytön kihlasi — hylkäsi — ja nyt on jo toinen ongessa. Kovin sinä Jehu aloit hätäilemään.

— No se kun niin kerran tuli patroonan kanssa puhutuksi . . .

— Entä minkälainen nyt Olhavalainen henttusi on? Oletko häntäkään nähnyt?

— Kävinhän minä siellä menneen yön seudussa. Roteva ihminen . . ., ja viisissäkolmatta. Työtä julma tekemään, vaikka vähän äkäiseksi haukkuvat.

— Vai äkäinen! Mutta siitähän sinä Jehu ikuisen ristin saat! Heitä jo ajoissa!

— Kyllä minä yhden akan hoidan. Jos kovin sydämmiköksi rupeaa niin heilautan köyden päätä. Jehu oikasi suoraksi kookkaan vartensa.

— Siinä miestä! Jota rakastaa, sitä ruoskia aikoo. — Vai etkö Olhavalaista morsiantasikaan rakasta?

— Rakast . . . Pyhyh! Vielä siihen mitä rakkautta tarvitaan! Eihän sitä näin talopoikaisissa . . . — Jehu yritti jo tuskautumaan, kun ne herrat myötään siitä rakkaudesta jankuttivat. — Siihen rakkaudet ja muut . . ., höpisi hän vielä ulosmennessään.

Ja seuraavana sunnuntaina kuulutettiin py-

hään avioliittoon toimellinen ja siivo renkimies Juho Heiskanen, tästä kaupungista, ja neitsyt, kunniallinen ja siveä talon tytär Kaisa Kokkonen maaseurakunnan Olhavan kylästä.»

Kolmen viikon perästä kirkosta palattuaan korjasi Jehu arkkunsa apteekkarin pirtistä, heitti jäähyväiset patroonalle, roviisoreille ja piioille ja istahti rekeen morsiamensa viereen, joka sillä välin kadulla hevosta piteli.

— Ja noin vain ilman rakkautta, mutisi itsekseen se roviisoreista, jonka vuoro sinä pyhänä oli apteekissa olla, ja joka yksin ikävissään sieltä akkunasta heidän lähtöään katseli.

— Kas Jehu, ja ihka elävänä, huudahti eräs apteekkiherroista, kun turkkipäällinen mies ovesta astui, ja laski pullon ja paperin tiskille. — Oletko sairas, vai eukkosiko?

— Anoppihan se vielä kuoleman-tekoaan jatkaa, vastasi Jehu, lunta saappaistaan kolistellen.

Kaksi vuotta oli kulunut siitä kun Jehu Olhavaan läksi. Patvinut hän oli hiukan, ja muutenkin isännöittynyt. — Mutta herrat olivat entisellään. Joku vanhempi vain oli poissa, joku uusi sijassa. Muudan oli poskiparran kasvattanut, toiselle, ennen parrattomalle, oli viikset versoneet.

Herrat kyselivät Jehulta hänen elämäänsä ja vaiheitaan. — Pian siltä oli eukolta liika korskeus laimistunut . . . Poika oli heillä jo vuoden ikäinen, toinen tekeillä . . . Maa oli nyt hyvässä kunnossa, vaikka se Jehun taloon tullessa olikin ollut huononlaisessa hoidossa akkaväen käsissä.

— Mutta eikö ne herrat lähde meillä käymään, esitteli Jehu. — Ei tätä ole kuin yhdeksän virstaa; pian minä oriillani teidät sinne nakkaan, ja taas takaisin.

Mielelläänhän ne toki herrat lähtivätkin, kaksi heistä kun oli irti sinä iltapäivänä. — Kun Jehu oli kaupungissa ostoksensa ostanut, ajoi hän apteekin edustalle, roviisorit istuivat rekeen, ja raittiissa talvi-ilmassa ajaa karauttivat he leikkiä laskien ulos kaupungista.

Jehun talon uudella puolella, lämpöisessä vierastuvassa he kohta istuivat ja juttelivat. Ropsa emäntä kahven keittoa puuhasi.

— Näin vapaa ja onnellinen on nyt elosi, virkkoi roviisoreista toinen. — Ja me siellä yhä saamme päivät päästään vieraan tiskin takana juoksennella.

— Miks'ette ota eukkoa ja rupea kotivävyksi taloon, kuten minä, kysäisi Jehu.

— Ei se meille näy sopivan, eikä sitä valittuakaan tunnu löytyvän.

— Mitäpä hänestä niin paljo valitsee. Ottaa porrauttaa yht'äkkiä — siinä se temppu.

— Niinhän se tuntuisi mutta . . .

— Mutta mitä? Ottaa eukon mistä saapi.

— Aivan oudon, tuntematta ja rakastamatta häntä. Niinkö?

— Niin miks'ei? — Niinhän ne meikäläisetkin tekevät.

— Ja hyvin menestyvät rakkaudettakin?

— Hyvin. Vielä siihen mitä rakkautta . . .!

Jehu istui kätkyen laidalla, ja hypitti hymysuin käsiensä välissä tervettä poikaansa.

Onnellinen oli hän, ja hän tunsi sen täydelleen.

KUUN PIMENEMINEN

Pohjoisesta puhalsi jäinen viima, virtasi vihaisena pitkin katua, ja kun ei seinänvierustoilla päässyt täyteen vauhtiinsa, niin puski se torin paikoilla kahta äkäisempänä kiukkuaan ja puri terävästi.

— Onpa oikein tulipalopakkanen, sanoivat tuttavat tuttavilleen, kun kadulla vastakkain sattuivat ja tavanmukaisesti arvelivat, että piti jotakin lausua.

— Niinpä puree kuin puukon kärki.

— Mutta niikseen se olikin hiki mätäkuun kuumuudessa.

— Sen se nyt kostaa.

Kauvaksi he eivät jääneet siihen juttuamaan, eihän sitä mikä semmoisessa säässä. Kohauttivat hartioitaan, joita vilu ahdisti, vetäsivät kaulan lyhyeksi, solauttivatpa leuankin takin kaulustan alle, ja jatkoivat kiireistä kulkuaan. Kellä turkit oli,

se koetti kiireesti kohauttaa karvaista kaulustaa korvilleen ja painautti sitten taas käsivarret syvemmälle hiain sisään, eikä hänellä siinä ollut hätääkään. Mutta ne, joilla ei ollut turkista haaraa, kärvistelivät kylmissään ohkaisissa päällystakeissa; harppasivat pitkään ja tiheään narisevalla tanterella, ja varastivat tuon tuostaankin toisella jalalla, kun eivät suorastaan juosta viitsineet. Vuoroin toisella, vuoroin toisella kädellä painahuttivat he korviaan, vaan nykäisivät pian taas kätensä pois siitä korvallisesta ja pistivät ne takin taskuun niin syvälle kuin suinkin. — Hevoset nurkissa seisoivat paksussa kuurassa ja arastelivat kuolaimiaan, ja issikkapojat siinä vieressä kävelivät edestakasin, lopsuttivat jalkoja vastakkain ja korjasivat usein hevosen lointa samalla lämmitellen käsiään hevon lämpöisessä ihossa. Väliin tarrasivat kiinni toisiinsa ja ponnistelivat hetkisen rakkaassa sylipainissa.

Illan suussa helpoitti viima, vaan eipä lauhtunut ilma. Taivas oli kirkas ja kylmä, pakkanen oli kuiva ja salainen, se uhkasi kerrassaan pitkittä kidutuksitta jäytää siihen yhteen paikkaan, jos ken hetkeksikään seisomaan jäi. Vähäksi kävi liike kadulla, issikat vain ajelivat siellä, sen tuhannen kyytiä porauttelivat, ja niistäkin moni ohjasi ennen aikojaan koninsa kotiin.

— Tuohan se oli vietävätä, kun piti sattua moinen sää, ja juuri oli aikomus kävellä tyttöin kanssa kuun pimenemistä katsomassa. — Niin tuumaili Eero, kun kahdeksaa käydessä puoli juoksua riensi alas Aleksanterinkatua. — Olisi tämä nyt kyllä kirkasta säätä, taivas selvä kuin peili ja kuu kuin juusto, mutta eihän ne tytöt varsinkaan hirviä lähteä tämmöiseen ilmaan ulos, eikä täällä kauvan tee mieli ilmanaikojaan kärvistellä miehisenkään miehen. Hitto kun selkääkin kylmää ja eikö nuo liene korvat jo selvässä jäässä, koska noista ei enää tiedä mitään . . ., niin on, kuin ei olisikaan koko korvia. Mutta mikäpä niitä osaa koetellakaan vanttuuttomin käsin. Jokohan pitänee katkaista taival ja pistäytyä johonkin kapakkaan . . ., vaan eipä taida viitsiä, painaa häntä yhteen kyytiin, niin tuosta kerralla pääsee.

Eero painoi menemään hyvää vauhtia, ja kun pääsi Heikinkadun puistoon, jossa taas viima vapaasti kävi, juosta hilkkasi hän aina kolmisen askelta yhteen kyytiin, ja niin taas käveli väliin. — Ihanhan se kangisti suunpieliä, ja ne harvat parranhiuteet ylähuulessa olivat yhtenä tönkkönä jäänä. Mutta tuossahan tuo olisi jo talokin. Kun häntä vähäsen matkaa vielä kärsisi nousta vastamaata Vladimirin katua, niin pääsisihän sitä lämpimään. Siellä perillä hän ei olisi milläänkään koko pak-

kasesta, sanoisi vain, jotta raittiinlainen on ilma, muuten selkeä ja kaunis. Vielä hän ne tytöt sieltä ulos puijaisi ja nauraisi sitten, kun viluissaan inuisivat . . . Mutta jos ne juuttaat eivät sattuisikaan kotiin ja pitäisi taas lähteä yhteen puuhkaan takaisin viiltämään . . ., paleltuisihan ne jo silmätkin päästä. Se olisi joutavata, jos ei Almakaan . . . Vaan tottapa ne nyt kotona ovat, olihan sitä jo puhettakin vähän, ja eipähän ne kauvas ole tarjenneet juosta . . . Senkin vietävätä se sentään olisi, — no lämmitellä pitäisi sitä sittenkin pikkuisen aikaa, — ja missäpä ne ovat kuin kotona.

Nyt oli hän jo ovella, — siinähän sitä vielä piti seisoa ja soittaa, helistellä. Ja nyt piika peeteli ei tule avaamaankaan . . . painaapa häntä toisen kerran, oikein emäheläyksen . . . Ka jo, jo tulee toljana, ka, nyt ei löydä avainta . . .

— Onko täällä herrasväki kotona?

— Eivät ole.

No nyt sen päätti. Siinä hän nyt seisoi, ja piika hoppuili ovea sulkeakseen, kun kylmä, raaka ilma vastaan tunki.

— Missä ne ovat? Eikö ne tulekaan?

— Vasta lähtivät.

— Eikä ketään kotona?

— Ei muita kuin Alma neiti, hänkin vähän sairaana.

Ähäs, jopa se kerran nykäsi sittenkin. Alma yksin. — Liekö pahastikin sairaana. Pistäyn vähän sisälle . . . asiatani ajamaan . . . lämmittelemään hetkeksi.

Sisälle meni Eero, ja suloisesti sieltä lämmin lehahti vastaan; piika jäi ovea sulkemaan ja katseli vähän kieroon tuota väkisin pakkautujaa, jotta tuopa vasta tollo lie. — Saattoihan se olla hiukan tukkeumisen näköistä, arveli Eerokin takkia riisuessaan, mutta mikäpä siihen ilmaan . . . ja kun puhettakin oli ollut, kyllähän Alma tiesi . . .

Ei se Alma ollutkaan pahasti sairaana, vilustanut vain oli päivällä pikkuisen ja päätä särkenyt, nyt se oli jo melkein ohi. Vaan kumminkin oli hän — selitti hän Eerolle tervehdysten jälkeen — päättänyt pysyä huoneessa sen iltaa, kun vielä hiukan hervotti. Hauskaa oli, että Eero sattui siihen juuri tulemaan pakinata pitämään, sillä yksin kun oli, kävi aika pitkäksi, ja vähän oli hän siinä hämärässä ollut jo suruisella tuulella.

— Ja tästä akkunasta me näemme kuun pimenemisenkin ihan selvään. Kas kun se nyt onkin kirkas ja täysi, himmentää tähdetkin ympäriltään. Mihin aikaan se alkaakaan pimeneminen?

— Yhdeksän ja kaksi minuuttia se vasta . . . Ehkä olette väsyneenä ja tahdotte jo aikaisemmin

mennä levolle. Älkää minun tähden valvoko . . . pistäysin vain hetkeksi lämmittelemään.

— Ei, ei. Olen nukuskellut pitkin päivää, istun mielelläni tässä, nojaun tuohon sohvan nurkkaan. Siihen näkyy kuukin ihan selvästi, akkunan ääressä voisi vetää.

— Mutta kun on valoa sisällä, niin ei näe selvästi ulos.

— Lampun voimme sitten siirtää etemmäs, mutta vielähän ei ole mitään katsottavaa puoleen tuntiin. Käykäähän istumaan.

Siinä he puhelivat hetkisen. Alma kertoi, että heiltä kaikki muut olivat lähteneet syntymäpäiville jonkun sukulaisen luo, vaan kun siellä kai tulisi olemaan isompi seura, niin ei Alma ollut viitsinyt lähteä, vaikka olisi hän juuri jaksanutkin. Myöhäseen aina vetää isoissa seuroissa, ja ikäväksi niissä käypi. — Eero sanoi huomanneensa, ettei piika olisi mielellään suonut hänen sisälle tulevan, estellyt kun oli ja Almaa oikein sairaaksi sanonut, jotta häntä ilman pakkasetta olisi hyvin epäilyttänyt koko tulo. — Tuo oli piian puolelta hyvin luonnollinen heikkous, selitti Alma, pieni anteeksi annettava viekkaus. Hän näet kai oli toivonut isäntäväen poissa ollessa pääsevänsä ulos omien tuttaviensa pariin, ja pelkäsi nyt vieraan tullessa, että pitäisi jäädä teetä keittämään. — Ei millään

muotoa tahtonut sitä Eero, että hänen tähtensä palvelijain harvoin sattuva vapaus sitoutuisi, ja naurahdellen päättivät he molemmat, että piika menköön omiin iloihinsa, he eivät välittäisi koko teevedestä.

Puhetta punousi pitemmältäkin. Eero kun oli maalainen ja nuori, oli hän hieman ujo ja arka, ja sentähden olivat talon neitoset, pääkaupungin ilmassa kasvatetut, aina toisinaan vähin veistelleet hänen kömpelyyttään, mutta pitivät muuten paljo hänen suorasta luonteestaan. Eikähän se kumma ollut, jos Eerokin hyvin viihtyi tyttösten parissa, Alman varsinkin — eipä niitä ole Helsingissä ylioppilaalla naistuttavia kovinkaan valita. Hyvinkin se tuntui hauskalta nyt, kun kerran kahden kesken pääsi pakinoimaan, — mutta samalla se tuntui sekaan vähän oudoltakin ja tukalalta.

Jo olikin kerrassaan tyttö miellyttävä, kun noin nojaavassa asennossa lepäili siinä sohvan nurkassa hieman väsyneenä ja hervotonna ja hienoilla hoikkasilla sormillaan hypitteli rannerengasta sylissään. Hitto kun oli sulavan mallinen! Pehmoinen villavaippa kierteli taipuisana solakan vartalon notkelmia ja valahti lanteilta syrjälle; jalka polki pehmoisesti jotakin vallatonta tahtia. Pää oli vähän taappäin vaipuneena, puhuessa vain sujahti sorea kaula suoraksi. Silmät piti hän viek-

kaasti puoliummessa, niin ettei niistä saanut selvää, mitä ne miettivät; kasvot olivat hiukan kalpeat, mutta sitäpä sirommilta ja valkoisemmilta ne näyttivät.

— Kerrassaan miellyttävä, tuumi Eero, ja jäi joskus kesken sanan äänettömäksi katselemaan. — Elävä taideteos. — Puhe ei tahtonut Eerolta oikein luistaa, mutta ainahan sitä piti koettaa jotakin sanoa, jutella aivan tavallisia asioita, vaikka ne siinä tilaisuudessa tuntuivatkin hyvin tyhjiltä ja tyhmiltä. Tyttö vastasi verkalleen, hienoisella, levollisella äänellä, mutta ne silmät, ne kun joskus vilahtivat, niin niissäpä vasta oli senkin tuhannen peli ja ilve, niistä tuntui singahtavan tultakin, aivan tyynen kuoren alta.

Eero kävi hajamieliseksi, hänen oli toisinaan melkein paha olla tuota kuvaa katsellessaan. Hän koetti pysytellä vapaana, koetti jutella ja laskea leikkiäkin, koetti toisaallekin katsella, mutta ei saanut silmiään erilleen tuosta tytöstä, siihen vain piti tirkistellä, ja taas katkesi puhe.

— Mitä joutavia, oliko hän hypnotiseerattu vai mikä ihme . . . Eeero nousi äkkiä ylös, melkein äkäisesti, käveli akkunan luo ja taas takaisin, katsoi kelloaan rauhattomasti useampia kertoja peräkkäin ja istahti taasen.

Sama juttu. Silmät olivat kuin naulatut siihen sohvaan.

— Joko kohta alkaa olla aika kuun pimetä? kysyi Alma, kohahtaen hiukan sohvassa.

— Ei se vielä . . ., eli kohta on, viiden minuutin perästä . . ., eli neljän. — Eero katseli kelloaan oikein tiukasti.

— Pitäisi katsoa kuuta kiikarilla. Salin pöydällä se on kaukoputki luullakseni.

— Istukaa, kyllä minä käyn hakemassa.

— Löydätteköhän te?

— Löydän, varmasti.

Mielellään meni Eero toiseen huoneesen, jos minuutiksikaan, vapautuakseen tuosta omituisesta vetovoimasta, — mutta mielellään hän taas palasikin. — Hiljaista oli koko talossa, seinäkello vain kävellä napsutteli tasaista tahtiaan, ja joskus paukahtivat nurkat pakkasessa. Harvoinpa ulkoakaan helähtivät ohiajajan kulkuset tai naukui kitisevä lumi jalkamiehen kadulla kiirehtiessä. Sisällä oli kaikki äänetöntä, ei siellä ollut elävätä henkeä muuta kuin he kahden.

Eero toi kiikarin salista, katseli sillä itse ensin akkunasta, ja ojensi sen sitte Almalle.

— Eipä täältä todellakaan hyvästi näe, kun on valo noin lähellä.

— Siirränkö lampun tuonne etäämmälle?

— Niin siirtäkää, pienentäkää liekkiä ja pankaa vielä varjostin eteen.

Puolihämärä oli nyt huone, kuu vain paistaa loimotti sisälle. Nyt se tyttö vasta oli soman näköinen kun muodot ja varjot noin melkein sulivat toisiinsa himmeäksi, ärsyttäväksi kuvaksi. — Eero siirsi tuolinsa akkunan viereen, asettui melkein selin tyttöön. Ja niin he katselivat kauvan aikaa ääneti kirkkaalle taivaalle, katselivat, kuinka kuun syrjästä vähitellen lähti kappale kulumaan, aina suurempi ja suurempi, ikäänkuin olisi siitä näkymättömällä taltalla hierretty hienoja viipaleita tai niinkuin mikin happo olisi syönyt ohkaista levyä. — Olihan se tuo nyt katsottavaakin noin juhlallisessa äänettömyydessä! Eerosta tuo tuppisuisuus oli ihan naurettavaa, mutta mistäpä hän otti siinä keskusteluaineenkaan, pää tuntui ihan ontelolta, ei sanaakaan löytynyt varastosta. Ruvetako selittämään tieteellisesti kuinka toinen kiertotähti... Hiiteen kiertotähdet! — Mutta eipä tahtonut uskaltaa kääntyäkkään, silmät eksyvät ja takertuvat taas siihen sohvakuvaan . . . Vaan näinkin tuo selin on typerätä — ei . . .

Eero hypähti taaskin äkkiä ylös, käveli pöydän luo ja asettui äskeiselle paikalle Alman viereen, joka vielä nojausi entisessä asemassa kiikari silmillä.

— Onhan tämä kummaa katsottavaa, vajaalaitasta kuuta.

— Eikö ole sitten?

— Miks'ei, varsinkin tämmöisessä juhlallisuudessa . . .

— No niin, jutelkaa jotakin.

Tavallinen asiahan se oli, jota Alma sanoi, mutta minkätähden nuo silmät taas noinikään suikahtivat. Ja minkä tähden tuo käsivarsi noin kaarevasti koukertui, jättäen varren vaipan alle selvemmin näkyviin, minkätähden tuo jalka noin vallatonna keinui ja puolihämäräkö sen kaiken teki noin salamiellyttäväksi ja viekottelevaksi. Eihän se Alma muuten nyt mikään niin kumma otus ollut . . . Oliko hän, Eero, hermoheikko, vai miksi hän tuntui nyt noin levottomalta, mikä häntä ärsytti? Ja miksipä ei tyttökään sanaakaan virkkanut, oli kun kiusoillaan noin vaiti, noin levollinen, noin liikkumatoin. Eeroa hervoitti, melkein vapisutti. — Jospa sanoisi tyttö sanankaan, tahi jos itse keksisi jotain järkevätä . . .

— Ei se ole vielä puoleksikaan pimennyt.

— Ei hetikään. — Tyttö laski kiikarin syliinsä ja katsoi Eeroa. — Onko teillä kylmä?

— Mitä hulluja . . . päinvastoin. Miksi niin?

— Muuten minusta tuntui . . .

— Hyvinhän täällä on lämmin.

Ääni näet oli Eerolla värähtänyt. Huomasi hän sen itsekin, ja sitä kai se oli tyttökin tarkoittanut, mutta miksei sanonut . . . Hm. Noin vain istui levollisena, pää kenossa ja katseli puoleksi suljetuilla silmillä vistoon Eeron ohi ulos. Sopi se siitä näkemään Eeronkin, mutta ei siitä tien nyt katsoiko se häntä vai eikö. — Mutta hurmaava hän olikin, kun häntä noinikään kiireesti katsahti yhdellä silmäyksellä koko vartaloa pitkin, ihan lumoava. — Kummallista! Siitä äsköisestä pakkasessa olosta kai ne vielä Eerolla posket paloivat ja korvat kuumensivat ja veri noin kiireesti virtasi. Tuntuipa melkein, että häneltä itsestään voisi käsivarsi oijeta tempaamaan tyttöä vyötäreiltä kiinni ja nykäsemään rintaansa vasten. Olisikohan se sittenkin yhtä äänetön ja liikkumaton ja levollinen, ja pää hänen olallaan noinikään kenossa . . . Ei, siinä ei ollut hyvä istua, taas lähti Eero miettelemään lattiata edestakasin. — Poskia poltti ja selkääkin kuumensi, — tautiko lie ruumiissa.

— Jopa se alkaa olemaan kuu niinkuin Turkkilaisen vaakuna.

— Vaan eipä toinenkaan laita ole aivan pimeä.

— Ei, vaskenkarvaiselta läpikuultaa.

— Istukaa . . ., miksi te olette noin rauhaton?

— Enhän minä juuri rauhatonkaan . . . Kuka siellä kulkee kyökin ovessa?

— Ei meidän ovissa kuljettu.

Missä ovessa lie kuljettukaan, vaan sitä Eero oikein säpsähti. Kävi taas istumaan ja oli puolipimeässä albumia tähtäilevinään. — Olisipa ne saaneet toisetkin olla kotona, tuumi Eero, näin kahdenkesken hän jäi niin tyhmäksi . . ., tottumaton oli. Peto kun ärsytti tuo tytön olo siinä vieressä; tyynenä se istui kuin kirkossa, vaan mielessään oli Eero kuulevinaan, kuinka sydän hälläkin raivoisasti tykki, juuri kuin hänellä itsellään, ja henki läähätti; oli tuntevinaan sen kuuman hengityksen lehahtavan ihan omalle hipiälleen, oli näkevinään hienon kuumeenpunan leviävän tytönkin ohimoille, ja liekkiä leimuavan sen silmistä. — Taudin jälkiähän se saattoi olla, sairaana kun oli Alma ollut. — Vaan mitäpä jos hän tempaisi kiinni tuon käden, joka hervotonna riippuu, jos painaisi pään rintaansa vastaan ja suutelisi . . ., tunnit pitkät lepäisi tyttö hänen rinnoillaan — sepä olisi autuutta, hekkumaa . . . — Höpsis, ettäkö kosisi! Mitä hullutusta, ihanhan hän oli pyörällä, järki sekaisin. Mikä hornan henki puhalsi häneen nuo kiihkeät tunteet, mikä häntä tenhosi? Irti täytyi hänen siitä repäistä itsensä, muuten . . .

— Nyt se alkaa taas jo kasvamaan kuu. —

Eero sai taas ajatuksensa erilleen siitä lumouksesta ja rupesi lähtöä tekemään. Kuu oli jo ollut pienimmillään, vähäsen sakaraa vain oli vilkkunut yhdestä laidasta, ja taas kävi siitä peitto syrjälle siirtymään. Kulussaan lähti kuu jo nousemaan ikkunan yläpuolelle.

— Niin, se näytelmä on kohta lopussa. Mutta mihinkä te kiirehditte, istukaa nyt vielä.

— Kiitos, kyllä lähden. Tekin olette kai väsyneenä, ja itse olen tänään niin kumman tyhmänä, en tiedä miksi. Huvittava en voi olla, lienen siis ikävystyttävä.

— Miten niin, vika taitaa olla minussa.

— Eikö mitä. Tässä olen vain ääneti jörötellyt koko illan.

— Mitäpä niistä aina pitkistä puheistakaan...

Olihan siinä Alman suupielessä ikäänkuin pilkallinen hymy, ja äänessäkin värähti leikkiä, — vai erehtynytkö lie Eero. Hän häpesi, loi alas katseensa, vaikkei tiennyt miksi. Ojensi sitten kätensä hyvästiksi — kuuma oli tytönkin kämmen, hän viiväytti sitä hetkisen kourassaan. Mutta ei, ei hän muuta kuin puristi sitä hienosti ja kumarsi samalla syvään, ettei tarvitsisi silmiin katsoa. Ovelle asti häntä saattoi tyttö, käski tulla pian takaisin — kun muutkin ovat kotona.

Ihanhan se oli tavallinen vieraissa käynti, ei-

hän siinä ollut mitään sen eriskummallisempaa, vaan kumminkin Eerolla poltteli poskia, ja ikäänkuin häpeissään riensi hän alas katua, arkana, juurikuin olisi pahaa tekoa paennut. — Perh . . . Oliko hän mikään kuutamosankari, joka tähysti taivaalle ja uneksi ja haaveksi, ja kuvitteli ja oli mielenliikutuksessa! Senkö vietävä häntä villitsi ja hölmöksi teki! Jo vain hän oli mahtanut olla tyhmän näköinen siinä tuolilla tirppoissaan, kumma kun ei tyttö nauranut . . ., mutta olikin sillä pila silmässä. Niin hän oli ollut juurikuin koulupoika — hitto kun hävetti.

Pakkanen porahteli, rasahteli nurkissa ja puut puistossa paukahtivat, lumi narisi kalossien alla. Mutta Eerolla poltteli poskia ja hengitys oli vieläkin kuumaa, vaikka hän koettikin tyynnyttäidä ja naurahtaa poikamaiselle huumaukselleen. Vasta matkan kuluessa alkoi hän jäähtyä.

Eihän se Alma ollut mikään tunnettu kaunotar, aivanhan se oli tavallinen tyttölapsi, mutta se kun oli niin salamielisenä ja vakavana istunut nojautuvassa asennossaan, niin se oli Eeroon äkiksestään tuolleen vaikuttanut. — Mutta pitää sitä ollakkin tökerö, kun silleen typertyy . . ., vaan sitä kun harvoin on naisten seurassa, niin käyttäytyy juurikuin suutari. Tuossahan hänellä olisi ollut hauska tilaisuus leikkiä laskea, ja vaikkapa

varastaa yksi suukkonenkin . . ., ja tokko tuota olisi paljo tarvinnut varastaakaan, löyhässäkin olisi saattanut olla, mutta kun ei mies älyä, ei kun istuu vain ja haaveilee. Perhana kun laiminlyöpi tilaisuuden, tärvää hauskan illan, ei niitä toki niin usein olekkaan tarjona, ja tyttökin katseli niin pilkoillaan ja sääliväisesti . . . eihän se nyt, juutas soi, hänkään suorastaan . . .

Suututtipa se nyt Eeroa jäljestäkäsin ja hävetti, että oli istunut niin juuri kuin kuivettunut puujumala, sävyisänä ja jäykkänä kun mikähän apostoli. Toisekseen olihan se taas hyvä, kun niilläkin kaupoilla irti pääsi, siksi oli siellä kumma istua tuppisuuna ja tyhmänä . . ., sitä kun on äkkinäinen ja härkäpoika. —

Kuu oli jo melkein entisellään, kun Eero senaatintorin poikki viiletti menemään kotiinsa ruununhakaan. Vihaisesti puhui mereltä vihuri, kylmää oli kuunkin valo. — Tuota kuutahan siellä oli niin juhlallisesti tähystelty kuin kirkossa . . . oikein kuumensi . . ., no kuumensi sitä toki tyttöäkin . . . siltä kai tuo näytti! — No niin. Olkoon nyt jo tuo asia. — Eero koetti karkottaa ajatuksiaan pyörimästä tuon yhden ainoan asian seutuvilla — eihän tuo nyt sentään ollut niin mikään kovin merkillinen juttu, on sitä joskus oltu kummemmissakin . . .

Mutta ei ne ajatukset sillä yhdellä yrityksellä sentään huvenneet, vielä niitä kotonakin piisasi pitkin iltaa ja maatakin pantua. Ja se se siinä varsinkin pisteli, kun niin kylmänä oli ollut, ei hellää sanaa tullut sanoneeksi, — ei niitä tilaisuuksia toki hänenlaisillaan niin usein ollutkaan tarjona.

MATALASSA

»Laine» uiskenteli kuin vesilintu sulavasti ja luikkaasti alas virtaa, tykytti ahkerasti pienellä koneellaan ja tupruutti harmaata savua, joka jäi jälelle virran ylitse leijuilemaan ja vähitellen sekoittui iltapäivän hienoon autereeseen. Kirkkorahvasta oli »Laineen» täydeltä; kirjavina loistivat naisten kepeät kesäpuvut ja miesten puhtoset paidan hiat ja ohiajettaissa kajahti rantatörmästä takaisin hanurin hilpeä ääni ja nuorten helkkyvä nauru. Juhlallinen kirkonaika oli ohitse, sunnuntain iloinen iltapäivämieli vallitsi kotikylään palaavassa Suorannan nuorisossa.

Laskettiin juuri Siikakosken vuolosta korvaa kohden, kierrettiin väylän mukana suvantopuolta pitkin Mansikkaniemen hiekkaista kuvetta. Perämies istui huoletonna kunniasijallaan, käänteli peräsintä melkein vaistomaisesti tuossa joka päivä kulettavassa, tutussa reitissä; joskus hän vain pi-

kimmiltään silmäili matkan juoksua ja laski muuten leikkiä tyttölauman kanssa, joka oli keräytynyt perään hänen ympärilleen. Hän oli komea poika — perämies Ville —, iloinen veitikka ja suustaan sukkela. Tytöt viihtyivät hänen parissaan yhtä mielellään kuin hän tyttöjen, ja joka pyhä kun kirkolla kävivät oli tytöillä »Laineessa» ilohetki rupatellessaan Villen kanssa.

— Laskeppa vain nyt matalaan Ville, niin uitetaan perämiestä, ilveilivät he.

— Vaikkapa laskisinkin. Vähemmin pääsisitte Suorantaan huveihin, kun en minäkään pääse, saisitte tässä istua iltakauden.

— Ei ainakaan perämiehen ansiota lie jos raapasematta päästään, puuttui eräs miespuolinen puheisiin, häneltä ei näy silmät joutavan muuta kun tyttöjä katselemaan, eikä niistäkään kuin yhtä.

— Mutta sepä tyttö onkin Suorannan ruusu. Kyllä vene väylän löytää ja silmät tytöistä rakkaimman.

Tyttö istui siinä toisten tavallisten piirissä sievä ja sorea kun kukkanen nokkosten keskellä. Väljä, ohkonen huivi sulki puitteina nuo pienet, sirotekoiset kasvot, joita päivä ei ollut kun parahiksi saanut paahtaa. Sinervät silmät vilahtivat vilkkaina, kun hän lempinimeä lausuttaissa loi katseensa alas, ja huulet, jotka hienosti nauruun supistuivat, olivat

mehevät kun mansikat; pehmoisena peitti vaalea kesäpuku notkean vartalon nuoruuttaan pyöreitä muotoja. Häntä kutsuivat kylän pojat toisten tyttöjen kiusalla Suorannan ruusuksi, joksi joku kulkija poika hänet kerran oli ristinyt. Tätä kukkasta nyt vahtaili perämies hellillä katseilla, häntä koetti hän naurattaa ja hyvillään pitää, niin että oman kylän pojille vähältä kävi kateeksi.

— Rakkaaksipa tuntuu käyvän.

— Eihän silmä osaa ota, lohdutti tytöistä eräs pilkallaan.

— Eipä tiedä vaikka jo tällä matkalla ottaisi teiltä koko otuksen, uhkaili Ville.

»Laine» solui sievästi alaspäin kiihtyvässä virrassa, kierti koreasti niemekettä kosken niskassa. Aalto kohosi notkeasti keulan alta ja hajausi kahtahalle leveinä lainevöinä virran kiiltävään kalvoon, kunnes tapasi rannan ja loiskahti pärskähtäen törmäkiville. Nauru helähti juuri kirkkaimmillaan »Laineen» perästä kun vauhti äkkiä pysähtyi, vene töksähti, heilahti ja tarttui hiedikkoon kiini. Kone iski takasinpäin vain turhaan. Vene oli seisahtunut eikä hievahtanut paikoiltaan. Virta painoi sitä yhä kiinteämmäs pehmoiseen pohjaan, se oli lujassa kun juotettu. Siinä istui rahvas ällistyneenä ja ääneti.

Kaikki katsoivat perämieheen hämillään. Tämä

istui paikoillaan aivan tyyneenä hätäilemättä; hetken kuluttua selitti hän, että minkä tälle vahingolle nyt osaa, vesi on joessa laskenut niin ettei vanha väylä enää näy olevan luotettava kun laiva on kovin lastissa. Eikä hän tiennyt muuta neuvoksi kuin nousta maihin ja odottaa kunnes »Ilma» illemmalla tulee alhaaltapäin ja vetää kilpailijansa karilta.

Luonnollisena, päivän selkeänä asiana selitti hän tätä, ilman vilppiä ja petosta. Mutta silmän nurkassa näytti veitikka vallattomasti ilkkuvan, ja huuliparran omituiset liikkeet osoittivat, että häntä tässä jutussa joku huvitti. Kekseihin ei ole turvautumista, neuvoi hän vielä varmuuden vuoksi niitä, jotka aikoivat ruveta työntämään, pohja on siksi huonoa. Mutta senkin hän lausui, vaikka varmalla, kumminkin niin kälmimäisellä äänellä, että aivan siltä kuulusti, kun hän olisi koettanut nielasta naurunsa.

— Niin se käypi kun herkeämättä tyttöjä vahtii, muistamatta väylää katsella, moitti joku nuristen.

— Väylällä ollaan . . . eikähän tässä ole hätää mitään. Tunniksi, pariksi noustaan tuohon törmälle . . ., kelläpä tässä lie sellaista kiirettä . . . Ja vaikka lieneekin, eihän se vahinko tule kello kaulassa.

Hellitettiin höyryä vähemmäksi, vingautettiin

pilliä ja rannasta tuli vene noutamaan maihin matkustajia. Kohta oli koko matkue Mansikkaniemen törmällä. Perämieskin nousi maihin, jätti koneenkäyttäjät ja lämmittäjät »Lainetta» katsomaan.

Vanhemmat ja lapset nousivat taloloihin syömään ja lepäämään, nuori väki jäi törmälle istumaan. Ryhmittäin heittäytyivät toiset loikomaan pehmeään nurmikkoon, juttelemaan ja tupakoimaan, toiset astelivat verkalleen pitkin rantaa viskellen kiviä koskeen, taikka hajausivat aholle hakemaan päivän puolelta kesän ensimmäisiä kypsyneitä mansikoita. Viritettiinpä väliin taas hanuritkin soimaan ja joku suruton poika tempasi tytön vyötäreiltä ja pyöritti häntä hetkisen polkan tahdissa tasaisella nurmikolla.

Luonnossa ja ihmisten mielissä oli valloillaan herttainen pyhäillan mieliala. Hopeavyönä virtasi joki alhaalla törmäin välissä, kosken laineet loiskahtivat ja kimaltivat helmikirkkaina päivän valossa ja suvantorannalla kaislikon rinnassa kylpi sorsan poikue rauhallisesti ja sopuisasti perhekylpyään. Kullan keltaisina hohtivat toisella rannalla laajat, kypsymäisillään olevat viljapellot ja niityltä levitti kuiva heinä ympärilleen suloista, hienosti huumaavaa tuoksuaan. Taloissa ja mökeissä oli aivan äänetöntä, kun olisi elämä niistä hetkeksi uinahtanut; niistä olivat ihmiset joko lähteneet ulos ky-

läilemään, taikka nukkuivat he todellakin tuvissa ja siimeksissä leväten viikon rasittavista töistä ja kooten voimia taas huomenna aikuisin alkaviin ponnistuksiin. Pari poikaa seisoi kääritylin lahkein vesikivellä alempana kosken rannalla, käsissä pitkät onkivavat, joita he hiljalleen kulettivat vastavirtaan ja nykäisivät aina kun harri tapaili ongen perhoa. Yli virran ja rantojen lepäsi hienoa, himmeäsumuista auerta, joka antoi koko luonnolle lämpösen, tyyneen, vähän väsyneen värityksen.

Lempeä sopusointu vallitsi luonnossa, vaan samalla oli siinä jotain raskasta ja velttoa, jotain ärsyttävää. Ja koivikkomäelläkin, jossa nuoriso odotti matkan jatkamista, kuvastui sen keskusteluista pilan ja hilpeyden seasta jonkunverran painostavaa ja pakotettua. Leikkipuheita laskivat pojat ja tytöt, ja väistelivät toistensa hyökkäyksiä ja kompia uusilla, sukkelammilla. Mutta ne tunnustivat tarpeettoman useinkin ärtyneiltä ja vihasilta. Pojat näyttivät varsinkin olevan huonommalla puolella ja kiusallaan pistelivät heitä tytöt. He väittivät poikia siitä nolostuneiksi, että heidän yhteinen, yleinen lemmikki, Suorannan ruusu, oli poissa joukosta ja tyytymättömänä silmäilikin moni poika pitkin tietä ylöspäin, jonne »Laineen» nuori ja komea perämies oli lähtenyt kävelemään ja kuhertelemaan heidän kukkasensa kera.

— Ne on miehiä, ilveilivät tytöt, — kun eivät pystyneet korjaamaan kotikylän koreinta tyttöä, vaan jättivät sen vennon vieraspitäjäläisen kynsiin. — Tietysti olivat tytöt kateellisia, vaan siltäpä juuri heitä kutkuttikin kiusata poikia.

— Nämäpä pojat eivät välitä paljo koreimmista eivätkä rumimmistakaan. Eikä sitä tyttöä vieras vielä ole viennyt eikä viekään, jos vain omassa kylässä tahdottanee pitää.

— Sepä nyt näkyy jo nääveleistäkin. Miksi te sitten istuisitte noloina ja alla päin ja huulet mutrullaan, jotta sääliksi oikein mielii käymään.

— Säälikää omaa naimattomuuttanne. Meistä nähden vieköön kuka huolinee Suorannan tytöt vaikka järjestään kaikki, vieköön ja viruttakoon . . „ kangas ei meillä olekaan niin yhden langan varassa.

— Ka kun sapettaa miehiä, kun ei koko laumasta yksikään piisaa yhdelle perämies Villelle.

— Piisaaminen nähtänee kun koitettanee, vaan ei viitsitä, eikä kannata.

— Sen te olette näköisiäkin.

Pojat olivat tyytymättömän näköisiä, luimistelivat pahasti toisiaan, vaan eivät hievahtaneetkaan. Hävettihän heitä, että olivat päästäneet vennon miehen heidän oman hempukkansa pariin, vaan keskenäänkin kun olivat riitasia, ei kukaan kehannut käydä vieraan kanssa kilpailemaan. Sik-

sipä heitä suututti koko tämä retki ja matalassa käynti, eivätkä he kateudessaan voineet olla epäilemättä, että Ville ihan tahallaan oli pannut toimeen koko jutun, ja se kaiveli sitäkin enemmän, vaikk'eivät he siitä toisilleen mitään virkkaneet.

Ja ilta kului siinä kiukutellessa, eikä pariskuntaa kuulunut palaavaksi kylältä. Siellä he vierailivat taloloissa, joivat kahvia ja kuhertelivat kahdenkesken kyläteillä . . . Kuka tiesi mitä tekivät koivikossa, vaikka jo kihloja vaihtanevat... Mutta ei yksikään lähtenyt katsomaan sitä leikkiä . . . ei ilennyt toiseltaan.

Jo tulla tuprusi »Ilma» alhaaltapäin vasten virtaa, työnti piipustaan sakeata savua, potki tiukasti, vaan nousi hitaasti ylöspäin kosken kiinteissä korvissa. Vähitellen pääsi se »Laineen» kohdalle ja laski kylkeen; köysi kiinnitettiin ja yhdellä nykäisemällä oli vene irti selvällä vedellä. Pojat tuumailivat rantaan laskeutuessaan, että olisipa tuo kohtalaisella työntämiselläkin irtautunut, jos vain Ville ei olisi omia alkojaan puijannut . . .

Pian oli rahvas taas keräytynyt »Laineeseen» ja silloin vasta näkyi perämies laskevan veneessä ylhäältä päin tyttönsä kanssa, poika pikkuinen saattajana. Kun joku siitäkin odotuksesta mie l nurisemaan, selitti Ville aivan tyyneesti, vaan tytöille silmää iskien, etteihän tässä jäneksen selässä

istuta. Rauhallisesti asettui hän perään kunniasialleen ja lähti laskemaan alas vuolasta virtaa.

Samainen pilkallinen hymy oli hänellä huulillaan ja silmästä virnisteli vallaton veitikka. Hän katseli laivan katoksen yli suoraan eteensä väylää pitkin, vaan laski toisinaan silmänsä tytön puoleen, joka istui sivummalla penkillä, ja silloin tätä aina nauratti: tottapa Ville oli hänelle kertonut jotain sukkelaa, joka nyt mieltä kutkutti. Pojat eivät olleet tuota näkevinäänkään, luimistelivat vain kulmain alta ja tupakoivat tuimasti; tytöt nauraa tiristivät. Enimmän matkan taipaleesta Suorannan laituriin vallitsi »Laineessa» miltei täysi äänettömyys, isännät ja emännät vain juttelivat verkalleen heinän teosta ja rukiin leikkuusta. Nuorten äskeinen hilpeys oli tyrehtynyt. He istuivat ja katselivat ylös rannoille, jossa maisema myötään vaihteli, milloin jyrkkinä, metsäisinä hiekkatörminä, milloin loivina rantamaina, joissa ruis hiljaa nuokkuili illan tuulessa ja heinälapoot seistä töröttivät vakavina niitetyllä vainiolla.

Päivä lähti laskeumaan alemmas ja vilpoisempi illan henki karkoitti vähitellen luonnosta harmajan autereen ja uuvuttavan kuumuuden. Korkeat hongat rannalta loivat jo pitkiä varjoja tyyneesti vierivään virtaan. Lohi loiskautti purstollaan veden kalvossa. Törmäpääskyset liitelivät nuolina yli joen

ja pitkin rantoja, suhauttivat sukkelina »Laineen» kupeitse ja siristelivät siivillään aivan läheltä veden päilyvää pintaa. Ylhäältä männiköstä kuului karjan kellojen ääniä ja paimenten iloista toitotusta.

Vähitellen suli taas »Laineessakin» raskaaksi käynyt mieliala kepeämmäksi ja hilpeämmäksi. Poikien kasvoilta poistuivat hiljalleen happamat piirteet, ja kotikylää lähetessä alkoivat he jo iloisempina veistelemään perämiehen kummista väylän kuluista, jopa kohta pilkkailivat toistensakin äskeisiä pahoja tuulia. Ja kun »Laine» laski Suorannan laituriin oli mieliala jo virkeimmillään. Kirkkorahvas nousi maihin; tytöt paiskasivat kättä perämiehelle, ja yhden tytön kämmen viivähti hänen kourassaan pitemmänkin hetken.

Väki nousi jo ylös kylätietä taloihin päin, vaan »Laine» viipyi vielä laiturissa. Sen perämies istui mietteissään ja katseli, kuinka kepeästi ja notkeasti tuo muuan tyttö nousi törmälle ja kuinka vallattomasti hän tuon tuostakin silmäili taakseen ja hymyili rantaan päin suloisesti kuin koittava päivä. Mutta se tyttö olikin Suorannan ruusu. —

— Eteenpäin.

Keula kääntyi myötävirtaan ja »Laine» lähti lipumaan täyttä vauhti alas joen suuhun. Ilta oli vilponen ja tyyni; päivä paistoi vielä läntiseltä taivaan rannalta, mutta ei enää kuumasti eikä rau-

kasevasti, vaan lempeästi, kirkkaasti ja rohkaisevasti. Luonto oli tuoretta ja pirteätä, se loi ihmismieleenkin elämänhalua ja toivoa.

Matkustajia ei ollut enään »Laineessa» muita kun vanha rouva poikineen. Perämies istui tyyneenä ja liikkumatonna paikoillaan ja näytti nyt tarkoin ja huolellisesti tähystävän katoksen yli eteensä väylän tietä. Ja hänen kasvoilla kuvastui tyytyväisyys ja mielen rauha ja kun hän aikansa kuluksi vihelteli vanhaa lemmenlaulua, tuntui sydämmestä lähteneen se vieno vaan koruton sävel.

Koneenkäyttäjä istui kahenreisin tuolillaan lakki takaraivolla ja katseli kauan ja liikkumatta perämiestä tutkivilla katseilla. Silmäin ja suun liikkeillä koetti hän saada tätä viekotelluksi nauramaan. Mutta ei. Toinen vain istui ja vihelti, niinkuin ei huomaisikaan toverinsa tarkoittavia silmäyksiä. Vihdoin tämä kysäsi:

— Jo taisit leipoa kihlat valmiiksi matalassa olon ajalla.

— Jospa en juuri valmiiksikaan . . .

— Niin hyvälle alulle. Nähtiinhän tuo, ja ymmärrettiin se yskä muutenkin vaikkei ryvittänyt. Ne ovat hyviä toisinaan matalatkin taipaleella.

— Ovatpa toisinaan . . .

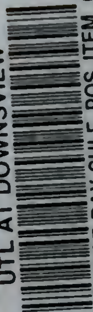
— Kun sattuu matkaan tyttö siro ja valkoinen ja suopea ja rakas.

Jo sulivat perämiehenkin kasvot, joissa tähän asti ei ollut vähintäkään värähystä näkynyt, lempeään, onnelliseen nauruun, ja tyytyväisenä pyyhkieli hän partaansa virkkamatta mitään. Toinen jatkoi.

— Joko tällä viikolla aijot käydä hänet morsiameksesi varmistamassa?

— Enpä tiedä. Mutta jos ei kihlatuksi tällä viikolla tule, niin käydään ensi pyhänä taas matalassa.

UTL AT DOWNSVIEW
D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 13 15 06 04 007 8